

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • MART 1989 • YIL 26 • Sayı 3 • 2000 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

EKONOMİK YORUMLAR / 5

Aydın Ahıska

Dr. Öztin Akgüç

Kemal Kurdaş

Prof. Dr. İzzettin Önder

Ekonomik Göstergeler / 41

Sermaye Piyasası / 43

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bolak

Avrupa Para Birimi
(Ecu) ve Türkiye / 49

Doç. Dr. İhsan Ersoy

Diş Borçların Sıfırlanması
(Diş Basından) / 55

Doç. Dr. Gülseren İzmik

Turizm Yatırımları ve
Turizmde Tekelleşme
Eğilimleri / 57

Doç. Dr. Mehmet Sağcı

Ayın Ekonomik Olayları / 61

Dr. Yıldırım Küküş

**VERGİ KANUNLARINDAKİ
SON DEĞİŞİKLİKLER**
Yapılan değişiklikler vergi tekniğine ve
vergi hukukuna uygun mudur? Alınan
önlemler geçerli midir?

Out : Telefon/Teleks
In : On line/Real time
Coming : SWIFT*

Bütün şubeleri birbirleriyle ve Genel Müdürlükle on line/real time sistemiyle veri iletişimi sağlayan Esbank artık Dünya Bankalararası Elektronik İletişim Ağı Topluluğuna üye olabilen dünyanın tüm seçkin bankalarına da bağlı.

1989 Yılında Esbank dünyanın neresinde olursa olsun bütün seçkin bankalarla SWIFT ile veri iletişimi olanağına sahip.

Bu nedenle yurtiçi işlemler gibi.

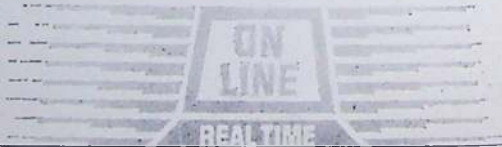
89 yılında uluslararası işlemler de daha hızlı, güvenli ve rahat; dış ticaret işlemleri de daha ekonomik Esbank'ta.

Esbank'ı yanınıza alın.
Hız kazanın. Zamanı kazanın.

"Tedbiri ve Kararlı"

SWIFTLY FOR HOME/ONLINE
INTERBANK FINANCIAL
TELECOMMUNICATIONS A.G.
DÜNYA BANKALARARASI
ELEKTRONİK
İLETİŞİM AĞI TOPLULUĞU

Turyağ, seçkin ürünleriyle yaşamınızda, yanınızda!

"Öncü" Turyağ'ın hepsi birbirinden kaliteli ürünleri, yaklaşık 70 yıldır yaşamımızın her anında, yanınızda. BIO TURSİL, BIO TURSİL OTOMATİK, PRİL, PRİL OTOMATİK ve DİXİ gibi deterjanlardan çamaşır yumuşatıcısı VERNEL'e; YAYLA, YAYLA AYÇİÇEK, UFA gibi nebati margarin ve yağlardan endüstriyel yıkama maddelerine kadar tüm Turyağ ürünleri, çok çeşitli alanlarda güvenle kullanılıyor. Evlerde, otellerde, hastanelerde, bürolarda, fabrikalarda hep Turyağ var... Hep Turyağ gücü, Turyağ büyüklüğü, Turyağ güvencesi var.

70 yıllık geçmişi ile, "ilk"leri ve "ilke"leriyle güvendiğiniz Turyağ her zaman yaşamınızda, yanınızda.

Turyağ

TURYAĞ P.K. 171 İZMİR

Turyağ bir Henkel Grubu ve Yapı, Kredi A.Ş. kuruluşudur

Selin®

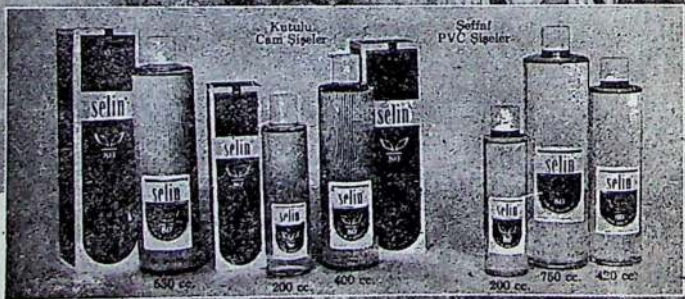
LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yasantı düşeyin - Serinlik ormanında -
Kökler pınarında -
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.

Adına İmtiyaz Sabibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu

Dr. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan
in • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fik-
Arkun • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Dr.
in Berk • Prof. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr.
an Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege
esen • Halük Ceyhan • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı
Mehmet Gün Çalık • Şinasi Çelikkol • Özer
Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel •
İ Döşlüoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın
ıdar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay
oy • Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr.
İ Gönenli • Prof. Dr. Emre Gönensay • Prof.
Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Prof. Dr.
ük A. Kabaalloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal
malı • Adnan Başer Kafaçoğlu • Y. Doç. Dr.
met S. Kalın • A. Nazif Keyman • Prof. Dr.
tırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof.
Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr.
İ Manisalı • Prof. Dr. Orhan Morgil • Prof.
Doğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin
gg • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan •
Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay Öz-
n • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Öz-
ay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha
oy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan
Prof. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman N.
un • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M.
cer • Nezh Tunçşiper • Prof. Dr. Gül G.
an • Doç. Dr. Şeref Türen • Doç. Dr. T.
gör Uras • İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt
wer • A. Doğan Yalın • Y. Doç. Dr. Güksel
Yücel • Doç. Dr. Ahmet Yüksel

Basım-Yayın Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Mart ayının üçüncü haftasına girdiğimiz halde, bazı okurlarımızın kişisel, bazı kuruluşların ise grup abonelerini yenilemedikleri görülmektedir. Geçmiş yıllarda başladığımız bir uygulamayı; bu yıl da sürdürerek, henüz abonesini yenilememiş eski okurlarımıza, Dergi'nin Ocak ve Şubat sayılarını göndermiş bulunuyoruz. Abonelerini yine de yenilemeyenler olursa, kendilerine Dergi'nin Mart ve sonraki sayılarının postalanmayacağını üzülerek belirtiyoruz. Lütfen, Dergi'ye sizin gibi abone olan arkadaşlarınızı bu konuda uyarınız. Sırası geldikçe yineliyoruz: Abone işleminin geçilmesi, dağıtım çalışmalarımızı olumsuz yönde etkilemekte, yılın ilk aylarında gereğinden fazla dergi basılmasına yol açmaktadır. Dergi'ye sonradan veya gecikmeli abone olan okurlarımıza, eski sayıları sağlayabilmemiz, başka türlü mümkün olamamaktadır. Bu bakımdan, herhangi bir nedenle gecikmiş olan okurlarımızın abonelerini bir an önce yenileyerek bize yardımcı olmalarını bekliyoruz.

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde, «Vergi Kanunlarındaki Son Değişiklikler» üzerinde durulmaktadır. Vergi kanunlarında ne gibi değişiklikler yapılmıştır? Yapılan değişiklikler vergi teknikğine ve vergi hukukuna uygun mudur? Alınan önlemlerin uygulanabilirlik derecesi nedir? Bu önlemler, uygulamada hem vergi adaleti hem ulusal ekonomiyi olabilececek etkileri açısından ne gibi sonuçlar doğurabilir? Bunların teorik ve/veya pratik bakımdan eksik ya da aksayan yönleri var mıdır? Hızlı enflasyon ortamında Türk vergi sisteminde daha kökten bir iyileştirme yapabilmek için ne gibi önlemler önerilebilir? «Açık Oturum» katılan ve konunun uzmanı olan değerli konuşmacılarımız, yukarıdaki soruları cevaplandırırken, konuyu ayrıntılı biçimde tartışıyorlar; ilginç noktalara dokunuyorlar ve bazı sonuçlara varıyorlar. Dergi'de yer alan diğer yazılar da, her zaman olduğu gibi, ilginizi çekeceğinizi umuyoruz.

Saygılarımızla.

LIK DERGİ MART 1989 YIL : 26 SAYI : 3 2000 LİRA (KDV DAHİL)

RE YERİ : Binbirdirek Mahallesi, Suterazlı Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON :
11 • YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek
ıyla alınabilir • KDV DAHİL YILLIK ABONE : 24.000.— TL; ÖĞRENCİLERE : 12.000.— TL. • İLAN
TLARI : Arka Kapak 500.000.— TL, Ön Kapak İçer 300.000.— TL, Arka Kapak İçer 250.000.— TL, Tam
(Ekonomik Yorumlar bölümü öncesi ve içi) 200.000.— TL, Tam Sayfa 175.000.— TL, Yarım Sayfa
000.— TL, Çeyrek Sayfa 50.000.— TL, Renk Farkı 100.000 TL. • NOT : İlan fiyatlarına % 10 oranında
ilave edilecektir. • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul) : Akbank Türbe Şubesi 443, İş Bankası
Şubesi 15410, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ - TERTİP - BASKI : Mel/Er Matbaası,
on : 528 28 90 • CİLT : ŞEMA, Telefon : 556 31 09 • BASKI TARİHİ : 25 Mart 1989 • SAYISI : 6000

değişen bir banka: **TÖBANK**

TÖBANK dinamik bankadır.
Kendini sürekli yeniler, çağın
gelişen koşullarına uyum sağlar.

Güçlü, gelişmiş ve
modern bir banka olan TÖBANK,
gelecekte de ülkemizin gelişen ihtiyaçları
doğrultusunda değişimini sürdürecektir
ve yenilenecektir.

Ancak, TÖBANK'ta bir tek şey değişmeyecek:
İnsan

**TÖBANK'ta insana verilen önem değişmedi,
değişmeyecek.**

TÖBANK
"sağlam alternatif"

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

ALINAN SON VERGİ ÖNLEMLERİ

AKGÜÇ — Efendim, toplantıya hoş geldiniz. Bugünkü tartışma konumuz, alınan son vergi önlemleri. Bu bağlamda şunların tartışılmasını öneriyoruz. Vergi kanunlarındaki son değişiklikler nelerdir? Ne gibi değişiklikler yapıldı? Önce bunu belirteyim. İkincisi, bu yapılan değişiklikler vergi tekniğine ve vergi hukukuna ne kadar uygun? Üçüncüsü, bu tedbirlerin uygulanabilirlik derecesi nedir? Hem uygulama hem teorik açıdan eksik, aksak yönleri nelerdir? Son konu Türk vergi sisteminde daha kökten bir iyileşme yapabilmek için ne gibi önlemler önerilebilir? Tartışma konuları tabii sınırlı değil. Tartışmanın akışı içinde eklemeler yapılabilir.

KATILANLAR :

- **Aydın AHISKA**
Serbest Mali Müşavir
- **Kemal KURDAŞ**
İktisatçı – Maliyeci
- **Prof. Dr. İzzettin ÖNDER**
Öğretim Üyesi
İ. Ü. İktisat Fakültesi

YÖNETEN :

- **Dr. Öztin AKGÜÇ**
Öğretim Üyesi
İ. Ü. İşletme Fakültesi

AHISKA — Sayın Akgüç, bu dergi bir vergi pratiği dergisi değil. Herhalde vergi uygulamalarının inceliklerine yönelik detaylara pek girmeyeceğiz.

ana başlıklarla
vergi kanunlarında
yapılan değişiklikler

AKGÜÇ — Tabii. Ben tartışma konularına ilişkin önerilerimi yineleyeyim. Son vergi önlemlerinin vergi tekniğine uygunluk derecesi nedir? Uygulamada hem vergi adaleti açısından hem milli ekonomiye olabilecek etkileri açısından ne gibi so-

ruçlar doğurabilir? Aksaklıkları ne-
lerdir? Ne gibi önlemler alınabilir?
Özellikle bu enflasyon koşulları içe-
risinde. İsterseniz bu çerçevede içeri-
sinde tartışmayı götürelim. Ben ver-
gi kanunlarındaki değişiklikleri ana
başlıklar olarak özetleyeyim. Görebil-
diğim kadarı son vergi kanunlarında
yapılan değişikliklerin başlıcaları
şunlar: Geçici vergi yeni bir esasa
bağlanmıştır. Eskiden Katma Değer
Vergisi (KDV) üzerine oturtulmuş ve
dahili tevkifat ismi altında alınır-
ken, şimdi yıllık beyanname üzerin-
den hesaplanan Gelir ve Kurumlar
Vergisi üzerinden alınmakta ve ver-
ginin % 50'si de geçici vergi olarak
ödenmektedir. Aslında geçici vergi
Türk vergi sistemine girmişti, fakat
bunun ismi değiştirilmiştir ve oturu-
lduğu baz değiştirilmiştir. İkinci
önemli bir değişiklik, hayat standar-
dı esaslarındaki temel göstergelerin
yükseltilmesidir.

AHİSKA — Bir katkıda bulunabi-
bilir miyim. Sayın Akgüç? Geçici ver-
gide baz ile beraber bir de sistem de-
ğişikliği var. O da gerekliğinde geçi-
ci vergiyi hayat standardına paralel
olarak götürü esastan alabilir. KDV'ye
dayalı dahili tevkifat veya peşin
vergide böyle bir hüküm yoktu.

AKGÜÇ — Gelir Vergisi'nde gör-
düğümüz diğer bir değişiklik de gayri-
menkul sermaye iratlarında istisna
haddinin yükseltilmesidir. Belki çok
önemli değil ama, gayrimenkulleri
olanları ilgilendiren bir değişiklik.
Gayrimenkul sermaye iratlarında istis-
na sınırını 360 bin liradan 480 bin
liraya çıkardılar. Bu istisna haddinin
yükseltilmesi 1988 beyannamesinde
de dikkate alınacaktır. Özel indirim
hadları ücretliler için % 50 olarak
yükseltildi. Diğer dikkati çeken bir
değişiklik, vergi tevkifatına ilişkin
olarak oldu. Ticari kazançtan indirilecek
Hazine bonusu ve devlet tahvil-
leri faizleri de vergi tevkifatına tabi

tutuldu. 1989'dan itibaren vergi tevki-
fat oranı % 10; yalnız 1988 yılına
ilişkin vergi beyannamesinde ticari
kazançtan indirilecek devlet tahvili
ve Hazine bonusu faizlerinin kesinti
oranı % 5 olarak öngörüldü. Vergi
dilemleri yeniden düzenlendi. Ve % 25
vergi oranının uygulandığı ilk dilim
5 milyon liradan 6 milyon liraya yük-
seltildi.

AHİSKA — Tarife değil de Sa-
yın Akgüç, yelpaze değişti sadece.

AKGÜÇ — Evet. Gelir dilimleri
değiştirildi. Vergi Usul Kanunu'nda
bazı değişiklikler yapıldı. Bunları da
şöyle belirtelim: Kanuni temsilcilerin
sorumlulukları genişletildi. Eskiden
kasit ve ihmal sonucu eğer vergi ode-
nemiyor ise, kanuni temsilciler so-
rumlu oluyordu; şimdi bu kasit ve
ihmal şartı kaldırıldı. Böylece kanu-
ni temsilcilerin özellikle sermaye şir-
ketlerinde yönetim kurulu üyelerinin
sorumluluğu genişletilmiş oldu. Ceza
hükümlerinde değişiklik yapıldı. Özel
usulsüzlük cezaları artırıldı. Ayrıca
kanuni bilgileri taşımayan belgelerin
vergi kanunları açısından hiç düzen-
lenmemiş sayılması gibi bir hüküm
getirildi.

KURDAŞ — Ne dediniz, pek an-
layamadım.

AKGÜÇ — Belgelerde eksiklik ol-
duğu takdirde, bu belge düzenlenme-
miş sayılmaktadır. Tümü ile geçersiz
sayılmaktadır.

AHİSKA — Hatta ve hatta, ben
şunu da ekleyeyim, bu bilgi esasa
müessir olsun veya olmasın, belge ge-
çersiz sayılmaktadır.

AKGÜÇ — Yasanın öngördüğü
şekilde belge düzenlenmemiş ise, bu
belge geçerliliğini yitirmiş oluyor.

AHİSKA — İyi niyetle belgede bir
hata yapılmış olabilir. Bir bilgi eksik
bırakılmış olabilir. Bu belgeyi yok ka-
bul etmek, çok ağır bir hüküm.

KURDAŞ — Ve tabii ondan sonra re'sen takdire mi gidiliyor.

AKGÜÇ — Kayıtlar kanıtlanmamış sayılıyor tabii.

KURDAŞ — Ben bunu duymamışım.

AKGÜÇ — Benim görebildiğim kadarı ile önemli gördüğümüz başlıca değişiklikler bunlar. Tabii sizlerin ekleyeceği hususlar da olabilir. Sayın Ahıska, isterseniz önce sizden başlayalım. Şimdi bu değişiklikleri nasıl yorumluyorsunuz?

KURDAŞ — Bir de tahsilatla ilgili önemli bir nokta var. Cezaları, zamları çok artırdılar.

AHISKA — Cezaların da artmasının üstünde efendim, biraz sonra ben detaylara da ineceğim. Orada bir birleşik faiz sistemi getirildi ki, bunun mükellef için doğurabileceği tehlikeler çok büyük.

KURDAŞ — Ve sınırsız.

AKGÜÇ — Zaten o sınırı kaldırmışlardı, şimdi bir de birleşik faiz esası getirildi.

KURDAŞ — Faizin de faizi.

sorunlar önemli boyutlara ulaştıktan, atı alan üsküdar'ı geçtikten sonra, vergiciliğin önemi nihayet anlaşılmiş görülüyor; yine de bu, olumlu bir gelişmedir

AKGÜÇ — Evet Sayın Ahıska. Ben konuyu ana hatlarıyla özetlemeye çalıştım. Siz bu değişiklikleri vergi sistemimizle, vergi tekniği ile, vergi adaleti ile nasıl bağdaştırabiliyorsunuz?

AHISKA — Sayın Akgüç, ilk sözü bana verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Evvela bu değişikliklerin olumlu yönüyle başlamak istiyorum. Bana göre nihayet vergiciliğin önemi anlaşılmiş görülüyor. Bu nokta çok önemli. Çünkü bu bizim yıllardan beri savunduğumuz bir ana fikir. Bu yaklaşım değişikliğinde, sanırım ki artan kamu açıkları ve bunun doğurduğu enflasyon baskısının önemli ölçüde rolü olmuştur. Ancak, bence bu gayreti göstermekte biraz geç kalmıştır. Tabir caiz ise, atı alan Üsküdar'ı geçmiştir. Sorunlar önemli boyutlara ulaşmıştır. Bence zaman açısından bir gecikme vardır. Bunu haklı olarak söylüyorum ve demin vurguladığım gibi, verginin gerek kalınma politikalarında gerek sosyal hayatı düzenlemede, gerekse enflasyonla mücadele tek önemli âlet olduğunu, yol olduğunu yıllardan beri savunan bir kişi olarak bunu, bu gecikmeyi tekrar vurgulamakta yarar görüyorum. Müsaade ederseniz, geriye doğru bir dönüş yaparak, Sayın Kurdaş'ın da katıldığı 5 Mayıs 1984'te düzenlenen bir seminerdeki tebliğimden bazı ufak alıntılar yaparak söze başlamak istiyorum.

O seminerde ben tebliğe şöyle bir soru ile başlamıştım: «Acaba Türk vergi sisteminde vergiler mi, yoksa vergi dışı kaynaklar mı önem taşıyor; ve öncelik kazanacaktır bundan sonraki dönemlerde?» Çünkü bu soruyu sormak için çok haklı nedenler vardı Sayın Kurdaş, 1984'te. Hatırlayacağınız gibi o tarihte servet beyannamesi kaldırılmıştı. Hamiline sertifikalar ihdas edilmişti ve faizlerdeki stopaj % 10'a düşürülmüştü ve kamu maliyesi büyük ölçüde borçlanma yolunu tercih etmiş gözüküyordu. Bu tabii kamuda verginin ikinci plana itildiği şeklinde bir kanaat oluşturmuştu. Ben o seminerde bunun çok hatalı bir yöntem olduğunu, hatalı demiyyim ama olumsuz sonuçlar doğura-

bilecek bir yol olduğunu bilhassa vurgulamıştım. Ve verginin yegâne çıkar politika olduğunu, gerek kalkınma, gerek enflasyonla mücadele ve gerekse sosyal dengeli sağlamak açısından vergiciliğin tek yöntem olduğunu vurgulamıştım. Bu arada bir hususa da değinmiştim. O da şuydu: Yüksek faizle borçlanmanın doğuracağı olumsuz sonucu rakamlarla açıklamaya çalıştım. Eğer uygun görürseniz, o seminerde verdiğim tebliğin sadece küçük bir paragrafını burada aynen aktarmak istiyorum. Diyorum ki efendim:

«Son olarak devletin yüksek faiz veya ge'ir oranlarıyla borçlanmak ve sağlanan gelirlerin cari harcamalara tahsisi politikasının orta vadede nasıl geri tepecek bir silah teşkil edeceğini vurgulamakta yarar görüyoruz. Bu yöntemle belirli bir hasılatın, örneğin 1984 bütçesinde yer alan 300 milyarı % 43 faizle sağlandığı ve bunun her yıl aynı ölçüde sürdürüldüğü varsayıldığında, ödenecek faizler için de istikraz yapılacağı nazara alınarak, istikrar tutarının 5 yıl içinde sabit fiyatlarla 1.8 trilyon liraya çıkarılması gerekecektir. 5 inci yılda bunun sadece 300 milyarı taze kaynak teşkil edecek. 1.5 trilyonu ise bir yıl önce yapmış istikrarın faiz ve ana para ödemesine gidecektir. Bu hesap % 20 yıllık enflasyon bazına göre yapılırsa, yani devletin aynı reel harcama için % 30 fazla borçlanması kabul edilirse, 5 yıl sonraki istikrar tutarının 5.7 trilyona çıktığı görülmektedir. Bu hesap, devletin yüksek faizlerle borçlanması ve bunu cari giderler harcaması halinde, orta vadede nasıl bir borç yüküne gark olacağını ispatlamaktadır. Bugün Türk sinai işletmeleri için söz konusu olan bu durum, yabancı kaynakların sağladığı gelirin faizden düşük olmasından doğuyor. Bu sorun devlet açısından kat kat fazlası ile mevcuttur. O halde kamusal finansman ile vergi dışı yol-

lara, özellikle yüksek faizli borçlanmaya kaymak, fikrimizce uzun vadede çok tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir politikadır.» Benim görüşüme göre, bugün içinde bulunduğumuz vergicilik sorunlarının kaynağında, zamanında yapılmış olan bu tercihin, yani yüksek faizli iç borçlanmanın getirdiği yükün etkisi fazlasıyla mevcuttur.

AKGÜÇ — İsterseniz rakam verelim. Mesela bu seneki bütçede ödenecek iç ve dış faizler yekünü 9.3 trilyon liradır ki, bu bir kaba tahmindir. Bütçe ödeneklerinin % 30'una yakın bir bölümü faiz olarak ödenecektir.

AHISKA — Sayın Akgüç ben 17 trilyon diye bir rakam biliyorum.

AKGÜÇ — 17 trilyon ana para artı faiz ödemesidir.

AHISKA — Gelelim bu güne. Tekrar olumlu yönü ile başlamak istiyorum. Yani tekrarlamak istiyorum bu olumlu yönü. Nihayet vergiciliğin önemi ortaya çıkmış, anlaşılmiş bulunuyor ve bu vergi gayretini olumlu karşıyoruz. Ancak, yine de bazı hususlar tartışılabilir.

AKGÜÇ — Sayın Ahıska, peki şu soruyu sorabilir miyiz? «Getirilen bu değişiklikler bu amaca ne kadar hizmet edecektir?» Önemli olan odur.

AHISKA — Benim tartışacağım noktalardan bir tanesi buydu Sayın Akgüç.

KURDAŞ — Ben de bir soru sorayım. Belki onu da tartışırız. Eğer bir vergi sistemi son derece gayri adil ise, siz yeni tedbirlerimizle bu adaleti sağlayacak yönde değil de mevcut gayri adil düzeni daha da şiddetli hale getirecek istikamette değişiklikler yapmışsanız, tabi bizim o zaman o vergiye sevgimiz, aşkımız azalacaktır. Değil mi?

AHİSKA — Ben üç nokta üzerinde duruyorum. Bunlardan birincisi zamanlama. Bugün ekonomide bir durgunluk yaşıyor. Bunu hepimiz görüyoruz, artan ve büyüyen bir durgunluk belirtisi var. Vergi gayretinin artırılması bu durgunluğu daha da belirgin hale getirecektir. Bu bir tercihtir, yani enflasyonun faturası diye de kabul edilebilir. Enflasyonu yavaşlatmak için durgunluğu bilerek ve isteyerek kabul edebiliriz. Bu nokta belki bir siyasi tercih olduğu için tartışılmayabilir. Ancak, ikinci önemli husus, beklenen yüksek fiskal hâsılatın sağlanıp sağlanamayacağıdır. Yapılan değişikliklerle beklenen vergi hâsılatının sağlanıp sağlanamayacağıdır. Ben bu konuda pek iyimser değilim. İki nedenle değilim. Bir tanesi, durgunluk döneminde vergiye direncin artmakta oluşu. İkincisi de getirilen değişikliklerin daha çok düşük gelir gruplarına yönelik olması; cesur ve radikal düzenlemelere maalesef gidilememiş olması. Bunu da biraz sonra sebepleriyle açıklamaya çalışacağım. Kamu maliyesinde bazı tabular vardır ki, son değişikliklerle de bu tabulara dokunulmamıştır. Ancak, mevcut vergi verenlerin yükünü biraz daha artırmak suretiyle soruna çözüm aranmıştır. Özellikle 1980 başında çok olumlu bir gelişme olarak nitelediğimiz ücretlerdeki vergi yükünün düşürülmesi olayından bir geriye dönüş başlamıştır. Rakamlarla bunu ispatlamak mümkün. Bugünkü yönetimin yapmış olduğu önemli davranış, çok iyi bildiğiniz gibi, ücretlerdeki çok yüksek oranlı vergileri

- ◆ Hayal gücü var, bilgin yoksa; kanatların var, ayakların yok demektir.

Joubert

azaltılmıştı. Fakat bugün bir geriye dönüş olayı vardır. Üçüncüsü de, getirilen vergiler benim gördüğüm göre, vergicilik tekniğine, verginin temel prensiplerine ve ilkelerine uymamaktadır.

getirilen sistem verginin temel prensiplerine uymuyor; geçici vergi elde edilmemiş gelirleri büyük boyutlarda vergilendiriyor; hayat standardı çok yaygın ve artan miktarlarda uygulandığından, vergide gerçeklik olayı da ihmal edilmiş oluyor

Şimdi efendim, isterseniz son noktadan başlayalım. Getirilen sistem verginin temel prensiplerine uymuyor dedim. Neden? Gelir Vergisi'nde yapılan değişikliklere bakalım. Bu son değişikliği daha önceki değişikliklerle birlikte mütalaa etmek gerekir. Gelir Vergisi nedir? Gerçek kişilerin gerçek gelirlerini yaygın biçimde kavrayan ve müterakki ve şahsî şekilde vergilendiren bir vergidir. Bunun ifadesini Gelir Vergisi Kanunu'nun bir ve ikinci maddelerinde bulabiliriz. Diyor ki: «Gerçek kişilerin elde ettikleri gerçek ve safi miktarlar nazara alınmak koşuluyla şu gelirler vergiye tabidir.» Şimdi bakalım. Geçici vergi ile elde edilmemiş gelirler vergilendiriliyor ve büyük boyutlarda. Demek ki elde etme ilkesi bir noktada dışlanmış oluyor. İkincisi, hayat standardı çok yaygın biçimde ve artan miktar-

larla uygulandığına göre, gerçeklik olayı da ihmal edilmiş oluyor. Üçüncüsü, topluca vergileme diye bir olay bugün Gelir Vergisi sisteminde yok, tek vergi diye bir olay söz konusu değil. Aşağı yukarı gelir unsurları ayrı ayrı ve kendi içinde düz tarifelerle vergilendiriliyor.

Örnek mi istersiniz? Meselâ, faiz gelirleri. % 10 oranında vergilendiriliyor ve beyan dışı. Telif kazançları aynı şekilde % 10'la vergilendiriliyor. İşyeri kiralarında kira gelirleri % 20 ile vergilendiriliyor. Gerçi belli bir limiti var. 15 milyon. 1988 için. Bu sınıır 1989'da 18 milyon liraya çıkarıldı. 18 milyona kadar vergisi kesilmiş kira gelirlerini beyan etme mecburiyetiniz yok. Sporcuların transfer ücreti, gerçi önemsiz sayılabilir, ama prensibi zedeliyor. Tiyatro sanatçılarının ücretleri, dış hatlarda sefer yapan gemi adamlarının bu seferlerde aldıkları ücretler. Bunlar hep % 10 ile vergilendiriliyor ve beyannameye tâbi değil. Bunlardan başka daha önemli bir olay var: Kâr payları. Bütünüyle vergi dışı. Şirket içinde vergilendirildiği kadarıyla vergilendiriliyor ve ondan sonra da vergi dışında kalıyor. Evvelâ bunu tenkit etmek istiyorum. Şirketlerin bu şekilde tek cranlı vergilendirilmesi ve dağıtılan kazançlarda ikinci bir vergi olmamasının Türkiye'de sermaye birikimini yavaşlattığı ve spekülâtif alanlara kaydıracağı temel görüşümdedir.

AKGÜÇ — Evet. Nitekim Dergi'nin Ocak 1989 toplantımızda da bu vurgulandı.

AHISKA — Bu vurgulandı, gazetelere de geçti. Yalnız müsaade edersemiz ben bir anımı nakledeceğim. Ben Maliye Bakanlığı'nda sabit görevde çalışırken. OECD'den bir soru geldi. Dediler ki: «Sizde sınıai birikimini özendirecek vergi önlemi var mıdır?» Bizim arkadaşlar biraz te-

reddüt ettiler. «Bizde böyle bir şey yok» dediler. Ben dedim ki: «Nasıl yok. Bal gibi de var. O da şudur: Bizde dağıtılmayan şirket kazançları». O zaman, belki oranı yanlış hatırlıyorum. % 25 veya % 20 oranında Kurumlar Vergisi'ne tabi tutardınız, dağıtılmadığı sürece de bu vergiyi bir de stopaj ile takviye ederdimiz, vergi yükü önce % 37.5'e geliyordu, sonra uzun süre % 40'a geldi. Fakat dağıtılan kazançların vergisi % 70'e çıkıyordu. Böylelikle de şirketler kârlarının belirli bir kısımlarını bünyelerinde tutmak suretiyle ofofinansman yaparak sanayileşmeyi sürdürüyorlardı. Ama sonra ne oldu? Sırf sermaye piyasasını teşvik için, kâr dağıtımını teşvik için, vergilendirmede dağıtılan ve dağıtılmayan kârlar arasında bir fark gözetilmedi ve dağıtılan kârlar üzerinden ikinci bir vergi alınmama-ya başlandı.

AKGÜÇ — Kâr payları beyannameye konulmamaya başlandı. Gelir Vergisi'nde toplama esaslı bir bakıma terkedildi.

AHISKA — Aynı şeyi söylüyoruz. Topluca vergilendirmek esaslı terkedildi ki, verginin temel ilkelerinden bir tanesidir bu, bildiğim kadarı ile. Bunun sonucu, efendim benim görüşüme göre, şirketler kâr dağıtmamakta vergi açısından bir yarar görmeler ve bu belki küçük ortaklardan çok büyük sermayedarın işine yaradı. Onu da spekülâtif alanlarda yatırım yapmaya teşvik etti. Aynı zamanda vergi adaleti açısından da son derece tartışılabilir sonuçlar doğurdu. Kurumun ödediği vergiyi şahsa mal ederek yorum yapmak, bence vergicilik açısından yeteri kadar geçerli bir yöntem değil. İkili vergilemek çok daha geçerli idi.

KURDAŞ — Tabii, aynı olay kurumlara da zor duruma soktu. Vergi kaybını karşılayabilmek için kurum-

lardan da yüksek vergi almaya mecbur oldular. % 50 alıyolar. Öbür türlü hiç olmazsa kurumlarda vergi yükü daha düşük oluyordu.

AHİSKA — Dedğiniz doğru; kurumlarda vergi yükü % 42'den hatta % 40'tan % 50'ye geldi.

AKGÜÇ — Eskiden ofofinansman yapan çok daha az bir vergi öderken, şimdi ofofinansman yapan ile kâr dağıtan arasında bir fark gözetmemeye başladılar.

AHİSKA — Efendim, son değişikliklerin, vergi sistemine, verginin temel ilkelerine uymayan bir yönü de yetkilerin artırılması. Sayın Akgüç, ben temel noktalardan biri olarak şunu da vurgulamak istiyorum. Bugün mevzuat açısından Bakanlar Kurulu'nun, uygulama açısından da Maliye Bakanlığının o kadar geniş yetkileri var ki, bu, vergi hukukunda ileride bence bazı sorunlar doğurabilir. Bir istatistiki çalışma olarak ben Bakanlar Kurulu'nun yetkilerinin neler olduğunu şöyle kısaca tespit ettim. Özet yapmama müsaade var mı?

AKGÜÇ — Tabii, tabii buyurun efendim.

AHİSKA — Çok ilginç. Meselâ, Gelir Vergisi Kanunu'nun 123 üncü maddesiyle Bakanlar Kurulu'na verilmiş bir yetki olayı var. Bu yetkiye göre kanunda yer alan çeşitli istisnaları, götürülük sınırlarını, değişik hadleri, 10 katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. Demin buyurduğunuz meselâ gayrimenkul sermaye iratlarındaki istisna; vergi kanununda 120 bin TL olarak yer alan bu istisnanın Bakanlar Kurulu kararıyla önce 360 bine sonra da bu sene 480 bine çıkarılması buna bir örnektir. Ayrıca bundan çok daha önemli olarak, demin belirttiğiniz gibi Sayın Akgüç, aynı maddenin verdiği yetkiye dayanarak 103 üncü mad-

dedeki vergi tarifesinin yelpazesini, yani vergi dilimlerini üç katına kadar artırmaya, Bakanlar Kurulu yetkilidir. 3 milyonluk ilk vergi dilimini 6 milyon yaptılar. 9 milyona da çıkarabilirdi, Bakanlar Kurulu'nun buna yetkisi vardı. Toplama dışı kalamak olan, yani beyannameye dahil edilmeyecek giderlerin sınırlarını da belirleme yetkisine sahip. Gayrimenkul sermaye iratlarında, diyelim ki stopajı yapılmış, önceleri 9 milyonluk had vergi dışı idi. Bir önceki sene bu sınır 15 milyon oldu. Şimdi de 18 milyona çıktı. Bakanlar Kurulu bu yetkiye de sahip.

Daha önemlisi de var. Ben önemsizden önemliye doğru gidiyorum. O da şu : Şimdi Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesi son derece önemli bir madde. Türk vergi sistemi zaten stopaja, vergi kesintisine dayanır. Ve stopaj temel vergileme maddesidir. Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesi çok temel bir maddedir. Bu temel maddedeki stopaj oranı kanunca % 25'tir. Ama Bakanlar Kurulu bu oranı sifıra kadar indirebilir, % 50'ye kadar da çıkarabilir. Keza Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 24 üncü maddesinde dar mükellefiyete tabi kurumların stopajı ile ilgili bir madde var. Bu da Gelir Vergisi 94 ün paraleli bir maddedir. Ve de çok temel bir maddedir. Burada da stopaj oranı, temelde % 25'tir; ama Bakanlar Kurulu bunu sifıra indirebilir veya % 50 yapabilir. Başka bir örnek: KDV'nin temel oranı % 10'dur; ancak, son getirilen yetki ile Bakanlar Kurulu isterse bunu % 1 ile % 10 arasında tespit edebilir. Böylelikle bu yetkilerin oldukça...

AKGÜÇ — Ayrıca özel indirimleri on katı artırma, hayat standardı göstergelerini 4 katına kadar artırma yetkisi var.

AHİSKA — Sayın Akgüç, ben tam bir envanter yapmadım tabii. Ama

yetki hemen hemen tüm maddelere yönelik.

gerçekte meclis'in olan vergi koyma ve kaldırma yetkisi, birçok vergilerde bugün bakanlar kuruluna verilmiştir; peşin vergideki sistem değişikliği, bazı büyük firmalara çıkar sağlamış, kâr etmeyen küçük firmalara ise ağır bir yük getirmiştir

AKGÜÇ — Aslında şunu vurgulayalım. Bugün vergi koyma ve kaldırma yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir. birçok vergilerde.

AHISKA — İkinci konu. vergi değişiklikleri beklenen hâsılatı sağlar mı? Benim görüşüme göre bu adaletsizliğin ötesinde, vergi tekniğine uygunsuzluğun ötesinde, yapılan değişikliklerin beklenen hâsılatı da sağlayabileceği inancı içinde değilim. Çünkü, daha çok küçük gelir gruplarını vergilemeye yönelik bir gayret var. Emek gelirlerinin veya emek artı sermayeden oluşan gelir gruplarının ve de korunması gereken -benim fikrime göre- sanayinin üzerinde yoğunlaşmış bir vergileme var. Son vergi değişikliklerinden nasibini alan gruplar: küçük esnaf ve serbest meslek erbabi ile sanayi...

AKGÜÇ — Çok kârlı sanayi.

AHISKA — Veya kârlı sanayi. Bir örnek vereyim bakın. Ücretlerde geriye dönüş dedim. Bu büyük bir şey değil belki ama hakikaten bir geri-

ye dönüş olayı söz konusu. O da şu Tarife, Sayın Akgüç'ün de belirttiği gibi, ilk % 25'lik dilim 5 milyondan 6 milyona çıkarıldı. 1988 enflasyon bildiğiniz gibi % 20'lerde. Eğer bu enflasyon oranı aşılmazsa biliyorsunuz ki tarife dikleşir. Biz bunu 1950'lerde fazlası ile yaşadık. Biz o zaman onu jet uçaklarının kalkışına benzetirdik. Gelir Vergisi tarifesi % 60'lara dayanmıştı ücretlerde. Şimdi % 30 enflasyonist ortamda tarifeyi, ilk dilimi % 20 oranında genişletirseniz, aslında ilk dilimin vergi yükünü artırmış olursunuz. İkincisi, ücretlere verilenler neler, alınanlar neler? Ücretlerde özel indirim -Sayın Akgüç % 50 oranını kullandı- büyük gözükabilir, ama getirilen ayda 6000 liradır. Demek ki özel indirimi 6000 lira artırıyorsunuz, buna karşılık ilk vergileme dilimini 5 milyondan 6 milyona çıkararak enflasyonun çok gerisinde tespit ediyorsunuz.

Ayrıca iki olumsuz gelişme daha var, ücretlerle ilgili olarak. Bir tanesi, Tasarrufu Teşvik Fonu'na kesintiler ve katkılar. Brüt üzerinden % 7,5'a geliyor. Bu rakam önemli bir parafiskal yüküdür. Çok önemli bir yüküne ulaşmaktadır. Hiçbir indirimi veya düzeltmesi yok bunun. Brüt üzerinden ve hatırladığıma göre üst sınırı da yok. İkincisi, konut edindirme yardımında önemli artışlar oldu. Diyebilirsiniz ki, personel ödemiyor. Hayır. Bu, «Personel mi ödüyor, kurum mu ödüyor?» meselesi yıllardan beri tartışılan bir konudur. Bence ikisi de geçerli. Bir kurum personeli için ödediği vergiyi daima onun maliyeti içinde telakki eder. Bilmem haklı mıyım? İşe alırken onun getireceği yükleri de -tıpkı Sosyal Sigortalar primleri gibi- nazara alır. Bu iki faktörü düşünürseniz, getirilenin çok ötesinde bir yük ağırlaşması olduğu görülmektedir. Bunu sanayie mal ederseniz, konut edindirme fonuna işverenin katkısı % 4,5'tur. Bu da önemli

yekünlara ulaşacaktır. Bir taraftan da fonların artışı var. Şimdi efendim, benim görüşüme göre temelnoktalara, özellikle şu rantlara yönelik bir vergileme gayreti bugün de mevcut değil. Halbuki Türkiye'de çok önemli rantlar var. Eğer ekonomiyi zedelemeyen bir vergi hâsılatı artışı isteniyorsa, rantların üzerine cesaretle gidilmesi gerekir.

AKGÜÇ — Ben şunu vurgulamak istiyorum. Bu yıla kadar dahili tevkifat denilen peşin vergide KDV tahakkuku esastı. Bu nedenle büyük ölçüde KDV ödeyen sanayi kuruluşları ile Banka Sigorta Muameleleri Vergisi ödeyen bankalar, dahili tevkifat adı altında peşin vergi ödüyorlardı. Şimdi Gelir veya Kurumlar Vergisi tahakkuku üzerinden peşin vergi ödenecek. Büyük kurumlar, bankalar, çeşitli istisnalardan yararlandıklarından, bunlarda tahakkuk eden Kurumlar Vergisi ya yok ya da çok düşük. Eskiden ayda 200-300 milyon peşin vergi ödeyen bir kurum, bugün 536 bin lira ile bu işi çözer hale gelmiştir.

AHISKA — Sayın Akgüç, bunu genelleştirmek mümkün değil. Çok güzel bir yaklaşım ama genelleştirmek mümkün değil.

AKGÜÇ — Genelleştirmiyorum. Bugün çok büyük kurumlar ve bankalar, geçen yıla göre çok daha az peşin vergi ödeyecekler. Bu bir gerçek.

KURDAŞ — Getirilen sistemin mantıksızlığının bir örneği.

AKGÜÇ — Peşin vergide sistem değişikliği bazılarında çok büyük menfaatler sağladığı halde, küçük firmalara, kâr etmeyen firmalara da ağır bir yük getirdi. Ayda 536 bin TL'den yılda 6 milyon liralık bir külfet geldi. Küçük, zarar eden bir firma düşünün, bir de 6 milyon TL peşin vergi ödüyor.

KURDAŞ — Sayın Akgüç, bir ke-re bu peşin vergi aslında vergi ihdası. Değil mi? Bu, Bakanlar Kurulu'nun vergi oranları ile oynaması da değil. Sadece bir kararname ile, hüviyeti başka, esasları başka, Meclis'in incelemeinden hiç geçmemiş bir vergi konuyor. Bu, aslında Bakanlar Kurulu'na tanınmış o yetkilerin de dışında bir vergi ihdası. Tatbıkatta çok garip uygulamaları var. Sayın Akgüç'ün demek istediği şu: Bir banka düşünün. Mevduatının önemli bir kısmını devlet tahvillerine yatırmış. 150 milyar kâr ediyor, ama Kurumlar Vergisi ödemiyor. Devlet tahvill faizlerini ticari kazancından indiriyor. Bu banka geçen yıl tahakkuk eden Banka Muameleleri Vergisi üzerinden peşin vergi öderken, şimdi peşin vergiyi KDV'den bağımsızlaştırdığımız için ve de tahakkuk eden Kurumlar Vergisi'ne bağladığımız için, devlet bundan hiç peşin vergi almayacak, sadece senede 6 milyon lira alacak.

AKGÜÇ — Bu, aynı şekilde yatırım indiriminden istifade edenler için de geçerli; vergi istisnalarından yararlanan, Kurumlar Vergisi ödemeyenler için de geçerli.

KURDAŞ — Bu kanunu koyarken zannediyorum bunları hiç düşünmemişler.

AHISKA — Sayın Akgüç, müsaade ederseniz ben sözlerimi tamamlamak istiyorum. Vergi yükü sanayi üzerinde yoğunlaşmıştır, küçük gelir gruplarıyla beraber. Aslında istisnalardan yararlanmayan, tam vergi ödeyen kurumlar açısından da bir nispet ağırlaştırması olmuştur.

AKGÜÇ — Tabii, tabii ona hiç kuşku yok. Ama büyük kuruluşlar, şu veya bu şekilde istisnadan yararlanıyorlar.

AHISKA — Şimdi, geçici vergi nedir? Eğer geçici vergi bir defaya

mahsus alınacaksa ve gelecek senelerde mahsup edilmek suretiyle ortadan kaldırılacaksa, aslında bir dezakinca getirecektir. Çünkü önümüzdeki yıllarda bu boşluğun başka bir şekilde doldurulması icap edecektir. Yok eğer devam edecekse, her sene bunu yeni bir yöntem'e sürdürmek söz konusu olacaksa, o zaman da fiili durum vergi oranının % 50 artmasıdır. Demin vurguladık, sizler de katıldınız. eskiden Kurumların Vergisi % 42'de kalıyordu. Şimdi vergi yükü fonlarda beraber fiilen % 48,76'ya çıktı. Tam beyanda bulunan, yani istisnalardan yararlanmayanlar da var. Benim görüşüme göre, istisnadan yararlanmak istisnai bir durumdur; genellikle tüm kurumların bundan yararlandığı söylenemez. Bir kurum. 1989'da 1988 için yaptığı beyan üzerinden % 48,76'nın % 50 fazlası kadar vergi ödeyecektir. Gerçi bu vergiyi mahsup edecektir ama, bunu nihai olarak geri alması ancak işini kapatması halinde söz konusudur.

Biz bunu yıllar önce de kendi aramızda tartışmıştık, peşin vergi çıkarılması ilk düşünüldüğü zaman. Peşin vergi bir ek yüküdür ve gerçek anlamıyla bir yüküdür. Firmaların devamlı olduğu ve işlerini bırakmayacakları düşünülürse, devamlı bir yük olduğu kesin ortaya çıkar. Ama, bunun için iki şey söylenebilir. Ya peşin vergi bir defaya mahsus olmak üzere bir yıl için alınmış olan ekstra bir yükür, gelecek sene mahsup edilmek suretiyle bu yük azalacaktır; veya tabii yine fiskal amaçlarla gelecek sene de bu yük başka bir formüle sürdürülecektir. Bakanlar Kurulu geçici vergi oranını cari verginin % 100'üne çıkarmak yetkisine sahiptir. Bu koşullar altında demek ki tarifeyi iki katına çıkarma yetkisi mevcuttur. Birini geçici vergi olarak diğer kısmını ise geçici vergi olarak almak hakkına sahiptir. Önümüzdeki yıl ben peşin vergide bir boşluk ya-

ratılacağı görüşünde değilim. Devletçe gelirlerin devamlılığı asıldır.

vergilemede tabulara, bu arada faiz ve rant gelirlerine, arsa alımlarına dokunulmamıştır; aslında, bütünlüğünü yitirmiş ve mantığından uzaklaşmış olan vergi sisteminin yeniden yazılması gerekir

Sayın Akgüç, vergilemede tabulara dokunulmamıştır. Faiz gelirlerine, arsa alımlarına, rant gelirlerine dokunulmamıştır. Ben şehir rantının yıllardan beri en büyük gelir kaynağı teşkil ettiğine inanıyorum, fakat nedense bu konunun vergilendirilmesinden özellikle kaçınılıyor. Basına yansıyan olayları görüyoruz. Basına da yansıyan mahkemelik bir olay var. 1987'de 7,5 milyon liraya alınan arsa için bugün istenen para 20 milyar lira. Bu koşullar altında şehir rantının büyüklüğü ortaya çıkıyor. Fevkalade durumlarda başka ülkelerde bu tip vergilemelere gidilmiş, rantlar vergilendirilmiştir. Ben özellikle faizin düşük vergilendirilmesine de taraftar değilim. Bakın, mademki sözü bana verdiniz, ben de sonuna kadar bu hakkımı kullanayım.

Faizlerin düşük vergilendirilmesi, ancak bir sermaye hareketleri rekabetinde söz konusu olabilir. Avrupa Ortak Pazar ülkeleri, sermaye hareketlerini kendilerine çekebilmek için faizin vergilendirilmesinde bir açık eksiltmeye girmiş vaziyettedir. Bu tür bir rekabeti önlemek için, Topluluk zannediyorum en az % 10 veya % 15

vergi alma mecburiyetini getiriyor. Türkiye'de böyle bir sermaye hareketi olmadığına göre, döviz tevdiat hesapları hariç tutulabilir, diğer faizler için ben % 10 oranının büyük bir vergi kanamasına yol açtığına inanıyorum. Konu ile doğrudan doğruya ilgili olmasa bile bu görüşümü en az 10 defa çeşitli seminerlerde tekrar etmiş olduğum halde, kamudan en ufak bir tepki gelmedi. Bakın, kamu maliyesine faizin düşük vergilendirilmesinin yükü benim tahminime göre şu anda 4-5 trilyon liradır. Şöyle arz edeyim. Faiz milli gelirin bir parçasıdır. Bu faizi kim yaratıyor? Genellikle sanayi kesimi yaratıyor. Ve bunu bankalara ödediği zaman Kurumlar Vergisi'nin matrahından indiriyor. Burada devletin kaybı % 48,8'dir. Peşin vergiyi de eklerseniz bu kayıp % 60'ı aşar, faizin gider yazılması nedeniyle. Banka bir aracı kuruluştur. Alıyor ve tasarruf sahibine faiz olarak veriyor. Bundan kesilen stopaj ise % 10'dur ve nihai olarak % 10'dur. Aradaki farkı düşünün. Bir hesaba göre devletin, faizlerin gider yazılması ve alınan faizin de düşük vergilendirilmesi nedeniyle 100 liralık faizde en az 38 lira vergi kaybı vardır. Bu bir kanamadır.

Sayın Neumark, «Maliye'ye Dair Tetkikler» isimli kitabında: «Bir verginin matrahından indirilen bir unsurun vergisi ana verginin oranından çok düşük ve çok yüksek olmamalıdır. Bu, kaymalar ve vergi kanamalarına yol açar.» diyor. Bu, teoride de yeri olan bir husus. Ben bunu yıllar önce söyledim, şimdi söylemiyorum. Ama bir hesap yapılabilir. Ödenen faizlerin tutarı saptanabilir. Ve bunun devlete yükü ortaya çıkarılabilir. Bu bir sübvansiyon gibi telakki edilmek istenebilir, ama bu sübvansiyonun gerekli olup olmadığı tartışılabilir. Benim ikinci bir görüşüm de şu: Türk vergi sistemi stopaja dayanır. Faiz stopajı son derece

önemli bir kaynaktır. 1984'de faiz stopajı % 10'a düşürüldükten sonra devletin bütçe açıkları büyümüş, yüksek faizli iç borçlanıma, borçları ağırlaştırmıştır.

KURDAŞ — Yalnız Sayın Ahıska, ben burada bir noktaya işaret edeyim. Bu sistem o kadar bütünlüğünü kaybetmiş, o kadar mantığından uzaklaşmıştır ki, bunu yeniden yazmak gerekir. Siz bir tek faizi, mevduat faizinin vergilendirilmesini alıyorsunuz. Aslında sistemde, meselâ biraz evvel söylediğiniz rantlar kapsamına giren muazzam kazançlar var. Spekülatif kazançlar var. Hiçbiri vergilendirilmiyor. Bırakın % 10'u, hiç vergilenmiyor. Hatta devletin yarattığı rantlar var. Ben hayali ihracatı devletin yarattığı bir rant görüyorum. O da vergilenmiyor, ihracat istisnası içinde. Şimdi bu arada siz faizi ele alınca, biraz meşruiyeti azalıyor. Şu manada: «Şimdi meselâ deyin ki, «Mevduat faizinden % 40 stopaj kesilir.» Mevduat sahibi derhal şunu hesaplıyor: «Ben enflasyondan hiç olmazsa % 3, % 4 daha fazla bir para kazanmalıyım.» Ona göre de mevduatını bankaya yatırıyor.

AHIŞKA — Sayın Kurdaş, bir müdahale yapabilir miyim? Bugün zaten faizler enflasyonun altında. Bunu sağlayamıyorsunuz.

KURDAŞ — İşte o zaman diyecek ki mevduat sahibi; «Benim kellemi niye kestiniz. Ben zaten enflasyonun altında bir mevduat faizi alıyorum. Bir de ondan da % 40 keserseniz, ben tabii bu faize razı olmayacağım. Daha yüksek faiz isteyeceğim.» Banka da tabii daha yüksek faizi mudiye ödemek için sanayiden daha yüksek kredi faizi alacak. Sanayiden aldığı daha yüksek kredi faizi maliyetlerde masrafa girecek ve bu faiz daire biraz daha artacak.

AHISKA — Ama bir şey sağlanacak, denge belki daha yüksek teşekkül edecek. Ben de daha önceki seminerlerde aynı şeyleri söylemişim.

KURDAŞ — Anladım ama, öbür tarafta o kadar dengesiz durumlar var ki, sadece mevduat sahiplerini yakalamanın, sistemi düzeltme bakımından faydası çok sınırlı.

AHISKA — Sayın Kurdaş, fikrimi ispatlamanın bir ikinci yöntemi de şu. Siz vergi yükünü milli gelirin yüzde kaçına çıkarmayı hedefliyorsunuz? Bugünkü yönetimin hedeflediği vergi yükü oranı % 25. Nedir bu % 25? Bu bir ortalama mıdır. Faiz milli gelirin bir parçası mıdır? Ve de bunun milli gelir içindeki payı zannediyorum ki % 30'lara geliyor. Şimdi siz öyle bir bütün düşünün ki, bunun en az % 30'unu % 10 ile vergilendireceksiniz, üstüne çıkmayacaksınız, fakat tümünün ortalaması % 25 olacak. Bunu yapabilmek için diğer unsurları kaçla vergilendirmeniz gerekir? O zaman ücretlerin vergisinin tekrar eskiden olduğu gibi % 50'lere çıkması icap eder, sanayiın kârlarının daha yüksek vergilendirilmesi gerekir. Bunu da yapamıyorsunuz. Yapılması da doğru olmaz. Bir taraftan da vergi yükünü % 25'e çıkarmak gibi bir hedefiniz var. İşte bu bir çelişkidir. Faiz stopajını, % 10'da bıraktığınız sürece, vergi yükünü global olarak, ortalama olarak % 25'e çıkaramazsınız; veya ücretleri, sanayi için çok ağır vergilendirerek çıkarabilirsiniz.

KURDAŞ — Sayın Ahıska, aslında bence yapılacak şey, gelirleri teker teker ele almak değil, devletin giderlerinden başlayarak, bütün vergi sistemini yeniden mantığına oturtmaktır. Şimdi bu olayda, mevduatın faizlerinin vergilendirilmesinde nihai darbeyi yine sanayi yer. Çünkü mevduat faizlerinde stopajı artırırsanız,

mevduat faizleri de zaruri olarak artar, kredi faizleri artar, yükü sanayiye gelir. Sanayi onu masraf yazar ama, ilave yükün en az yarısı sanayi üzerinde kalır.

AHISKA — Sayın Kurdaş, sanayi bu faiz yükünü her halükârda maliyetleri yoluyla satış fiyatlarına yansıtabacaktır. Türk sanayi ezilmiş olmayacaktır. Yalnız denge biraz daha yukarda teşekkül edecektir. Önemli olan bu kanamayı durdurmaktır. Enflasyon dinamik bir olgu olduğuna göre, siz devlete belirli bir payı stopaj yoluyla verdiğiniz zaman, kamu kesimi finansman açıkları kapanacak, kamu kesimi finansman açısından kaynaklanan enflasyonist baskı ortadan kalkacaktır. Faizlerin düşük vergilendirilmesi nedeniyle vazgeçilen vergi kamu açıklarına denk düştüğüne göre, -benim hesabıma göre bu 4/5 trilyon lira- belki daha yüksek bir noktada iç ekonomik dengeyi sağlayacaksınız, ama enflasyonu durdurmuş olacaksınız. Yine bu faiz yükünü ödeyecek olanlar, o malları ve hizmetleri satın alanlar olacak.

AKGÜÇ — Sayın Ahıska, devlet gelirleri elde edildiği aşamada vergilemediği veya vergileyemediği için, son zamanlarda mal ve hizmetlerden alınan vergilerin üzerine yüklenmeye başlamıştır. Bu gelişmeyi de vurgulamakta yarar var. Rakam vermek gerekirse, 1980-1984 arasında dolaysız vergilerin payı % 56 dolayındaydı. Bugün bu pay % 46,5'a düşmüştür 1989 Bütçesi'nde. Buna karşılık dolaylı vergilerin payı da % 53'e yükselmiştir. Devlet Gelir Vergisi kayıplarını dolaylı vergilerle gidermeye çalışıyor. Devlet vergi kayıplarını dolaylı vergiler ve enflasyonla haksız bir şekilde telafi ediyor.

KURDAŞ — Ben en son konuşmak istiyordum ama, müsaadenizle söz alabilir miyim burada? Türk dev-

leti, mali sisteminde bütünlüğü, mantığı, disiplini ve bilimsel yöntemi kaybetmiştir. Tüm çarpıklıklar, çelişkiler, olumsuzluklar buradan geliyor. Bir kere devletin giderleri üzerinde kontrol tarihimizde olmamış şekilde kaybolmuştur, diyebilirim. Osmanlı kendi giderlerini çok iyi kontrol ediyor. Kendi gelirlerini de çok iyi kontrol ediyor. Bizim Osmanlı Devleti'nin dünya uygarlığına yaptığı en büyük katkılardan biri de düzgün devlet düzeni olması olarak zikredilir.

getirilen sistemde devletin giderleri başıboş bırakılmıştır; bütçe giderlerinde maliyenin kontrolü azalmıştır; meclis devletin gelirlerine ve giderlerine hâkim değildir; en üstte bu keşmekeşten yararlanan bir ekip vardır

Devlet bürokrasisinde mali kesim büyük önem taşır. Devletin bütün gelirleri tespit edilmiş, bütün giderleri kuruluşuna kadar yazılmıştır. Siz Mimar Koca Sinan'ın Süleymaniye Camii inşaatına ait defterlerini gördünüz mü? Harcamaların tek kuruşu bile yazılıdır. Biz öyle bir devletten gelmişiz. Mustafa Kemal döneminde de Türkiye mali sisteminde bir disiplin devletidir. Vergileri kanunla gelir. Giderleri mutlaka bütçede olur. Bütçenin dışında hemen hemen gider yoktur. Son kuruluşuna kadar kontrol edilir. Hem kendi bakanlıklarınca, hem Maliye Bakanlığı'na hem de Sayıştay'ca kontrol edilir.

Şimdi biz bu sistemi dağıttık. Getirilen sistem içinde bir kere devletin giderlerine kimse hâkim değil. Yalnız en üstte bu keşmekeşten yararlanan ekip var. Bütçenin dışında muazzam bir fonlar kesimi kurduk. O fonu kim, nereye sarfeder, niçin sarfeder, nasıl sarfeder? Bunu kimse bilmiyor bugün Türkiye'de. Bütçe giderlerinde de bir kere Maliye'nin kontrolü azalmış. Yeni öğreniyorum; meselâ iktidara gelir gelmez bu hükümetin ilk yapmak istediği şey, bütçe giderleri üzerinde maliyenin kontrolünü azaltmak hatta kaldırmak için Maliye Müfettişliğinin feshini teklif etmek olmuş. Çok enteresan, bunun için kararname sevketmişler. Kamu harcamalarının kontrolünde meclis hiç sahnede yok. Ben buna meclisli aşiret düzeni diyorum. Bir meclis var Türkiye'de, ama devletin giderlerine hâkim değil. Bu meclis devletin gelirlerine de hâkim değil. Bırakın verilen yetkileri, yetki dışında, kanun hükmünde kararname ile, benim gördüğüm fiiliyatta hükümet istediği tip bir vergiyi getiriyor. İşte bu peşin vergi nevi şahsına münhasır orijinal bir vergi. Hangi kanundan almış bu yetkiyi?

AKGÜÇ — Kanun'u değiştirdiler. Peşin vergi ile ilgili Gelir ve Kurumlar Vergisi'ne hüküm koydular. Ama peşin vergi oranını % 100'e kadar yükseltmek yetkisi yine Bakanlar Kurulu'nda.

AHISKA — Sayın Akgüç, son bir söz alıp bağlamak istiyorum. Billyorum, sınırimi çok aştım. Ben de zaten şunu söyleyecektim: Bugün Türk vergi sisteminde bütün sistemi yeniden yazmayı gerektirecek bir değişiklik noktasına geldik.

KURDAŞ — Sistem paramparça.

AHISKA — Sistemin bütünlüğü bozulmuş vaziyette. Tıpkı 1950'lerde Gelir Vergisi sistemine geçiş gibi, ye-

ni bir vergi sistemine geçiş gibi... Bu durumda gelirden alınan vergilerde sistemi yeniden düzenlemek lazım.

AKGÜÇ — Sayın Ahıska, çok haklısınız. Geçmiş dönemde sistemi bildiğimiz için doğru yorum yapabiliydik. Şimdi, siz daha iyi bilirsiniz, sistem bozulduğu için yorum getiremiyoruz. Niye? Çünkü vergi kurumlarının sistematigi bozulmuştur, belli bir mantık içerisinde yorum yapmak imkânımız ortadan kalkmıştır.

KURDAŞ — Meselâ, 150 milyar lira kâr eden bir banka, geçen sene Kurumlar Vergisi ödemedi. Niye? Mevduattan topladığı parayı devlet tahviline yatırmış, devlet tahvilinden aldığı faizler vergiye tabi değil. Ama söz konusu olan 150-160 milyarlık bir kazanç. Bilançosuna bakıyorsanız, 150 milyarlık kazancı var; ödediği vergiye bakıyorsunuz, birkaç milya: bile değil.

AKGÜÇ — Ticari kazançtan indirilen devlet tahvili, Hazine bonusu faizlerini şimdi % 10 oranında kesintiye tabi tuttular. Yalnız bu yıl için bu oranı % 5 olarak belirlediler. Bu konuda bir şey sorabilir miyim, Sayın Ahıska? Teknik olarak. Siz de biliyorsunuz, geçen yıl ticari kazançtan indirilen devlet tahvili faizlerinde kesinti oranı sıfırdı. 1988 sonunda dediler ki, «1988 beyannamesinde ticari kazançtan indirilecek devlet tahvili faizlerine % 5 uygulanacak.» Acaba bu, geriye dönüş olarak kazanılmış bir hakkı ortadan kaldıran bir uygulama mıdır? Değiştirilen kesinti (stopaj) oranları ne zamandan geçerlidir? Bu değişiklik, beyannamenin verildiği anda mı, olayın doğduğu anda mı, yoksa elde edildiği zamandan mı geçerlidir?

AHISKA — Sayın Akgüç, eğer bu sorunuzu «Türk vergi sisteminde makale şamil vergiler ihdas edildi mi?» diye sorarsanız, bunun geçmişte de

örneği oldu. Kurumlar Vergisi'nin artan oranları bir yıl önceki gelirlere de uygulandı. Birkaç defa bu tür olay oldu. Şimdi ben bu kazançlar üzerinden, yani Kurumlar Vergisi'nden istisna edilmiş kazançlar üzerinden Gelir Vergisi Kanunu 94/8'e göre yapılan stopajı, ekstra bir Kurum Vergisi gibi yorumluyorum. Aslında benim gönlüm o stopajın Kurumlar Vergisi içinde olması gerektiği şeklinde idi. Çünkü, konunun esasına inildiği zaman, bu kaynaktan yapılan bir stopaj değildir Sayın Akgüç. Bu, dağıtılan bir gelirden yapılan stopaj da değildir. Bu nedir? Bu, kazanılmış fakat vergiden istisna edilen bir gelirden yapılan stopajdır. Gelir Vergisi 94/8'in esas budur. Ticari kazançtan indirilen devlet tahvili faizleri için ayrıca hüküm koymalarının nedeni, oranın farklı olması ve 39 uncu maddedeki unsurları buraya getirebilmek, vergi kesintisine tabi tutabilmek içindir.

AKGÜÇ — Evet, çünkü Gelir Vergisi 94/8'de Kurumlar Vergisi'nde istisnalarını stopaja tabi olması öngörülmüştür. Bu istisna değil.

AHISKA — «Bu istisna değil.» demesi ihtimal, ama niteliği aynı. O zaman kurum kazancı üzerinden yapılan ikinci bir tevkifat. Hatta bunu yüklenecik kişinin kim olduğu bile tartışılabilir. Ortaklar bunun yüklenicisi asla değil. Bu, kurumun tüzel kişiliğinden alınan bir vergi. Ama adı Gelir Vergisi olabilir. Maliye Bakanlığı'ndaki arakadaşlar, bunu bir ekstra Kurum Vergisi gibi, Kurumlar Vergisi'ni tamamlayan bir vergi gibi düşündüler. O zaman şöyle de yorumlayabilirsiniz. Devlet, Kurumlar Vergisi oranını makabline teşmil ederek belirli bir puan artırmıştır. Geçen yıl belli bazı kurum kazançlarını sıfır vergiye tabi tutarken, bu defa % 5'e tabi tutmuştur. Görüşümü tekrar açıklayayım. Kanun koyucu di-

yor ki; «Kurumlar Vergisi'nden istisnaları düşeriz; tamam ama, bu kurumlar hiç mi vergi vermesin?» İşte o zaman istisna edilen kazançlar için minimal, asgari % 10 gibi bir vergi getiriliyor. Bu da bence geçerli bir mantık değil ama, yaklaşımları böyle.

KURDAŞ — Ben hiç o mantıkta değilim. Burada bir noktayı daha Sayın Ahıska'nın görüşleri vesilesiyle vurgulayabilir miyim? Benim buraya esas gelişimin sebebi de o. Sayın Ahıska bence çok iyi bir teşhis koymuştur. Bugünkü vergi sistemi son derece gayriâdil. Bir kere vergi dışında muazzam kazançlar var. Spekülatif kazançlar var, rantlar var, vesaire var. Vergi sistemi içinde bir sürü istisnalar var, muafiyetler var. Bunun dışında da maliyenin yakaladığı adamı sonuna kadar sömürmesi, gelirinin çok büyük bir bölümünü vergi diye alması olayı var.

AHIŞKA — İki defa vergilendirme olayı var.

bu dönemde vergi yükünün ağırlığı ücretliler ve dürüst çalışan şirketler üzerinde yoğunlaşmıştır; böyle bir ortamda «enflasyon muhasebesi» sisteminin uygulamasına derhal başlanmalıdır

KURDAŞ — Vergi yükü ücretler üzerinde de ağırlaşmakla beraber, bu dönemde vergi sisteminin bütün ağırlığı meşru çalışan şirket kesimi üzerine düşmüştür. Şirket kesimi içinde bu istisnalardan faydalanarak vergi

ödemeyenler vardır. Meselâ hayali ihracat yapanlar. Normal şirket ise muazzam bir vergi yükü altındadır. Sebebi, büyük bir enflasyon ortamında siz «enflasyon muhasebesi» getirmediniz. Ondan sonra da vergi oranlarını bu kesim için artırdınız da artırdınız. Geçenlerde Dergi'nin bir toplantısında da bir şirketi örnek alarak anlattım. Şirketin bir yılda yarattığı katma değer, ücretlerden alınan vergiler, Sosyal Sigortalar primleri, normal vergiler vesaire ile % 60'dan fazlasını yani 2/3'ünü devlet alıyor. Geriye 1/3 reel olarak işçiyeye, ortağa ve şirketin gelişme fonu olarak kalıyor. Bu tabii son derece anormal bir durum. Bence Türk vergi sistemi baştan aşağı düzeltilmeli. Tutulur tarafı kalmamıştır, mantığı kalmamıştır. Derhal yapılması gereken bir şey var. O da «enflasyon muhasebesi» sistemini yarın sabahdan tezi yok getirmektir.

AHIŞKA — Çok haklısınız da Sayın Kurdaş, ama ben bunu çok platonik bir istek gibi görüyorum. Bugün Türk Maliyesi, vergiyi verenden % 50 fazlasıyla ilave vergi alma çabasını sürdürürken, kazanılmamış gelirlerin vergisini alma çabasını sürdürürken, işe yeni başlayan bir serbest meslek erbabından daha işe başladığı gün bir meslek vergisi niteliğinde Gelir Vergisi tahsil ederken, ben enflasyon muhasebesi ile vergiden vazgeçeceğini asla sanmıyorum.

KURDAŞ — O geçmez. Fakat biz söyleyelim. Çünkü bu tutum, Türk sanayiini bir çıkmaza getirmiştir. Türk sanayiinde bu açıdan gerçekten büyük bunalım vardır. Bunu vatanında bir örnekle anlatmak isterim: 100 milyon sermayeli bir şirketin işe başladığını farzedin. 100 milyonluk da malı var. Bu 100 milyonluk malı 200 milyona sattı. Kâğıt üzerinde 100 milyon kâr etti. Ama bu

dönemde % 100 bir enflasyon olmuşsa, aslında bu şirketin sene başındaki reel mal değerini geri alması için bu kârının tamamını yedek akçelerine eklemesi, şirkette bırakması lazım. Bu bir gerçek kazanç değil. Bu şirketin yılbaşındaki durumunu muhafaza için kârının tamamı ile envanterini yenilemesi lazım. Ama siz devlet olarak geliyorsunuz. «Bu 100 milyondan ben 48 küsur milyon Kurumlar Vergisi alırım, peşin vergi alırım, alırım da alırım.» diyorsunuz. Bunu ödemek için ne yapacaktır bu şirket? Eğer işini idame ettirmek istiyorsa derhal borçlanmaya gidecektir. % 120 ile borçlanma. O borçlanmanın faizini karşılamak için bu sefer fiyatlarına fantastik marjlar koyması lazım, aksi halde falzi karşılayamaz.

İşte bu bir çıkmazın başlangıcıdır. Ve bu şirket çok kısa dönemde iflasın eşiğine gelecek, bankaların eline düşecektir. Böyle bir sistem içinde siz bu şirketin varlıklarını, sermaye gücünü mutlaka korumalısınız. Nasıl gayrimenkullerini iyi kötü koruyan bir düzen getirdiler, yeniden değerleme... Hiç olmazsa yeniden değerlemeye paralel mütedavil kıymetlerini de enflasyon karşısında koruyacak ve böylece şirketin işletme sermayesini vergilendirmeyecek bir düzen getirmek zorundayız. Öbür türlü, Türk sanayii çok kısa dönemde batma noktalarına gelir. Gerçekten de hepsi çok büyük bunalımdadır. Benim kanımcı Türkiye'de haysiyetli hiçbir şirket teorik olarak, bu mantık icabı iyi durumda değildir. Eğer daha iyi ise; ya birtakım istisnalardan yararlanma yollarını bulmuştur, ya da bir mal almıştır ve onu çok yüksek fiyatla satmıştır, kendi kâr-zarar hesabında onu düşük fiyatla maliyeye göstermiştir, bildirmedığı kısmı sermaye olarak ortaya koymuştur, spekülasyon kazancı ile kendi durumunu takviye etmiştir. Veya tekel-dir. Sermayesine göre bire on kâr

eder, onun yarısını devlete verir, diğer yarısı ile durumunu düzeltir. Böyle firmalar da elle sayılacak kadar azdır.

Mevcut vergi sisteminde anlatılmayacak kadar kötülükler var, anlatılmayacak kadar düzeltilmeye muhtaç nokta var. Fakat Türkiye'nin sanayileşmesi açısından en acil nokta, «enflasyon muhasebesi»nin kapsamlı bir biçimde bir an evvel getirilmesidir. Eğer o yapılmazsa, ben Türk sanayiinin çok kısa sürede ve en zayıfladığı dönemde, yabancının eline geçmesini kaçınılmaz görürüm. En büyük sanayiciler bile yabancının eline düştüler. Ben bunu vurgulamak için asıl bu toplantıya katılmak istedim. Türkiye'de bence en acil sorun budur. Devlet buna razı olacak mı? Bu devleti, vergi sistemini, harcamalarını düzeltmeye razı etmek lazım. Bunun yolu da devletin içinde yüzdüğü israfı, lüksü mutlaka azaltmaktır. Sayın Ahıska, sizin ve benim dönemimde devletteki yaşayış ile şimdiki yaşayışı karşılaştırın. Lüks odalar, lüks arabalar, her şeyi ile devletin muazzam bir israf içinde olduğu görülüyor.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, israf yaptıkça siyasal açıdan oy kazanma şansı da artıyor galiba.

KURDAŞ — Hem israfı azaltacak, hem kamu harcamaları üstünde kontrolü tesis edecek ve vergi sisteminde de mantığı geri getireceksiniz. Devletin israfını sanayi ödeyecekse, bu bir çıkmazdır. Bakın ben mevduata bile o açıdan yüksek stopaj uygulanmasını doğru bulmuyorum. Çünkü sanayi fiyatlarını rahat artıramıyor bir yerde. İthalat tehdidi var. Binaenaleyh mutlaka evvela sanayi en dinamik faktörünü işçisini, çalışan adamını koruyacaksınız. Brezilya % 30 enflasyondan sonra endekslemeyi, vergiler bakımından da

çok erken getirmiştir. Onun için orada muazzam bir enflasyon olur ama sanayi bizim durumumuza düşmez. Niye? Kârı enflasyona göre düzeltirler. Böylesi dünyanın neresinde görülmüş? % 100 enflasyon olacak, siz sanayii, şirketleri nominal kârı üzerinden % 72 vergileyeceksiniz. Bu, sanayii öldürmek demektir. Ankara bunun farkında değil. Bugünkü düzen içinde Türk sanayiinin iflah olması mümkün değildir. Bankacılarımız da işin farkında değil. Bugün bir bankacının demecini okudum. Çıkıyor bir bankacı diyor ki, «Sanayicinin bağırması sunidir.» Degildir efendim, suni değildir. Sanayici bu sistem içinde bağırma mecburdur. Bu sistemin icabından bağırıyor. Böyle devam edila bakalım. % 200'e çıksın enflasyon, sanayiciyi yine vergileyin. Sonucu kısa sürede görürsünüz.

AHISKA — Yerden göğe kadar haklısınız. Tabii ben söz hakkını sonraya bırakıyorum.

AKGÜÇ — Sayın Önder'in görüşlerini rica edelim.

ÖNDER — Meclis'te kim temsil ediliyorsa onların çıkarları korunuyor gibi geliyor bana. Şimdi bu vergi meselesi tamamen siyasal bir olay. Vergideki değişiklikleri reform diye niteledi Sayın Ahıska, kesinlikle katılmıyorum.

AHISKA — Hayır reform kelimesini kullanmadım.

ÖNDER — Veya reforma benzer bir kelime kullandınız. Atatürk'ün döneminde «Hesaplar iyi görülürdü.» denildi. Atatürk'ün döneminde, 80 milleti bu ülkeden kovmuş adamın döneminde âşar kaldırılmıştır. Âşar devlet gelirlerinin üçte birini sağlıyordu. Niye kaldırıldı? Çünkü İzmir İktisat Kongresi'nde kimbilir ne pazarlıklar yapıldı. Ondan sonra tarım Gelir Vergisi dışında kaldı. Gelir Ver-

gisi'nin esaslarını 1950'de Neumark hazırladı. O tarihlerde milli gelirin % 50'den fazlasını tarım kesimi sağladığı halde tarım Gelir Vergisi içinde vergilendirilmedi. Şimdi durumu düşünebiliyor musunuz? Sayın Ahıska, demin siz faizlerle ilgili hesaplar yaptınız. Tarımın ise milli gelirden payı özellikle 1950'li yıllarda çok daha fazla. Niye vergilendirilmiyor bu kütle? Baskı grubudur, hâkim gruptur. Onun için vergi alınmamıştır. 1961'de, yani askeri iktidar döneminde tarım da Gelir Vergisi kapsamına alındı. Ancak, onlar da bir geçiş maddesi koydular: o sırada sivil idareye geçildi, yine ertelettiler.

AHISKA — Yalnız Sayın Önder, tarım vergi ödüyor. Başka yollardan çok büyük vergi yükü altında.

bölük pörçük görünen olay aslında bir düşünce sisteminin sonucudur; vergi, siyasal güçlerin hâkimiyetinin bir göstergesidir; 1980'den sonra sermaye üzerindeki yüklerin hafifletilmesi istenmiştir

ÖNDER — İşte ben de ona geliyorum. Bu bir sistem meselesidir. Tarım dolaylı bir şekilde, farklı döviz kurları ile ödedi bir miktar, destekleme fiyatlarındaki ayarlamaları ödedi bir miktar.

AHISKA — Sözüünüzü kestiğim için beni bağışlayın, en çok enflasyonla ödüyor. Bir rakam vereceğim Tarımla ilgili bir rakam. O da şu :

Mesela buğday fiyatlarının gelişmesini alın ve toplam eşya fiyatları endeksininle mukayese edin.

ÖNDER — İşte o iç ticaret hadleri meselesi. Büyük enflasyonu Türkiye 1980'den sonra yaşamıştır. İç ticaret hadleri tarım aleyhine döndüğü için, tarım dolaylı bir şekilde vergi ödemistir tabii. Onun için şimdi ben tarımın vergilendirilmesini kapıyorum, başka bir noktaya geliyorum. Bugün bizim çok parça bölük gibi gördüğümüz olay aslında bir düşünce sisteminin sonucudur. Ve bir oluşumun sonucudur. Bütün vergi sistemine Schumpeter açısından bakarsak, vergi devletin oluşmasından sonra ortaya çıkmış bir olaydır. Vergi, siyasal güçlerin hâkimiyetinin göstergesidir. Bu çok açık bir olay. «Bugün kim vergi veriyor, kim vergi vermiyor?» olayına ben biraz da böyle bakıyorum. Olaya böyle bakınca, 1980'e kadar gideyim müsaade ederseniz. Bugün gelinen noktaları kavrayabilmek için 1980'den başlamak istiyorum. 1980'de ekonominin geldiği yerden çıkması için bazı teşhisler konuldu, önerilerde bulunuldu ve o öneriler sonucunda sermaye ile ilgili sunlar gündeme getirildi: Türkiye sanayi dışı açılmalıdır, sermaye üzerindeki yükler olabildiğince hafifletilmelidir. Bu yapıldı. Bakın ben Sayın Ahıska'nın ücretlerle ilgili görüşüne katılmıyorum. Ücret üzerindeki yük % 60'dan % 25'e indirilmedi. 1963 tarifesi % 10 ile başlar. Bu % 10'luk tarife ilk dilim için % 25'e getirildi.

AHIŞKA — O dönemi yaşamış bir kişi olarak, özür dileyerek hemen bir saplama yapmak istiyorum. Bu söylediğiniz oranlar tarifedeki oranlar. Evet %10'dan başlıyordu, şimdi %25'ten başlıyor. Ama fiili duruma bakıldığı zaman, 1980'lerden önce enflasyonist nedenlerle nominal gelirdeki artış ve tarife yelpazesinin açılmaması nedeniyle, o % 10 oranı ta-

mamen fiktif bir rakam olarak kalmıştı. Şimdi rakamlar elimde değil ama, bunu size her an ispatlayabilirim. Yani % 10 ile vergi veren bir ücretliden söz etmek mümkün değildi. Ücretlinin fiili vergisi %55'lere, %60'lara geliyordu. Bunu kendi üzerimizde hissediyorduk. 1980'den sonra ücretlinin vergisi hafifledi.

KURDAŞ — Oldu, sonra enflasyon onları yedi.

ÖNDER — Şimdi bakın, hafiflemenin de sebebini bulmak mecburiyetindeyiz. O zaman şunu sormak lazım. Meclis'te emekçilerin, temsilcileri yokken neden hafiflettiler? Kimin hayrına idi bu? Çünkü ücret üzerindeki vergi çok açık olarak yansıyor. İşveren işçi alırken «Bunların bir de vergisi var.» diye düşünmeye başlıyor. Onun için işverenler arada sırada bağınıyorlar. «Ücretliler fazla vergi veriyor.» diye, «Bunu düşünmemiz lazım.» diye. Bugün emek arzının elastikiyeti sonsuz iken vergilerin büyük çapta emekçiye yansınası söz konusu olamaz.

AHIŞKA — Bu görüşünüze katılıyorum. Bu görüşünüz doğru.

ÖNDER — Ona mukabil tersini getirelim gündeme. Sermaye üzerinde vergi ne idi? Marjinal olarak % 68, ortalama % 60 idi: o % 50'ye indirildi. Peki kurumlarla ilgili ne gibi gelişmeler oldu? «Kurumlar Vergisi ağırlaştırıldı.» denildi demin: «Temettü üzerindeki vergi kaldırıldı, Kurumlar Vergisi ağırlaştırıldı.» denildi. Temettü üzerindeki vergi kaldırıldı, Kurumlar Vergisi ağırlaştırıldı ama, kurumlara korkunç istisnalar getirildi. Öteki taraftan Amerika'da yapılan araştırmalar var. Kurumlar Vergisi yansıtılan bir vergidir. Daha da önemlisi bugün Türkiye'de Kurumlar Vergisi'nin yükü kurumlaşmış sermaye üzerinde % 15'tir. % 48 falan değildir. Bunlar istatistiksel oranlar,

ama sadece bir firmayı almayın lütfen. Global olarak baktığımızda meseleye, kurumların ödedikleri verginin, bilanço kârlarına oranı % 15'lerde seyrediyor.

KURDAŞ — Ne?

ÖNDER — Kurumlar Vergisi'nin kurumlaşmış sermaye üzerinde yükü % 15. Türkiye'de yapılmış araştırmalar var. Bunları uluorta söyleyemeyiz.

KURDAŞ — Ne zaman yapılmış, Sayın Önder? Şöyle söyleyelim. Bu olay, hızlı enflasyon ortamında, muhasebe sistemi düzenlenmemesinden ve vergi oranının artırılmasından doğmuş, son 10 yıllık bir olaydır. Enflasyon çok hızlı gelişmiş, siz adamın bütün kârını reel kâr farzederek vergilendiriyorsunuz. Bir yandan enflasyon bir yandan ağır vergiler sanayii mali bünye bakımından eritmiştir. Bunun yıllardır üzerinde duruyorum. Sonra «İşçinin üzerindeki vergi düştü.» diyorsunuz, şunları da dikkate alın lütfen. Bu dönemde Sosyal Sigorta yükleri hemen hemen double edildi. İşçi ücreti üzerinde de başka külfetler var. Konut Fonu'na ayırıyorsunuz, zorunlu tasarruf ayırıyorsunuz.

ÖNDER — Onlar yansıyor Sayın Kurdaş, onların hepsi tüketicilere yansıyor.

KURDAŞ — Efendim, devlet benim kârımın % 70'inli alıyorsa, ben onu yansıtmışım, yansıtmamışım bana faydası ne? Tekel pozisyonunda değilsem, kolay yansıtamam da.

ÖNDER — Şimdi bakın, Sayın Kurdaş. Milli gelir istatistiklerine baktığımızda, bugün kâr, falz ve rantın milli gelirdeki payı % 65'lerde. Ücretler gerilemiş vaziyette. Tarım kesimi gerilemiş vaziyette. 100 büyük firmaya bakıyorsunuz, kârlar artıyor. Ama bunlar fiktif, kabul ediyorum, nominaldir. Ancak bildiğimiz bir olay

var. Gelir Vergisi nominal gelir üzerine oturur. Ben size kendimden örnek vereyim. İlk çocuğum benim 1971'de doğdu, daha doçent olmamıştım o sene. Doğumu, özel bir klinikte asistanlığımın son dönem maaşı ile kendim yaptırıldı. Sonra ikinci çocuğum, profesör olmama yakın oldu, doçentliğimin son dönemini idi; doğumu ancak Çapa'da yaptırabildim. Bugün profesörüm, full time tazminatımı da alıyorum; şimdi çocuğum olsa, ancak sokakta doğurabilirim. Benim de bir sermaye değerim var, emeğin de bir sermaye değeri var.

KURDAŞ — Tabii emek sizin.

ÖNDER — Şunu söylemek istiyorum. Bu enflasyon muhasebesi, ancak fiktif kapitale uygulanan bir olay olmamak gerekir. Her şeye uygulanmak gerekiyor.

KURDAŞ — Tabii efendim. Ücrete de uygulanacaktır. Onda hiç şüphe yok. Yalnız bu dönemde, Sayın Ahıska'nın da işaret ettiği gibi, Gelir Vergisi tarifesinin yelpazesini ayarlayarak ücrete bir ölçüde uyguladılar. Zaman zaman ücretlere uyguluyorlar.

ÖNDER — Sayın Kurdaş, o zaman reel ücretlerin gerilememesi lazım. Ücretin miktarı arttı ama, ekonomide milli gelir hesapları içinde ücretlerin payı geriledi. Gerilememesi lazım o zaman.

AHIŞKA — Efendim, burada yalnız vergi faktörü söz konusu değildir. Bence toplu pazarlık sonucu sağlanan artışlar enflasyonun gerisinde kalmıştır. Ücret artışları enflasyonu izleyemedi. Bu görüşünüze katılırım.

KURDAŞ — 1980'e kadar arttı. 12 Eylül'e kadar işçi ücretlerindeki artış enflasyonun üstündedir, reel artış olmuştur bir miktar. Ancak, 1980'den bu yana ücretlerde reel düşüş var. Çünkü ücretler enflasyonu izleyeme-

miştir, vergide hafifletmeler yapsanız dahi. Ücretin kendisi artmadığından. sonuç çalışanın aleyhinedir. Bütün hikâye odur.

enflasyon başlı başına bir vergidir; bu vergiyi yalnız sermaye değil, ücretli, emekli, çiftçi de ödemektedir; meclis'in bileşimi böyle oldukça, seçim sistemi böyle oldukça, dengeler kurulamaz

ÖNDER — Enflasyon bir vergidir başlı başına. Bu vergiyi bir şekilde ödeyeceğiz. Bu vergiyi sermayenin ödemesine ben de karşım; çünkü bu, ülkenin sermayesi; gayet açık bir olay. Fakat bunu emekli mi ödeyecek, işçi mi ödeyecek, devlet memuru mu ödeyecek? Devlet memuru maaşları bir yana, devlet çöküyor. Sermayeyi bir tarafa bırakın, devlet çöküyor bugün. Devletin bugün 1989 yılı konsolide bütçesinde faiz ödemelerini bir kalem çıkartalım, diğer bütün devlet harcamalarının -bunun içinde yol var, su var, sağlık var, eğitim var- 166 trilyon lira olarak tahmin edilen gayrisafi milli hâsılaya oranı % 15,6'dır. Ve bu en düşük değerdir. Enflasyon vergisini yalnız sermaye ödemiyo: ücretli de, emekli de, çiftçi de bu vergiyi ödüyor. Şimdi bu vergiyi paylaşalım bir şekilde, bilmem anlatabiliyormuyum?

AHISKA — Gelmek istediğiniz noktayı ben hâlâ yakalayamadım Sayın Önder.

ÖNDER — Ben belki de akademik açıdan meseleye baktığım için sunu ileriye sürmek istiyorum. «Ver-

gi sistemi bozulmuştur, her şeyi yeni baştan alalım.» diyemeyiz. Ekonomi olayı bir sağlık olayı gibi değildir. Bir adam hastalandı mı, doktora götürdüğümüz zaman, bütün doktorlar, bilgileri standartsa ve yeterli ise aynı şeyi söylerler. Ekonomi olayı öyle değildir. Vergi olayı da öyle değildir. Herkes kendi çıkarını müdafaa edecek, gayet tabii olarak. Vergide optimum denge diye bir olay yok. Meclis'in bileşimi böyle oldukça, seçim sistemi böyle oldukça, bu dengeler kurulamaz. Şimdi o zaman şuna geliyoruz. Bugün kimler temsil ediliyor? Bu kanunları kimler yazıyor? Bu kanunlar nereden geçiyor? Eğer bu menfaat grupları geçiriyor ise, neden bugün şikâyetler oluyor? Vergi kimin üzerine oturuyor? Vergi kime yansıyor? Kim bu vergi yükünü çekiyor? Bu meseleleri niye tartışıyoruz bugün? Bunları düşünmek, cevaplandırmak gerek; anlatabiliyor muyum? Bütün hadise bu. Vergi meselesini ele alısta yanlışlık, burada gibi geliyor bana.

AHISKA — Bir defa vergi sisteminin baştan ele alındığı durumlar Türkiye'de olmuştur. 1950'de bir Gelir Vergisi reformu yapılmıştır.

ÖNDER — Sayın Ahıska, reform diyorsunuz. Gelir Vergisi reformu yapıldığında tarım kazançları vergi dışı bırakılmıştır.

AHISKA — Olabilir. O bir reformdu. Kazanç Vergisi sistemine göre Gelir Vergisi bir reformdu. Arkasından Katma Değer Vergisi'nin kabulü de bence bir reformdur.

ÖNDER — Bunların sosyopolitik gerekçelerini söyleyeyim. Gelir Vergisi, tarımı bir tarafa bırakalım, onun dışında bir reformdur; buna katılıyoruz. Neden yapıldı? Çünkü bu kadar etkin baskı grupları yoktu o yıllarda. Bugün birçok gelir unsuru ver-

gi beyannamesinin dışında; adam temettü kazancını alıyor, vergisiz gidebiliyor. Kim getirdi bunları? İdare bu kadar akılsız mı? Bunun doğuracağı vergi kayıplarını görmüyor mu?

AHISKA — Bilinçli bir yönlendirme ve baskı grubu etkisinden çok, ben olayı şöyle görüyorum. Ekonomiye yön verenler, belirli bazı fikirlerle hareket ediyorlar. Mesela, kâr paylaşımının vergi beyannamesine dahil edilmemesinin gerekçesinin sermaye piyasasının teşviki olduğuna inandığı mı söyledim. hakikaten de öyle idi. Eskiden vergileme sistemi kâr dağıtımını engelliyordu. Çünkü dağılan kârlarla vergi oranı % 72'ye geliyordu, büyük iş adamı açısından. Kâr dağıtılmadığı zaman da vergi yükü % 42'de kalırdı. Arada 30 puan fark vardı. Bu kâr dağıtımını teşvik etmiyordu, sermaye piyasası da ölü doğmuş bir çocuk gibi idi. Sermaye piyasasına tesir yapan daha pek çok olay var, vergi de bunlardan bir tanesi. Herhalde kâr dağıtımını teşvik eder düşüncesiyle, dağıtılan kârlara dağıtılmayan kârların vergi yükünü eşitlediler. Bunun baskı gruplarının etkisiyle, bilerek istenerek yapılmış bir olay olduğunu sanmıyorum. Tutular tek vergiye döndüler. Dağıtılan temettüden hiç vergi almamak suretiyle kâr dağıtımının cezalandırılması olayını ortadan kaldırdılar. Böylece küçük tasarruf erbabının da büyüklerle birlikte bundan yararlanacağı fikrine kapıldılar. Ama hiçbir zaman bu gerçekleşmedi.

KURDAŞ — Burada bir şey söyleyebilir miyim? Bu tedbir aslında, bence, kara parayı aklamaya tedbiridir. Siz eskiden adama diyordunuz ki: «Arkadaş senin bu servetinin kaynağı nerede?» «Efendim, temettü aldım.» «Neden beyan etmedin?» Şimdi ise bu sistemde, bilhassa havadan kazanç sağlayanları bunu beyan etmemek hakkına sahip oluyorlar.

«Nerden bu serveti sağladın?» dediginizde. «Temettüden.» diyorlar.

AKGÜÇ — Servet beyannamesi de kaldırıldığından, ciddi vergi denetimi yapamıyorsunuz. Bakın Sayın Ahıska, Türkiye'de sermaye piyasasını geliştiriyoruz diye birçok şey kamufle edilmiştir. Bilmem anlatabiliyor muyum? Bazı kişilere avantaj sağlıyorsunuz, bunun adı hep sermaye piyasasını geliştirmek oluyor. Vergiyi mi indiriyorsunuz, vergi mi almıyorsunuz, özelleştirme mi; gerekçe hep sermaye piyasasını geliştirmek. Sermaye piyasası bir kamufle ajandır Türkiye'de. Birtakım ayak oyunları sermaye piyasasının geliştirilmesi gerekçesinin arkasına gizleniyor. Bunu açıkça söyleyelim. «Sermaye piyasasını geliştiriyoruz.» diye, varlıklı gruplara vergi ödümleri veriliyor.

ÖNDER — Bugün vergide teşvik amacıyla istisnalar sağlanmış vaziyette. Bu konuda yapılmış araştırmalar var Batı'da. 14 ülkeyi kapsayan bir araştırmada, vergi teşvik önlemlerinin yatırımları artırmada etkisi % 1 ile % 3 arasında değişiyor. Bizde bütün bu istisnaların etkileri ne? Mühim bir etkisi yok bunların. Bunlar nereye gidiyor? Şahsi servete dönüşüyor. Onun için bakıyorsunuz adam bir günde iflas ediyor, ama ertesi gün oğluna şahane bir düğün yapıyor. Boğaz'da yalı yaptırıyor, yalı satın alıyor, hatta onları şatolaştırmaya başlıyor. Çünkü korunması da lazım, ortaçağ şatoları gibi... Yarın ne olacağı da belli değil bütün bu işlerin. Onun için koruma önlemlerini de alıyor. Bu vergi meselesinde siyasal iktidarın gelmiş olduğu yer ve almış olduğu kararlara baktığımız zaman, başka türlü yoruma gitmemiz gerekiyor gibi geliyor bana. Şimdi Katma Değer Vergisi reformu yapıldı. Bu tabii bir reform. Neden yapıldı? Çünkü Katma Değer Vergisi'ne gelinceye kadar vergi elastikiyetimiz birin

altında idi. 1984 yılına gelinceye kadar vergilerin elastikiyeti birin altındadır. 1985'te ilk defa 1,1 veya 2 oldu. Ondan sonra tekrar düşmeye başladı. KDV, istisnaları dışına gayri-safi milli hâsıla üzerine oturan masif bir vergidir. Peki neden getirildi Katma Değer Vergisi? Çünkü KDV, sermaye için de yükü arındıran bir vergidir. Muamele Vergisi, meselâ sermayeye yük bindiren bir vergidir. Ama bu arındırıyor.

AKGÜÇ — Vergi yükü tüketicinin üstünde kalıyor, araçlar için nötr bir vergi.

ÖNDER — Tüketicinin üstüne binen bir vergidir. İkincisi, ihracat üzerindeki istisna mekanizması; burada Batı'nın zorlaması var. Çünkü KDV çok açık bir vergi olduğu için, ne kadar KDV ödendiği bellidir. Öteki türlü, ödenen vergiyi, mamulün maliyetine giren vergiyi tam hesaplayamadığımız için, oradan büyük çapta ihracatta vergi iadesi yapabiliyorsunuz. Vergi iadesi diye gizli prim verebiliyorsunuz. Batı'nın zorlamasıdır KDV. Bunu biz tabii halkımıza anlattık. Nasıl anlattık? «Avrupa Topluluğuna uyum sağlamak için KDV'yi kabul ettik.» dedik. Gerçi modern de bir vergi. Ben modern degildir demiyorum. Herhalde eski Gider Vergisi'nden çok daha modern. Bu ayrı bir olay. Bugün Avrupa'da Neumark Komitesi'nde ve yahut Ekonomik Komite'de dolaysız vergilerin yerine mümkün olduğu kadar yaygın KDV uygulaması fikri var. Ayrıca Amerika'da yapılan çalışmalar da var. Gelir türü vergileri. Gelir ve Kurumlar Vergilerini kaldırarak KDV sistemine geçme çalışmaları var. Fakat bu çok uzun zaman alacak. Bunlar ne kadar ileride gelecek? Bırakın bizi, Batı'ya ne kadar ileride gelecek? Tesadüfi değil bütün bunlar. Gelişmelerin arkasındaki nedenleri görelim. Olaylara bak-

lığımız zaman, bu nedenler başka yerlere gitmeye başlıyor.

KURDAŞ — Ben de sizi pek yakalayamıyorum. Sayın Ahıska da yakalayamıyor. Bir yerlere gidelim diyorsunuz. Ama nasıl gidelim?

ÖNDER — Hayır, benim bir amacım yok. Benim bir tek amacım var. Amacımı koydum, Sayın Akgüç'ün sorusu üzerine. Meclis'in bileşiminin halkın bütün kesimlerinin, katmanlarının temsil edilecek biçimde oluşturulması gerekiyor.

KURDAŞ — Bu Meclis hiç etkili değil ki bu konularda. Öyle ise sistemi değiştirmek lazım.

ÖNDER — Yo hayır, öyle bir iddia yok. Seçim sisteminden kaynaklanıyor. Seçim sistemini değiştirmek lazım.

KURDAŞ — Seçim sistemini değiştirmenin yanında bir de ben bu kanun kuvvetinde kararname sistemini kökünden kaldıralım istiyorum. Sayın Özal, Meclis'in dışında bütçeye yakın fonlar ihdas ediyor. Meclis'in dışında vergiler koyabiliyor. Vergi oranını sifıra indiriyor, yüzde elliye çıkarıyor. Her şeyi yapıyor. Hepsi kanun kuvvetinde kararnamelerle... Ve Meclis mevcut değil bence Türkiye'de. Eğer Türkiye'de bir iktidarsız Meclis varsa, Atatürk'ün Meclisi, Adnan Menderes'in Meclisi de dahil en iktidarsız Meclis budur. 1940'larda, 1950'lerde çıkan bütün kanunlar, en ayrıntılarına kadar meclislerde görüşülmüştür.

◆ Büyük fırsatlar, karşımıza daima çözümlenemeyecek problemler şeklinde çıkar.

John Gardner

geliştirilen önlemler, vergi gelirlerini istenilen boyutta artırmaya yönelik değildir; hükümet görüntüleri kamufle etme politikası gütmektedir; borçlanma bunun maliye'ye vansımasıdır; eğër borçlanmasaydı, vergi alması gerekecekti

ÖNDER — Müsaade ederseniz. Ben başka nokta üzerinde duruyorum. Bu son değişikliklere bir an hızlıca geleyim; çünkü benim söylediklerim, doğrusu bir miktar benden önceki iki Sayın konuşmacının konuşmalarına itiraz gibi oldu; veyahut da katılmadığım noktaları vurgulamak istedim. Son mesleğe gelince, şöyle görüyorum. O 1980'den sonra geliştirilen önlemler, vergi gelirlerimizi istendiği boyutta arttırmadı. Zaten arttırmaya yönelik de değildi. Borçlanmaya da hükümet, doğrusu bugün gelinen yer görmeden gitti. Borçlanma olayını bir başka şekilde ele almamız lazım gibi geliyor bana. O hadise de şu : Hükümet, çalışma sistemi itibarıyla bütün görüntüleri kamufle etme politikası güdüyor. Bu çok açık bir olay. Milli Eğitim Bakanının kalkıp «Eğitim çöküyor.» demesi; dinsel politikalar gelişirken, hükümetin içinde veya çevresinde din dışı davranışların görünlünlümsü gibi... Bu, siyasal kamuflej mekanizması. Bunun Maliye'ye de vansımaları var. Mesela borçlanma bunlardan bir tanesi. Çünkü borçlanma olmasa idi, bugünkü varidatını hükümet vergilerle karşılayacaktı. Ge-

li ihtiyacını borçlanma yerine vergi ile karşıladığı zaman da, siyasal tepki çok şiddetli olmaya başlayacaktır. Borç verirken o derece duyarlı değiller. İşte bu bir kamufle mekanizması idi. Faizler bu raddeye gelinceye kadar iş adamları da buna karşı çıkmadılar. Hükümet de karşı çıkmadı.

MIHKA — Kamuflej değil de, kolay olduğu için bu yola başvurdular.

ÖNDER — İkincisi, dolaylı vergilere kayması da böyle oldu. Çünkü dolaylı vergiler fiyatlar içine yansıyan vergiler olduğu için, daha az tepki doğuruyor. Aldığımız aynı miktar varidatı dolaysız vergi olarak salalım, çok daha fazla bir politik tepki ile karşılaşırız. Dolaylı vergilerde karşılaşamıyorsunuz, bu kadar şiddetli politik tepki ile. Üçüncüsü, fonlar. Bugün 140 küsur fon var. Bu 140 küsur fonun 5 veya 6'sı önemlidir. Peki niye 140 küsur fon var? Fonların arasında kamuflej yaratmak, fonlarla perdelemek olayı... Ve bir de tabii Bakanlar Kurulu yetkisi meselesi. Kanunda gözüktüğü gibi uygulanmıyor bu yetki. Bakanlar Kurulu'na yetki verilerek kamuflej olayı sürdürülüyor. Hâkimiyet bir yerde toplanıyor. Bu çok önemli bir olay. Bunu ben özellikle demokrasi adına tehlikeli, sakıncalı buluyorum.

Borçlanma, siyasal tepkileri frenleme mekanizması; çünkü benden borç aldığı zaman, siyasal tepkim o kadar şiddetli olmuyor. Olması gerekli de olsa olmuyor. Kamu kesiminin hacminin denetlenmesi açısından o kadar şiddetli olmuyor. Fonlar keza aynı olay. Bakanlar Kurulu kararı aynı olay. Şimdi vergi varidatı arttırılamayınca, devlet artık yakaladığını sonuna kadar vergi almada istismar ediyor. Bu açıdan size gerçekten katılıyorum. Bu arada dürüst çalışanı yakalıyor, ona da katılıyo-

rum. Ayrıca çok enteresan hukuksuzluklar ortaya çıkmaya başladı. Kurumlar Vergisi'nin oldukça masif olması lazım, kurumlaşma arttıkça da masifleşmesi gerekiyor aslında. Fakat istisna ve muafiyetlerle, bahsettiğiniz o meşhur stopaj maddesiyle oranların tam olarak uygulanmaması nedeniyle, Gelir Vergisi'nin elastikliği hakikaten birin çok altına düşmüş vaziyette. İngiliz Vergi Sistemi ile ilgili yapılan bir araştırma şunu gösteriyor : İngiltere enflasyon yaşadığı zaman, elastiklik katsayısı ile korkunç varidat artışı sağlıyor. Biz korkunç enflasyon yaşadık, varidatımız geriledi. Mutlak olarak değil tabii, artış hızı itibarıyla geriledi.

AKGÜÇ — Tabii tabii. Rakam verelim. Geçen yıl % 75 enflasyon oldu, vergi gelirlerinde artış % 60'ı bile bulmadı.

KURDAŞ — Enflasyon muayyen bir haddin üstünde olduğu zaman, vergi hâsılatının sıfırlanması tehlikesi bile var. Hele geçmiş yılın değerlerine dayalı vergi sisteminde. Mesela Almanya'da Weimar döneminde bu olmuştur. Enflasyon % 300, % 500 olunca, vergi hâsılatı sıfırlanıyor değer olarak. Bu, yüksek enflasyonun bir sonucudur.

AHISKA — Sayın Kurdaş, geçici vergiyi cari dönem içinde almayı bunu önlemek için getirdiler. Ama bu da ne kadar yeter? Şöyle ki, yıllar yılı vergi, enflasyon büyük olduğu zaman da bir önceki yılın geliri üzerinden hesaplanıyor. Geçici vergi de, cari dönemin vergisi değil netice itibarıyla.

AKGÜÇ — Tabii enflasyon hızlandıkça, geçici vergi yükü hafifleyecek.

KURDAŞ — Bunun kötüsü de şudur : Böyle bir sistemin içinde enflasyon da sanayi yaşamayı için kaçınılmaz oluyor. Bu yıl enflasyon sı-

fır olsa, bir an için bunu farzedelim, siz geçen seneki gelire göre bu sene % 72 vergi öderseniz, reel olarak bu kadar yüksek vergi sizi rahatsız eder. Bu sene sanayi % 100 bir enflasyonla çalışmayı istiyorsa, bu kadar ağır vergi yüküne uyum sağlamaya çalışır. Bu tabii Türkiye'nin geleceği bakımından tehlikeli, çünkü, muayyen bir ölçüden sonra artık enflasyon tek başına kendini besleyen bir mekanizma yaratıyor. Hem devlet gelirini düşürüyor, hem sanayi kesiminin, iş âleminin enflasyonsuz o yükleri kaldırmalı gücünü azaltıyor.

ÖNDER — Bakın bu söylediğiniz olay, enflasyon olayı şunu da yaratıyor. Sermaye dediğimiz olay, aslında sağlanan gelirin kristalleşmiş bugünkü halidir, teknik olarak. Bugün Türkiye neden öğretim üyesi yetiştiremez? Mesela benim oğlum hakikaten önceden öğretim üyesi olma istiyordu, fakat sonradan benim durumuma baktı ve vazgeçti. Neden vazgeçti? Çünkü baktı ki gelir sağlayamıyor. Benim sağladığım aylık gelir, benim değerime yansıyor. Aynı olay işletmelerde cereyan ediyor. Enflasyon denen olay, eğer bunların sattıkları mal ve hizmetlerin yahut üretim sattıkları mal ve hizmetlerin fiyatlarının artışı ise, teorik olarak enflasyon oranında bunların sermaye değerlerine yansıyor demektir. Ve bu gelirleri aşırı artan oranlı vergilemediğiniz sürece, aslında emekten daha fazla korunuyorlar demektir. Çünkü emeğin getireceği geliri enflasyon hızında artırmazsanız eğer, mal ve hizmet fiyatlarının artışının gerisinde kahrısa ücretlerdeki artış, sermayenin değeri emekten daha hızlı artıyor demektir.

AHISKA — Efendim, ben vergi sistemi yeniden düzenlenmelidir diye bir fikir ileri sürdüm. Sayın Önder buna gerek olmadığını, daha doğrusu bunun bir kopromi olduğunu, as-

linda siyasal bir olay olduğunu ifade etti.

AKGÜÇ — Sayın Önder diyor ki, benim anladığım kadarıyla; «Bu siyasal bir olaydır. Burada ortaya konulan öneriler, bu siyasal yapı değişmediği müddetçe havada kalır, platoniktir.»

AHİSKA — Yalnız ben, platonik de olsa önerilerimi yapacağım. Hiç değilse sayın okuyucular için.

KURDAŞ — Tabii tabii. Önerilerimizi ortaya koyalım.

AHİSKA — Efendim, ben yeniden düzenleme derken şunu kastettim. Türkiye çok hızlı bir enflasyon yaşıyor. Ve biz enflasyonla kırıncı bir mücadele içindeyiz. Başarılı veya başarısız. Fakat enflasyon var. Şimdi biz iki yoldan birini seçmeliyiz. Bir tanesi, ya enflasyonu veri olarak kabul edip enflasyonun bütün sistemlere olan yansımalarını çok iyi planlamak ve formüle etmek zorundayız. Yani ücretlere, muhasebeye, vergi düzenine yansımalarını; bankacılığa, sigortacılığa yansımalarını; ve diğer para ile ifade edilen ilişkilere yansımalarını düzenlemek zorundayız. Veya bu enflasyonu sıfırlamak, durdurmak lazımdır. Yani bu enflasyonu ya durduracağız ya durduralım, ya da durduramıyorsa buna göre kendimizi hazırlayalım.

AKGÜÇ — «Bu enflasyonla yaşayalım.» görüşü de bence bir slogandır, bu da bir yutturmacadır. Çünkü her şeyi enflasyona göre eşit ayarlamak imkânına sahip değiliz. Bazı kesimler, enflasyona göre kendilerini daha iyi ayarlayacaktır, bundan kazançlı çıkacaktır; bazıları da ayarlayamayacaktır. Tek çıkar yol enflasyonu durdurmaktır. Aksi görüşleri çok kesin bir şekilde reddetmek gerekir.

AHİSKA — Ama durduramıyorsa Sayın Akgüç, Sayın Kurdaş'a ka-

tılıyorum, çünkü benim de görüşüm aynı yerde. Sayın Önder'in şu görüşüne katılmıyorum. «Enflasyonla sanayi çok daha iyi korunuyor. En çok ezilen kesim ücretlilerdir.» dedi. Tamam, ücretli de eziliyor, sanayi de erozyona uğruyor. Bakın arz edeyim. Olay sabit kıymetlerin değerlendirilmesi değil. Sabit kıymetler bir defa ediniliyor ve işletmede kullanılıyor. Evet, yeniden değerlendirme ile onun üzerinden amortisman ayırmak bir avantajdır. Ama önemli olan işletme sermayesinin korunmasıdır. Ve ben bunun hesabını yüzlerce defa yaptım.

KURDAŞ — Bu Türkiye'de bir yanlış. Zannediliyor ki sanayi kârını enflasyona paralel arttırırsa, kendini korur. Hayır koruyamaz. Şimdi bir örnek verelim, 200 milyon sermayeli bir sanayi ünitesi düşünelim. 100 milyon işletme sermayesi 100 milyon da sabit tesisleri var. Sıfır enflasyonda bu sanayi 20 milyon kâr etse, ve önümüzdeki sene de enflasyon % 100 olsa, bu 20 milyon kârını 40 milyon yaparak meselesini hallederiz. Çünkü, % 100 enflasyonda bir kere bu 100 milyonluk işletme sermayesinin değerini muhafaza edebilmesi için bir 100 milyon yaratmalı. Eğer bu sabit tesislerin amortismanına 10 milyon ayırıyorsa, ona da bir ek artı 10 milyon koymalı. Devlet bir de bunun % 50'si oranında vergi alacağına göre, bu tutarı ikiye katlamalı. Yani kârını 260 milyona çıkarmalı ki, bunun yarısını devlet alsın, geri kalanının 100 milyonu ile işletme sermayesinin reel değerini korusun, 20 milyonu sabit değerlerinin yenilenmesine ayırsın, 10 milyonu da ortaklara dağıtılacak kâr payı olsun. Binaenaleyh, % 100 bir enflasyonda, bu örnekte de görüldüğü gibi, sanayi kârını ikiye katlaması yetmiyor. Sanayi kârını işletme sermayesindeki erozyonu giderecek, sabit tesislerdeki erozyonu giderecek, artı bir kat vergiyi de öde-

yecek şekilde arttırmak zorundadır. O zaman 20 milyon kârı 260 milyona çıkarmak gerekiyor.

enflasyon denen vergiyi alan sadece devlet olsaydı, hacminin büyümesi gerekirdi; böyle bir büyüme olmadığına göre, kişilerin ceplerinden her gün eksilen şeyler nereye gidiyor?

ÖNDER — Müsaade eder misiniz? Ben şunu anlamıyorum. Eğer yanlış bir şey söylüyorsam, hemen kesin düzeltin beni. Enflasyon bir vergi. Bu vergiyi yalnız devlet almış olsa idi, devletin hacminin korkunç büyümesi lazımdı. Devletin hacmini ben size söyleyeyim, burada oranım var. Devletin hacmi, toplam vergi yükü itibariyle bakarsak, 1978'de % 23,8, 1989'da da aynı rakamdır. % 24 diyelim. Hatta % 25 deyin, bu fark bana çok önemli gelmiyor. Devlet bu enflasyon kadar büyümüyor. Gelir Vergisi alsa, büyüyecek; oysa büyümemiş. Ama ben bakıyorum, benim cebimden hergün bir şeyler eksiliyor. Bir sürü adamın cebinden birşeyler eksiliyor. Peki nereye gidiyor bu?

KURDAŞ — İşte milli gelirin dağılışındaki anormal durum oradan çıkıyor.

ÖNDER — O zaman da bakıyorum gelir dağılımına; mesela tarım sektörü ve ücretler geriliyor, buna karşı en fazla rant ve kârların arttığını görüyoruz. Ama rantlar daha hızlı artar da kârlar daha yavaş artar, bu o kadar önemli değil. Şimdi anlıyorum endişenizi, milli servetin

korunmasını. Benim aksi görüşleri savunmam için çok saf olmam lazımdır. Korunacak olan ülkenin servetidir. Fakat görelî bakıyorum meseleye. Emeğin de değerinin korunduğu bir çözüm aramaya çalışıyorum.

KURDAŞ — Şimdi bakın, demin verdiğim örnek tipiktir. Dürüst çalışan sanayi bunalıma sürükleniyor. Enflasyon ve vergi, onların işletme sermayelerini korumalarına imkân vermiyor.

ÖNDER — Sayın Kurdaş hepsini anlıyorum. Ama ben size bunun daha korkuncunu, tehlikelisini söylüyorum. Türkiye'de eğitim çöküyor işte. Türkiye'de üniversiteler çöküyor. Türkiye'de okullar çöküyor, çünkü maaş alanlar çöküyor. Hepimiz çekiyoruz bunu. Sadece sanayi değil. Demek ki enflasyon korkunç bir toprak erozyonu. Şimdi bunu öyle bir bölüşelim ki, toplam zararlar sonunda asgari olsun. Mutlaka zararlı çıkacağız, fakat asgari olsun.

KURDAŞ — Mutabıkız. Ben diyorum ki, sanayii çökertmeyelim.

ÖNDER — Fakat siz sanayii olduğu gibi tutmaya çalışıyorsunuz.

KURDAŞ — Hayır, hayır. Ben tutmanın şartını göstermeye çalışıyorum. Ben bu erozyonun sanayie, işçiye ve sonunda tabii eğitime yüklenmesine karşıyım. Sıfır enflasyonu her zaman savunmuşumdur.

ÖNDER — Tamam, ona varım.

KURDAŞ — Son senelerde enflasyonun yükü sanayie yüklendi, çok büyük ölçüde; çok büyük zorluklarla kurduğumuz bu sanayie.

ÖNDER — Sayın Kurdaş, o zaman bu 100 veya 500 büyük firmaya bakıyoruz. Bu çökmeyi görmüyoruz, kâr oranları artıyor. Bu arttırmayı üniversiteler de yapmadı. Yani bunu biz söylemiyoruz.

KURDAŞ — Bunu biz tartıştık. Kârlar fazla. Onlar tekel durumunda

olanlardır. Ancak artan kârlar dahi benim yaptığım yukarıdaki hesabın ihtiyacını karşılamaz. O enflasyona göre artmış. Onun yarısının vergi olarak alındığını düşünün, reel olarak işletme sermayesini koruyamaz.

ÖNDER — Müsaadenizle şunu söyleyeyim. Belki biraz teorik olacak, kusura bakmayın. Neo-klasik iktisatta enflasyonla ilgili bir olgu yoktur. Sebep de şudur. Hemojeni varsayımı şunu emrediyordu: Bütün mal ve hizmet fiyatları ve faktör fiyatları aynı yönde ve aynı şiddetle değişir. Enflasyonda reel olarak benim gelirim, bunun fiyatı değişmez. Biraz üstlerde nominal olarak ekonomi dengeye gelmiş olur. Neo-klasik iktisatta reel bir problem değildir enflasyon. Şimdi Türkiye'de enflasyon reel bir problem. Tartışmalar da bunu gösteriyor.

KURDAŞ — Bütün dünyada da öyle.

ÖNDER — Şimdi Türkiye'yi alalım. O kadar reel problem ki, çok değerli oda arkadaşım Sayın Tansu Çiller de aynı şeyi söylüyor: Enflasyon lobisi var. Enflasyonu önlemek istemeyenler var. Demek ki buradan bir şekilde yarar sağlayanlar var.

AKGÜÇ — Bu doğal. Bu enflasyondan kazançlı olanlar var.

ÖNDER — İşte sözü oraya getirmek istiyorum. Peki, hadise böyle ise, enflasyonu önleyebilirsek, o zaman buna kesin katılıyorum; herkesin bütün gelirlerini eşit oranda arttırabilirsek, ona da hiç bir itirazım yok.

AHISKA — Benim dediğim noktaya geldiniz Sayın Önder. Bütün gelir unsurları için belli, eşit bir vergi yükü.

ÖNDER — Ama bakın oradan şuraya gideceğim. Bunu yapamayız. Za-

ten onun için dünya Neo-klasik teori içinde duramadı. Onun için de teoriler değişti.

enflasyon, siyasi kadroların bilgisizliği, dar ve kısa vadeli oportünizminin bir ürünüdür; baskı gruplarının yarattığı bir sonuç değildir; çıkar ve baskı grupları bu durumu sonradan destekliyor

KURDAŞ — Bence enflasyon, siyasi kadroların cehalet artı dar ve kısa vadeli oportünizminin bir ürünüdür. Bakıyorsunuz bir memleket istikrar içinde, milli geliri düşük, kişi başına geliri düşük, daha az gelişmiş ülke. Ondan sonra tam gelişme noktasına geliyor, bir iktidar değişiyor, bir kadro değişiyor, hadi muazzam bir enflasyon. Buna son örnek Yugoslavya'dır. Tito ölünceye kadar ülke bayağı istikrar içinde gelişen bir memleketti. Şimdi bir kadro var, tutsunlar bakalım enflasyonu % 300'de. Bizde fiyatlar meselâ 1938'e kadar % 1 bile yükselmemiştir. Demek ki tam bir istikrar sağlanmış. 1938'den sonra, İstiklâl mücadelesi enflasyonsuz yürütüldüğü halde, İkinci Dünya Harbi sonunda yaşanan enflasyon İsmet Paşa'nın bir zaafıdır. İkinci Dünya Harbi'nde biz ilk enflasyonu idrak ettik. Niye? Çünkü İsmet Paşa Mustafa Kemal'in enflasyona karşı olan çekingenliğine sahip değildi? 1945-1950 arasında düzelidik ama, ondan sonra bize enflasyon demokrasinin oportünizminin bir parçası olarak girdi. Şimdi gelin görün

halini. Bir sene evvel % 40 enflasyon, 1987'de. Seçime giriyor ve enflasyon % 75 oluyor. Ne gereği var. Sayın Özal yaratıyor enflasyonu. Bakıyorsunuz, Merkez Bankası'nı yağma etmişler. Onun için ben enflasyonu siyasi bir olay olarak görürüm.

ÖNDER — Tabii o boyutları var.

KURDAŞ — Yoksa baskı gruplarının yarattığı bir sonuç değil. Enflasyon yaratıldıktan sonra, sanırım bazı baskı grupları bu durumu destekliyor. Sanayi de herkes de anlıyor ki, enflasyon % 2'nin % 3'ün üstünde bir duruma gelirse, bundan kimse kâr etmez. Enflasyonla birlikte öyle bir kapışma oluyor ki, o kapışmada en namussuz, bacağı önce çeken kazanıyor. Ben enflasyonu baskı gruplarının eseri görmüyorum.

ÖNDER — Hayır, enflasyon oluştuktan sonra, baskı gruplarının büyük etkisi var. Hatta onların oluşmayı teşvik edici rolleri de var. Bu çok açık bir olay. Şimdi bakın, şu anda Türkiye'yi gündeme getirmeyi bırakalım. Yugoslavya'yı alalım. Enflasyonun yüksek olduğu diğer ülkeleri de alın, enflasyonla yaşamak hakikaten zor. Katılıyorum Sayın Akgüç'e, enflasyondan hiç kimse zarar görmeden enflasyonla yaşamak imkânsız. Baskı grupları iktidarları seçiyorlar. Bu iktidarlara oy veriyorlar ve ANAP vergi varidatını arttırdığı zaman, herkesin işine geldi bu. Devletin vergi toplama yerine başlangıçta borçlanıyor olması, herkesin işine geldi.

KURDAŞ — Sayın Önder, iktidarı hepsi istikrar vaadi ile kazanıyor. Sonra geliyor enflasyon yapıyor. Bizde de aynı şey olmadı mı? İktidar meselâ 1983'te enflasyonu kesin %10'un altına indirmek vaadi ile, o programla geldi.

ÖNDER — Ama bakın. bir şey daha söyleyeyim. Sayın Ahıska fev-

kalâde güzel açıkladılar. Son vergi değişiklikleriyle gerçekten beklenen varidat sağlanacak mı? Hayır, sağlanmayacak. Öyle değil mi efendim? Ben de o kanaati taşıyorum. Zaten bu öyle bir olay ki, bir anlamda bütçe ile beraber geldi. Bütçeye bir çeşit varidat bulmak. Bütçeye konulan tahminler samimiyetsizdi. Harcama tahminleri de, vergi tahminleri de samimiyetsizdi. Son değişiklikler vergi gelişimini artırmak için yapıldı.

AKGÜÇ — Bence bu vergi değişikliklerinin kamuflaj yönü var. Şimdi bizlerin gördüğü gibi, iyi bir vergi teknisyeninin de bunun vergi varidatını artırmayacağını görmesi lazım. İki yere mesaj veriliyor bu vergi değişikliği ile. Bir, kamuoyuna; «Enflasyonla mücadele ediyoruz, önlem alıyoruz.» mesajı. İki, IMF'ye mesaj veriliyor: «İşte, enflasyonu önlemek için vergi aracını da kullanıyoruz.» Oradan gelecek bir eleştiri de böylece önlenmeye çalışılıyor. Yoksa bunların ciddi bir tedbir olmadığını herhalde vergiciliğe yeni başlamış bir kişi dahi hemen görebilir.

AHISKA — Hayır, bakın şöyle. Şunu vurgulamak istiyorum. Ben sizin kadar kötümser değilim, Sayın Akgüç. Bu bir açmazdan çıkma çabasıdır. O da kamu finansmanındaki açıklar meselesi. Şimdi rakamları Sayın Akgüç daha iyi toparlayacaktır, bütçe açıklarının boyutları ortada. İç borçlar sorunu dev gibi duruyor. Dış borçlar ayrı bir sorun. Bence iç borçlarla dış borçları ayrı mütalaa etmek lazım.

AKGÜÇ — Birbirleriyle çok organik bağ içindedirler.

AHISKA — Organik bağ içinde ama Sayın Akgüç, ben şöyle yorumluyorum. Dış borç bir mecburiyetti; kalkınma için döviz gerekti, dövizizi üretmiyorsunuz, borç alıyorsunuz. Ve kalkınma politikası izliyorsunuz.

KURDAŞ — Ve kaldırım yapıyor-sunuz.

AHISKA — O ayrı. İç borç ise sizin kendi paranız. Ve hükümlerlik hakkınıza dayalı olarak, istescy-diniz vergi alabilirsiniz, vergilere ağır-lık verebilirsiniz. Ama demin Sayın Önder'in de söylediği gibi, daha psi-kolojik olduğu için, anestezi olduğu için, daha kolay olduğu için borçlan-ma yolunu seçiyorsunuz. Ve bunun meydana getirebileceği birleşik yükü hazen işte tam hesap edemiyorsunuz. Bence bugün esas sorun bu borç so-rununun ortadan kaldırılması. DPT Müsteşarı Sayın Ali Tığrel, basına yansıyan bir beyanatında şunları söy-leli: «Eğer borç yükü olmasa, ka-muda bir finansman açığı sözkonusu değildir.»

AKGÜÇ — Doğrudur, rakamlar ortada. Kamu kesimi finansman açığı 1989 için 4.6 trilyon tahmin edili-yor. Sadece devletin bütçeden ödedi-ği faiz ise 9.3 trilyon.

KURDAŞ — İktidardakilere şunu sormak lazım: «Peki bu borcu kim yaptı? Ben mi yaptım? Sizlerin son beş yıldır izlediği politikanın sonucu bu.»

AHISKA — Üstelik de bunu en çok söyleyecek olanlardan biri de benim. Çünkü ben çok önceleri borç çıkmazı konusunda ikazda bulunmu-şum. Şunu vurgulamak istiyorum. Sayın Akgüç, içe ve dışa mesajlar verildiğini söyledi. Ben o fikirde değilim. Mesele çok ciddidir ve bir önlem araş-tırılıyor. Yanlış tabii burada ya şimdiki kadar izledikleri politikadan dön-memek için, veya Sayın Önder'in be-lirttiği gibi baskı gruplarının rahatını kaçırmamak için, radikal bir ön-lem almıyor. Gayet rahatlıkla telaf-üz edelim. Böyle durumlarda alın-bilecek bir önlem var: «Servet Ver-gisi.» Tartışılabilir, değil mi? Ama bugün o kadar alerjik bir konu ki

servet vergisi, kimse ağzına almıyor. Ama ne oluyor? Geçici vergi diye ki-şilerden ayda 32 bin liralara, 50 bin li-ralara toplayarak trilyonlara ulaşan bu açıkları kapatılmak isteniyor. Demin vurgulandı. Bunlar hep geçen senenin rakamları üzerinden alındı-ğına göre, enflasyon da aynı hızla devam ederse, bu geçici vergi de bir yıllık bir ekstra olduğuna göre, çün-kü gelecek sene mahsup edilecek, der-de deva bir olay değil. Ama olumlu olan yönü şu: Artık iç borçlara ağır-lık vermek yerine, borçlanma yoluna ağırlık vermek yerine, vergiye ağır-lık vermek şeklinde bir prensip de-ğişikliği var. Ben bundan mutlu olu-yorum. Ama yanlış, ama eksik o ayrı mesele.

ÖNDER — Sayın Ahıska, o gös-termelik.

AKGÜÇ — Hâsılatı artırmadık-tan sonra sonuç değişmeyecek ki. Bu yıl iç borçlar en az 5 trilyon daha artacak.

KURDAŞ — Sayın Önder, göster-melik dediğiniz hangisi?

ÖNDER — Bu son önlemler.

neden ne olursa olsun, inceleme sonucu bir işletmede, 5 yıl öncesine ait bir fark ihdas edildiğinde, birleşik faizin uygulandığı yeni düzenlemeye göre, verginin 32 katı gecikme faizi ödemek gerekecektir

AHISKA — Ama çok ciddi ön-lemler var, yapmayın. Hatta biraz da bir vergi terörü yaratacak kadar.

ÖNDER — Polisiye, polisiye.

AHISKA — Bakın hiç detaya girmedik. Ben size vurgulayayım. O kadar büyük Demokles'in kılıçları var ki işletmelerin başında. Efendim, şu birleşik faiz meselesini biraz anlatmak istiyorum. Bu faiz olayı nereden çıktı? Geçmişte, biliyorsunuz seminerlerde bu konularda katkıda bulunmak için çok çaba harcadık. İlk defa faiz olayını -bağışlarsanız bir öğünme gibi olacak ama- ileri süren de ben oldum. Uygulamada şunu gördük. Bir mükellef, haksız çıkacağını bildiği halde devamlı dava konusu yapıyordu bir olayı ve 30 tane dava dosyası böyle üst üste gelmişti. Ben bir seminerde dedim ki, «Olmaz böyle arkadaşlar. Bir mükellef itirazında haksız çıkarsa bir faiz ödesin. Bu, olayı bile bile geciktiriyor.» Vergi Usul Kanunu'nda değişiklik yapılarak faiz olayı vergi sistemimize böyle girdi. Mükellef davaya gider, haksız çıkar kaybederse, faiz öder. Tuttular, buna çok ısındılar ve değiştirdiler; «Davaya gitme meselesi söz konusu olmadan, vergiyi doğuran olay ile fiili ödeme arasında gecikme sebebi ne olursa olsun -yani yanlış, hata, yanlışlaşma vesaire vesaire...- faiz alınır.» dediler. Sanki devlet aldığı tüm fonları % 96'da değerlendirirmiş gibi, «Bu, devletin ekonomik kaybının bir telafisidir.» dediler. Bugün yapılan da bunu birleşik faiz haline getirmektir. Şimdi efendim, bir işletme düşünün ki, görünmeyen borçların yükü altına giriyor.

ÖNDER — Üstelik de mahkeme prosedürüne hâkim olmadan yükümlü.

AHISKA — O ayrı. Bir işletme düşünün ki görünmeyen ve işletmeyi bir anda sıfırlayacak borçların yükü altında. Şöyle ki; bir hata yapmış olabilir, vergide her şey illâ kasta bağlı değildir. Sayın Akgüç, siz de bilir-

siniz, bazı olaylarda yorum gücünüz var. Şöyle veya böyle yorumlanmış bir olay olabilir. İnceleme elemanı farklı yorumlayabilir. Ve de netice itibariyle yorum da buna katılabilir. Böyle bir meselede beş yıl öncesine ait bir inceleme söz konusu ise, beş yıl önceye ait bir fark ihdas edildiğinde, bugünkü faiz düzenine göre, verginin 32 katı gecikme faizi ödenecektir. Nasıl mı? Bugün gecikme faizi oranı % 96 oranında olduğuna göre, demek ki bir senede bu yük double oluyor. O zaman kaçakçılık cezasının veya bilmem ne cezasının hiçbir önemi kalmıyor. Şimdi düşünebiliyor musunuz? Siz borç yükü altındasınız ve bu borç birleşik faize tabi. Borcunuzu ödeyemiyorsunuz, çünkü böyle bir borcunuzun olduğunu bilmiyorsunuz, devlete vergi faizi olarak ne kadar borçlu olduğunuzu bile farkında değilsiniz. Ne zaman öğreniyorsunuz? Bir inceleme yapıldığı zaman ve bir fark çıktığı zaman. Size diyorlar ki; «Kardeşim sen 5 yıl önce şu kadar vergiyi ziyaa uğratmışın. Vergi önemli değil ama, bunun şu kadar da faizi var.» Ve bu faiz 5 yıl öncesine göre 32 katına çıkıyor. Şimdi bu, işletmeyi yıkmaz mı? Ve bu, modern bir sistem midir? Biraz da ben bundan kendi hesabıma da sorumluluk duyuyorum. İnanın, bu fikri ilk defa bir seminerde ortaya atan kişi benim. Faizi savunan ben oldum.

KURDAŞ — Sayın Ahıska, bu aynı zamanda tahsilatta da uygulanmaya başladı.

AHISKA — Doğru, haklısınız; hem faizde hem amme alacaklarında. Tabii ben olaya sadece faiz açısından girdim. Ama tahsilatta o kadar önemli değil. Neden? Çünkü tahsilatta ödenmesi gereken bir borç miktarı var, bunu biliyorsunuz. Ya ödersiniz, ya da faize tabi olursunuz. Orada borcunuzun miktarını biliyorsunuz.

KURDAŞ — Eskiden faize faiz ödenmezdi. Şimdi tahsilatta da faize faiz ödenecek.

AHISKA — Tahsilatta da ödenecek. Evet efendim, aynen banka faizi gibi.

KURDAŞ — Buna mukabil devlet size iade etmek mecburiyetinde olduğu paralara yüzde yarım bile faiz uygulamıyor.

AHISKA — Düz faiz bile uygulanıyor. Bence bu bir ifrattır. İkinci olay, şimdi bakın terör dedik, tüzel kişilerin sorumluluğu.

KURDAŞ — Evet, bence o fahiş bir hata.

AKGÜÇ — Ben başlarken değindim.

AHISKA — Evet söylediniz, ama ben biraz daha açmak istiyorum. Yönetim kurullarında bazen teknokrat nitelikli kişiler olabilir. Bunların sermaye ile en ufak bir ilişkileri olmaz, görevleri işletmeye genel bir yön vermektir. Belki belirli bir noktada olayların içinde bile değillerdir. Ancak kendilerine getirilen meselelerde ilgili olarak olayları görebilmektedirler. Ama Ticaret Hukuku'na göre isterlerse şirketin bütün muameleleri hakkında fikir sahibi oldukları ileri sürülebilir. Bunlar, genellikle emekli askerler, emekli bürokratlar, piyasada çalışan kişiler olabilirler; hukuken şirketin kanuni temsilcisi olan yönetim kurulunun üyeleridir. Eskiden Vergi Usul Kanunu'nda şöyle idi hüküm: Bir şirketten alnamayan vergi, kanuni temsilcilerin kasıt ve ihmalleri sonucu alnamamışsa, ancak onların mal varlığından alınabiliyordu. İki koşul birarada aranıyordu. Önce şirket bunu ödeyemeyecek; ikincisi, bunun ödenmemesinde yöneticilerin kasıt ve ihmalleri olacak. Bu, Danıştay'da birçok davaya konu oldu. Son defa, kasıt ve ihmal koşulu bütünü

ile kanundan çıkarıldı. Bir şirketin vergi borçlarından o şirketin yönetim kurulunda hasbel kader görev almış bir kişi de, otomatik olarak bütün mal varlığı ile sorumlu olmak gibi bir durumla karşı karşıya kaldı. Bakın bunu anlıyorum, amacını da anlıyorum, ama böyle total bir uygulamaya yerine şöyle denebilirdi. «Olayla ilişkisi olan yönetici sorumlulu tutulur.» denilebilirdi.

KURDAŞ — Şirketin vergi borçlarından yönetim kurulunun sorumlulu tutulması anlayışı, böyle bir konsept bile tartışılabilir.

AHISKA — Evet tartışılabilir de sunu söylemek istiyorum. Bakın şirketin sermayedarı, sahibi, yönetim kurulunda da olmayabilir. Bu durumda şirketin vergi borçlarından, vergi cezasından hiçbir şekilde sorumlu olmayabilir. Öbür taraftan şirkette pay sahibi olmayan kişiler, bu vergi borçlarından sorumlu olacaklar.

ÖNDER — Ben müsaadenizle bir şey söylemek istiyorum. Görüşünüzde kesin katılıyorum. Bence yönetim kurulu üyeleri için kasıt ve ihmali şartını koymaya da gerek yok. Bu genel hukuk kuralıdır. Kasıt ve ihmalinin olmadığını ben kanıtladığım zaman, zaten sorumlu tutulmamam gerekir. Böyle bir hukuk devleti olmaz. Sonra başka bir olay, işyerlerini kapatma olayı. Şimdi bakın sermaye dedğiniz, servet dedğiniz olay orada da cereyan ediyor. Adama ceza verebilirsiniz, kaçakçılık cezasını artırabilirsiniz, gecikmiş ödemelerde faizin faizini de belki alırsınız. Ama işletme kapatmak, milli serveti durdurmak demektir. Bunlar bana taş devri uygulamaları gibi geliyor. Böyle şey olamaz, gibi geliyor bana. Bunları yapmamak gerekiyor.

KURDAŞ — Ben size bir soru sorabilir miyim, Sayın Önder? Bu getirilen kanun maddeleri o kadar ipti-

dai ki, çoğu o derece anormal ki, bu kanunları mali eğitimi olan kimsele-
rin yaptığına kani misiniz? Yoksa
bunları mekanik kafa eğitiminden
geçmiş insanlar mı yapıyor? Bir ma-
liyeci böyle vergi düzenlemeleri ya-
pamaz. Bu kanunları Maliye Bakan-
lığı mı hazırlıyor? Bir bilginiz var mı?

ÖNDER — Söyleyeyim onu mü-
saade edersiniz. Hayat standardını
düzenleyen maddenin yerini aldığı es-
ki madde ile farklılığını görmediniz
mi?

AHISKA — Birkaç fark var. Es-
kiden mükellef gerektiğinde harca-
maları servetinden yaptığını ispat
edebilirdi. Bu ispat hakkını kaldırdı-
lar.

ÖNDER — Hayır onu söylemek
istemiyorum. Söylediğiniz hukuki,
teknik, şunu söylemek istiyorum.
Maddeyi o şekilde iptal edip bunu
monte ettiler ki, tekrürler var mad-
delerde. Bunu teknik bir meseleyi gün-
deme getirmek için söylemedim. Bu-
nu Sayın Kurdaş'ın sorusuna cevap
olarak söyledim. Madde düzenlemele-
rinde hatalar var, tekrarlar var.

KURDAŞ — Hukuken yönetim
kurulu üyelerinin şirketin vergi borç-
larından sorumlu tutulmasını müm-
kün görmem. Çünkü Ticaret Kanu-
nu'nda şirket ile onu oluşturan şahıs-
lar aynı kişidir. Onu oluşturan or-
taklar koydukları sermaye ile sorum-
ludurlar. Onun dışında şirket kendisi
sorumludur. Mal varlığı ile sorumlu-
dur; şirketin sorumluluğunu nasıl
yüklersin idare meclisindeki adama?

ÖNDER — Ona kesin katılıyor-
rum. «Bu maddeleri maliyeci mi ya-
zıyor?» diye sordunuz. Muhtemelen
sizin de bileceğiniz gibi bu işleri ma-
liyeciler yapıyor.

AKGÜÇ — Efendim, fikir, öneri
galiba yukarıdan geliyor. Bunları for-
müle edip, vergi kanunlarına yerleş-
tirin diyorlar. Sonra bürokratlar bu-

na karşı direnmeyip, kanun maddesi
halinde yazıyorlar. Maddelere bakın-
ca, o sizin dediğiniz mekanik kafalar-
dan çıkıyor bu öneriler.

AHISKA — Sayın Akgüç, bu be-
ni doğruyu. Bu değişikliklerin ama-
cı kanuuyunda zevahiri kurtarmak
değil. Benim görüşüme göre fiskal.
Tek amacı var, fiskal. Devlete gelen
vergi gelirini artırmak.

AKGÜÇ — Ama fiskal olsa, bu
işten anlayan adamları toplayarak
kanun maddelerini onlara düzenletir-
ler.

ÖNDER — Bakın hâkim grupla-
rın vergi düzenlemelerine ilişkin bir
örnek daha vereyim. Rantların vergi-
lendirilmesi. Değer artışlarının vergi-
lendirilmesi artan oranlı olarak 1971
yılında finansman kanunu ile gelmiş-
ti. Onun içinde Gayrimenkul Değer
Artış Vergisi de vardı. Peki niçin kal-
dırdık onu? Bunları teknik nedenler-
le açıklayamıyoruz.

türkiye'nin ana sorunu
devletin giderlerinin
disiplin altına
alınmasıdır; büyük
israf vardır ve bunu
kontrol edecek
bütün mekanizmalar
elimine edilmiştir

AKGÜÇ — Bizde Gelir Vergisi'nde
asgari oran % 25'dir. ANAP iktidara
gelinceye kadar Kurumlar Vergisi'n-
den istisna edilen kazançlara bu oran
% 20 olarak uygulanıyordu. Niye
ANAP gelir gelmez ilk yaptıkları iş
bu oranı da % 10'a indirmek oldu?
Kim yararlandı bundan? Büyük ih-
racatçılar...

KURDAŞ — Konuşmaların sonuna yaklaştık galiba. Ben bu konuşmamızda son bir noktayı bir cümle ile vurgulamak istiyorum. Benim temel görüşüme göre Türkiye'nin ana sorunu devletin giderlerinin disiplin altına alınmasıdır. Devletin giderlerindeki bütün israfın mutlaka önlenmesidir. Bu yapılmadıkça, getirdikleri vergi kanunları böyle saçma sapan değil de vergi prensiplerine uygun olsa dahi, benim gözümde meşruiyet kazanmıyor. Meşru olarak topladığınız vergiyi siz kendinize uçak olarak sarfediyorsanız, veya devletteki Mercedes araba sayısı dört yılda 15 bine çıkmışsa; ben bu vergilerin meşruiyetini kabul etmem. Benim kanımca Türkiye'nin ana sorunu devletin giderlerindeki muazzam israftır. Bu israfı kontrol edecek bütün mekanizmalar da elimine edilmiştir.

ÖNDER — Müsade ederseniz Sayın Kurdaş, ben buna katılmıyorum. Kızmayın bana lütfen. Şimdi Maliye Bakanlığı'na geldiğinizde -afedersiniz- tuvalet kokuyor. Ve bunu hiç yadırgamıyoruz, «Devlet binasıdır.» diyoruz. Gidin iş adamlarının kurmuş olduğu herhangi bir derneğe, sizi çok lüks koşullarda misafir edebiliyorlar. «Yapabiliyorlar, onlar iş adamlarıdır.» diyoruz. Peki devletinki israf da iş adamınıninki değil mi? Efendim, bir iş adamı çok ufak bir hastalığı için gidebiliyorsa İngiltere'ye, A.B.D.'ye; ben çok açıklıkla diyorum, israf olduğunu kabul etmekle beraber Başbakan'ın da uçağı olması lazımdır. Tasvip etmiyorum, ama «Olması lazımdır.» diyorum. Devlet bugün ekonominin % 25'ini kullanıyor: % 5'ini israf diye kabul edeyim. Eğer milli gelirin % 5'ini devlet israf ediyor diye bu enflasyon oluyorsa, ekonomik açıdan olmaz böyle bir şey. Bugün işletmeler tam kapasite ile çalışmıyorlarsa eğer, bu eksik kapasite kullanımı da maliyettir. İki vardiya çalışması gere-

kirken tesisler tek vardiya çalışıyorsa, o eksik üretimin yükü, üretilen mal veya hizmetin satış fiyatına bindiriliyorsa, artı israf yapıyorsa, işte bütün bunlar da ekonomi açısından kayıptır. Siz Mercedes dediniz. Benim Valim dolışsın Mercedes ile. Bu israftır ama, ben bunu kabul ediyorum. Bugün Bogaziçi Üniversitesi'nde talebe otoparkı var. Öğretim üyelerinin otoparkının 10 misli. O demektir ki, bir iş adamı çocuğuna arabayı 12 saat tahsis edebiliyor. Kendisi işe gidiyor, hanımı gidiyor, çocuğu da gidebiliyor, araba ile... Eğer bir iş adamı bu ülkede bunu yapabiliyorsa, vallahi bence Vali de Mercedes ile dolışsın. Bu iş müşterek olan bir iştir. Katılıyorum, devletin ki israftır ama, israfı tek yönlü, tek boyutlu olarak görmeyelim.

KURDAŞ — Dıyoruz ki, düzenleyici pozisyonda olan devlettir. Devlet ekonomide öyle bir vergileme sistemi koymalı ki, hiçbir iş adamı kendi ailesinde ve kendi yaşamında bu lükse gidememeli.

ÖNDER — Tamam, buna katılıyorum. Koyabilirse koysun.

KURDAŞ — Ama evvela kendinde israfı önlesin. Şimdi bir taraftan yakalayabildiğine % 70 vergi koyup, diğer taraftan göz göre göre rantları vergilemeyen, hatta getirdiği tedbirlerle hayali ihracatı teşvik eden bir devlet, sanayie yeni vergi koymak istediği zaman ben «Evvela kendine bak.» diyorum. Ben valinin, defterdarın Mercedes'lerini de kabul etmiyorum. Bakın sizin gönlünüz çok açık. Biz Maliye Müfettişliği yaptık. Bu devlet bunun onda birinden daha az bir imkânla israfı önleyerek İstiklal mücadelesini yapmıştır. 1950'ye kadar kalkınma yapmıştır. Bu israfın hiçbir gereği yok. Özel kesimde israfın olması, devletin israfını haklı kılmaz.

ÖNDER — Sayın Kurdaş, neden istiyorum bunu? İki sebepten dolayı. Son olarak şunu da söyleyeyim. İstiklal Savaşı'na kadar evet. İstiklal Savaşı'nda, sonra hatta 1950-1955'lere kadar, Ankara'da devlet vardı. Burdaki hangi yabancı şirketin müdürü veya bir iş adamı telefonla Ankara'ya iş yaptırabiliyordu? Yaptıramıyordu, çünkü işin boyutları bu kadar büyümemişti. Ve ben neden istiyorum valiyi de hatta belediye başkanına da Mercedes arabayı. Çünkü alıyor birisi ona hediye ediyor. Hediye ediyor ama, sonra da dediğini yaptırmaya başlıyor. Ben devlet halkın emrinde olsun istiyorum. Anlatabiliyor muyum? Onun için mecburum bunu yapmaya. Devlet bütün ekonomiye hâkim olabiliyorsa, bütün bu israfları önleyebiliyorsa, sizin görüşünüze katılırım. Ama Türkiye devletin yaptığı israfı, bir onunla batmaz. Bakın gelir dağılımı ne kadar bozuldu ve nerelere dayandı. Üniversiteli dansöz bir hanım var. Geçen gün gazeteler yazdı. 20 dakikalık bir hanımlar seansında 1.5 milyon liraya dans ediyormuş. Bugün 1.5 milyon lira kinin maaşı? Bu gelir dağılımı bozukluğunu ve israfın nereye vardığını gösteriyor.

KURDAŞ — Efendim, bütün hikâye şu aslında. Türkiye'de devlet, ex post olarak milli gelirin % 25'ini kullanıyor ama, işin sonunda, buna iniyor. Aslında devlet milli gelirin % 50'sini almak için plan yapıyor, bu seneki bütçe de öyle, sonra muazzam bir enflasyonla devletin payı % 26'ya % 27'ye iniyor.

AHİSKA — Fonları da katıyor musunuz Sayın Kurdaş?

AKGÜÇ — Evet hepsi dahil.

ÖNDER — Devletin payı % 25 civarındadır, % 24,5'tur. Öyle % 50-60 falan değil.

KURDAŞ — Şimdi niçin enflasyon var? Ona gelelim.

ÖNDER — Enflasyon var. Ama onun tek nedeni devletin israfı falan değil.

KURDAŞ — Hayır, o israf olmasa bu enflasyon da olmaz. Şimdi bu seneki konsolide bütçe 33 trilyon. Yıl içinde 6 trilyon ek ödenek öngörülüyor. 14 trilyon fonlar var, bir de İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin 3 ila 4 trilyon açığından söz ediliyor.

ÖNDER — Yok, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin genelde bir açığı yok son senelerde.

KURDAŞ — Öyle söylüyorlar. Onu bir tarafa bıraksak da toplayın 53 trilyon ediyor devletin harcama planı. Benim milli gelirim, gerçi şimdi azaltıldı ama, son tahminlere göre 103 trilyon.

ÖNDER — Hayır efendim. Bu geçmiş yıl için. Önümüzdeki yıl milli gelir tahmini 166 trilyon olacak.

KURDAŞ — İşte bu 53 trilyonu 166 trilyona oranlayın. % 32 oluyor. Devlet 53 trilyona varabilmek için Merkez Bankası'ndan alıyor, iç ve dış borçlanıyor, sonunda 53 trilyon harcamaya ulaşıyor ama, enflasyonu da azdırıyor. Ben diyorum ki, devlet bu yıl 53 trilyon harcama yapmasın.

AHİSKA — Evet. Dengeler bozuluyor...

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, o 53 trilyonun içerisinde transfer ödemeleri de var. Bunun en az 15 trilyonu transfer.

KURDAŞ — O transfer ödemelerini kimin için istiyorum? O transfer ödemelerini başıma getiren kim? Bu hükümet. Zaten bu hükümete başından beri onu söylüyoruz. «Kardeşim sen imkânlarının dışında yaşıyorsun. Bende alabildiğin kadar vergi aldın, sonra başladın borçlanmaya.» Sayın Ahıska haklıdır. O 1974'de olayın bö-

le geliştireceğini vurgulamıştır, hepimiz vurgulamışsınızdır.

ÖNDER — Alabileceği kadar vergi almadı Sayın Kurdaş. 1982'de yapılan değişiklik, Kurumlar Vergisi'ne yüküledi. Kurumlar Vergisi'ni hakikaten % 46'ya çıkarttı. Ama Kurumlar Vergisi'ni istisnalarla korkunç şekilde erozyona uğrattı.

KURDAŞ — Ama Kurumlar Vergisi'nde istisnaya girmeyenin halini düşünün. Borçlanmayı söylüyorsunuz. İç borcun daha birkaç yıl öncesine kadar 2.0 trilyon idi. Şimdi en az 18 trilyondur.

ÖNDER — Haklısınız. Kesin katılıyorum size.

AHİSKA — Ben 1984 Bütçesi'ni çok iyi hatırlıyorum. 300 milyar lira idi.

ÖNDER — Peki bakın, niçin faizlerin düşük oranda vergilendirilmesine karşı çıkmıyorsunuz? Lütfen çıkın. Şimdi efendim, devlet faizin üzerinden vergi almamakla çok ciddi bir hata yapıyor.

AHİSKA — Bazı haller var, hiç vergi almıyor. Vergi sıfır oluyor.

ÖNDER — Sıfır olduğu zaman, parası olan insan, şöyle düşünüyor: «Parayı başka yere yatırırsaydım % 50 vergi ödeyecektim. % 50 net faiz elde etmekle bir yerde % 100'e geliyor.» Şimdi böyle yüzde 100 para kazanma imkânı varken, parayı niçin başka yere yatırırsın? Devlet biraz vergi al-sın müsaadenizle. Böyle bir gelir varken kim özel reel işlere para yatırır? Bu çok önemli bir nokta.

AHİSKA — Tabii, sanayiden kaçırıyor, kaydırıyor. Sanayiden kaçışın bir sebebi de...

ÖNDER — Ben de onu söylemek istedim.

KURDAŞ — Şimdi yalnız faizi vergilediğiniz zaman, bir de yanına enflasyon oranını koyun. Enflasyonu % 75'lerde olan bir ekonomide faiz geliri negatiftir.

AHİSKA — Sayın Kurdaş lütfen araştırın. Bu vergileme düzeni içerisinde vergiler % 10'a düşürüldükten sonra vel tasarruflar artmış mıdır?

AKGÜÇ — Yok efendim, böyle bir olay yok.

AHİSKA — Sayın Kurdaş, bu vergi düzeni sadece devlete pahalıya mal oluyor.

KURDAŞ — Siz enflasyonla bağlantısını kurmadan böyle bir politika yaparsanız, bu sefer de banka sistemi çöker. Enflasyon hızlanır.

AHİSKA — Çıkarmamak gerekirdi faizi bu noktalara.

KURDAŞ — O zaman da diyoruz ki, «Enflasyonu indirecek tedbirler üzerinde evleyletme durun. İşe oradan başlayın. Hızla faizlerin düşürülmesi düzeyine gelin.»

SONUÇ

AKGÜÇ — Müsaadenizle toplantıyı kapatıyorum. Bugünkü tartışmalarımız, enflasyonu kısmak konusunda çok daha ciddi vergi önlemleri alabileceğini ortaya koymuştur. Bozuk bir vergileme düzeni ile enflasyonu da ciddi bir şekilde indirmek mümkün değildir. Tabii meselenin kamu harcamaları boyutunu da arka planlara atmamak gerekir. Kamu harcamalarının da, savurganlıktan uzak, ekonomik önceliklere göre yapılması gerekmektedir. Toplantıya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum», 20 Şubat 1989 tarihinde yapılmıştır.

Garanti'de insanlar ve bilgisayarlar sizin için çalışıyor.

Garanti Bankası,
ileri otomasyon teknolojisi
Süper İşlem ile
hızlı, hatasız, kesintisiz
hizmet sunuyor.

Garanti ile çalışanlar
Süper İşlem'in rahatlığını,
mutluluğunu yaşıyorlar.

BANKACILIKTA
GARANTİ

ekonomik göstergeler

	1986	1987	1988		
			Ekim	Kasım	Aralık
T.C. MERKEZ BANKASI					
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	3545.7	2998.5	3333.0	3759.8	3589.3
Banknot Miktarı (milyar TL.)	2021.1	3010.3	4414.7	4393.5	4485.1
T.C. Merkez Bankası Kredileri (milyar TL.)	1828.0	3438.7	4353.0	4359.3	5142.3
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL.)	1051.5	1403.6	1815.8	1758.3	2081.9
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	13235.3	18565.1	22105.7	23661.6	
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	3182.3	5179.0	4132.2	4594.4	
Tasarruf Mevduatı	5752.6	6929.2	10555.8	11470.1	
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	889.5	1512.1	1408.7	1409.7	
Vadeli Tasarruf Mevduatı	4863.1	5417.1	9147.1	10060.4	
Mevduat Sertifikası	787.7	1392.1	1058.1	1155.0	
Resmî Kuruluş Mevduatı	1325.3	2237.3	2062.7	1746.3	
Bankalar Mevduatı	1654.3	2035.8	1523.3	1639.8	
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	523.2	791.6	2773.5	3056.2	
Döviz Tevdiatı	2552.5	5592.1	2448.7	9068.7	
Toplam Krediler	11517.2	18703.6	22872.6	23099.9	
Tarım	1773.2	2758.6	2935.1	3212.9	
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1491.6	2312.7	3461.6	3512.2	
Masleki (Küçük Esnaf ve Sanatkâr)	431.9	686.1	807.7	846.4	
Gayrimenkul (İpotek Karşılığı)	791.7	1539.1	1775.4	1554.3	
Denizcilik	58.6	59.7	42.5	33.7	
Ticari, Sınai, Sair	6970.1	11353.1	13850.6	13740.4	
PARA ARZI (milyar TL.)	4361.8	6593.0	8881.5	8697.7	11243.3
FİYATLAR (DİE Toptan Eşya 1981 = 100, Tüketici 1978 — 1979 = 100)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	504.7	751.9	1160.4	1221.6	1274.2
Tarım (Genel)	446.3	654.0	973.0	1009.8	1073.9
İmalat Sanayii (Genel)	503.4	755.0	1232.1	1308.7	1345.5
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	1561.0	2767.2	4363.3	4665.8	4848.3
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	1765.7	3194.4	5017.9	5318.4	5636.8
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım (CIF)	11104.8	14163.1	11613.4	12837.2	14339.7
Dışsatım (FOB)	7453.7	10190.0	9084.9	10162.1	11582.1
İçerî Dövizleri	1633.0	2021.0	1394.0	1556.0	

Notlar : (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Sosyal güvenlik kurumları mevduatı, Ekim 1988'den itibaren, Resmî Kuruluşlar Mevduatı'ndan Diğer Kuruluşlar Mevduatı grubuna alınmıştır. (4) Banka kredilerine, Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank, eski DYB) kredileri dahildir. (5) Para arzı (M_1) dar tanımlıdır. (6) Dışalım rakamlarına altın dışılımları da dahildir.

dünün, bugün, yarının
bankası

T.C. ZİRAAT
BANKASI

"Gücüne erişilmez."

Sermaye Piyasası

Yrd. Doç. Dr.
MEHMET BOLAK

GEÇTİĞİMİZ Şubat ayı içinde, İMKB, 1983 yılı Ocak ayından beri ilk defa büyük bir canlılık göstermiş ve İMKB İndeksi uzun bir aradan sonra 400 puanı aşarak, Şubat'ın son haftasını 424.59 puanla kapamıştır. Buna paralel olarak, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi de Ocak ayına nazaran % 15,02'lik ve 107.36 puanlık bir artış göstererek 822.11 puana yükselmiştir. («24 Şubat 1989, Cuma» günü kapanış fiyatları ile).

Derginin indeksi kapsamına giren 40 hissenin 34'ünün ay içinde fiyatları artarken, 4'ünün fiyatı gerilemiş, Aymar ve Makina Takım hisselerinin fiyatları ise sabit kalmıştır. Fiyatı gerileme gösteren dört hisseden Ege Gübre'de ay içinde sermaye artırımına gidilmiş olup, hisse senedi sayısındaki artış dikkate alındığında, pozitif bir verim hesaplanmaktadır. Ay içinde değer kaybeden diğer üç hisse, Hektaş (% 2.08), Siemens (% 4.84) ve Sifaş (% 6.87) olmuşlardır. En fazla değer kazanan hisseler ise, Eczacıbaşı Yatırım (% 41.30), Anadolu Cam (% 36.99), İzmir Demir Çelik (% 32.81), Ereğli Demir Çelik (% 31.30), Sarkuysan (% 26.67) ve Gübre Fabrikaları (% 26.44) olarak sıralanmaktadır. Özelleştirme-nin ilk örneğini temsil eden Teletaş hisselerinde de Şubat ayı verimi % 26.47 olmuştur.

Borsada fiyatların yükselme göstermesinin önemli nedenlerinden biri, şirketlerin 1988 yılına ait kâr payı dağıtım kararlarının ve sermaye artırımına ilişkin politikaların belirlenmeye başlamış olmasıdır. Nitekim bazı şirketlerde sermaye artırımı başlamış bulunmaktadır. % 90 bedelli, % 60 bedelsiz artırımla sermayesini 15.750 milyon TL'den 39.375 milyon TL'ye çıkarma kararı alan Akçimento'da ve % 150 bedelsiz artırımla sermayesini 1.2 milyar TL'den 3 milyar TL'ye çıkarma kararı alan Kay'da rüçhan hakları kullanımı Şubat ayı sonlarında başlamıştır. % 33 bedelli, % 33 bedelsiz artırımla sermayesini 7.2 milyar TL'den 12 milyar TL'ye çıkarma kararı alan Ege Gübre'de rüçhan hakkı kullanımı 2 Şubat-6 Mart tarihleri arası, % 87 bedelli, % 80 bedelsiz artırımla sermayesini 3 milyar TL'den 8 milyar TL'ye çıkaran Enka Holding'te ise 8 Şubat-9 Mart tarihleri arası olarak belirlenmiştir.

Şu ana kadar sermaye artırımları kesinleşmiş veya tahmini olarak belirlenmiş şirketler «Tablo 1»de gösterilmektedir. Öte yandan, 31 Ocak 1989 tarihinde yapılan olağanüstü genel kurul toplantısında Hektaş'ın kayıtlı sermaye esasına geçmesi ve kayıtlı sermaye tavanının 10 milyar TL olması kabul edilmiştir. Bu durumda Hektaş'ta da sermaye artırımına gidilmesi beklenmektedir.

TABLO 1
Sermaye Artırımları (milyon TL)

	Eski Sermaye	Bedelli %	Bedelsiz %	Yeni Sermaye
Akcimento (k)	15 750	90	60	39 375
Anadolu Cam	13 000	25	25	19 500
Arçelik	24 000	33.33	33.33	40 000
Brisa	27 000	150	50	81 000
Çelik Halat	5 400	50	50	10 800
Döktaş	7 000	25	25	10 500
Enka Holding (k)	3 000	83.66	80	8 000
Ege Gübre (k)	7 200	33.33	33.33	12 000
Ereğli Dem. Çel.	38 400	—	400	192 000
Good-Year	11 724	50	50	23 448
Güney Bira	4 200	100	—	8 400
İzocam	3 000	150	100	10 500
Kav (k)	1 200	—	150	3 000
Kepez Elektrik	5 000	50	50	10 000
Koç Holding	35 000	25	25	52 500
Kordas (k)	22 500	60	40	45 000
Koruma Tarım	3 375	60	40	6 750
Nasaş	14 000	—	100	28 000
Otosan	27 331	30	30	43 730
T. Demir Döküm	20 000	35	35	34 000
T. Şişe Cam	60 270	—	60	96 432

(k) : Kesinleşip, ilan edilen.

TABLO 2
Hisse Senedi İşlemleri (1. pazar)
İşlem Hacmi Hisse Sayısı

Haftalar	(1000 TL)	(adet)
1	1.363.789	518.155
2	1.283.086	519.418
3	1.364.572	492.831
4	1.325.133	535.980
5	1.180.502	466.294
6	1.718.814	675.169
7	1.403.883	594.280
Günlük Ortalama	275.422	108.632

Fiyatlardaki artışla birlikte, borsada işlem hacmi de Şubat ayının son haftası içinde büyük bir artış kaydetmiştir. Yıl başından beri borsanın 1. pazarında işlem hacmi ve adedi «Tablo 2»deki gibi olmuştur. Şubat ayının son haftasını içermeyen bu tabloya göre, günlük hisse senedi işlem adedi 1988 yılı ortalaması civarında, günlük işlem hacmi ise 1988 yılı ortalamasının yarısı mertebindedir. Şubat ayının son haftasında ise işlem hacmi 3 milyar 300 milyon lirayı aşmış, işlem adedi 1.100.000'e yaklaşmıştır. Diğer bir deyişle günlük ortalama işlem hacmi 660 milyon TL'yi, işlem adedi de 220.000'i bulmuştur.

Hisse senetleri yanında, bankaların yatırım fonlarına olan talepte de büyük bir gelişme gözlenmektedir. İş Bankası ve Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası (İnterbank) yeni yatırım fonu kurmak için Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurmuşlar, söz konusu bankaların yetkilileri, ellerindeki tüm katılma belgelerinin satılmış olması nedeniyle yeniden fon kurma ihtiyacının doğduğunu ifade etmişlerdir. Edinilen bilgiye göre İş Bankası'nın kuracağı, İş Yatırım Fonu 2,20 milyar, İnterbank'ın kuracağı İnterbank Fon 3 ise 10 milyar TL sermaye ile kurulacaktır. Böylece 8 Şubat'ta kurulan İktisat Dolar Fon ile birlikte, yıl başından beri kurulan yatırım fonları sayısı 3'e, toplam fon sayısı ise 21'e çıkmış olacaktır.

28 Şubat'ta dağıtılacakları ilan edilen gelir ortaklığı senetlerinin getirileri, tüm banka faizlerinin ve diğer tasarruf araçlarının getirilerinin üzerinde olmuştur. Keban Barajı B tertibi gelir ortaklığı senetlerine, 8. altı aylık dönem için 28 Şubat'ta % 87.54 oranında gelir payı dağıtılacaktır. Bundan önceki altı aylık dönem içinde aynı senetlere % 85.25 oranında gelir payı dağıtılmıştı. Böylece bir yıl içinde elde edilen net gelir % 172.79 olmaktadır. Keban Oymapınar A ve C tertibi senetlerine ödenecek altı aylık gelir payları ise sırasıyla % 66.42 ve % 51.27 olacaktır. Aynı hisselerine önceki altı aylık dönemde ödenen gelir payları da % 67.81 ve % 52.33 olmuştur.

Daha önce 27 Şubat'ta açılacağı ilan edilen altın piyasasının açılışının 6 Mart 1989'a kaldığı öğrenilmiştir. Merkez Bankası'nın 20 Şubat tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan genelgesi ile, daha önce yayınlanmış bulunan altın ithal, satış ve buna ilişkin esaslar hakkındaki üç ayrı genelge yürürlükten kaldırılmıştır. Bundan böyle Merkez Bankası şubelerinden doğrudan halka altın satışı uygulamasına son verilecek, Merkez Bankası, düşük fiyatta İsviçre ve F. Almanya'dan alınacak külçe altınları yine yurt dışında rafine edecek ve yalnızca bankalarla, yetkili kuruluşlarla satış yapacaktır. Öte yandan şimdilik sadece satış yapacak olan Merkez Bankası birkaç ay içinde alımlara da başlayacak ve Merkez Bankası işlemlerinde en az miktar 5 kilo olacaktır.

Sermaye piyasası ile ilgili bir diğer gelişme, banka ve şirket bilançolarında şeffaflığın bu yıldan itibaren geçerli olacaktır. SPK tarafından 1988 yılından itibaren bağımsız dış denetime tabi tutulan 60 şirket, borsada faaliyet gösteren aracı kurumlar ve bankalar 1988 yılı bilançolarını denetlenmiş olarak yayınlayacaklar, Mart-Mayıs aylarında yapılacak genel kurullarına bağımsız denetleme sonucu düzenlenen denetleme raporlarını sunacaklardır. Öte yandan

Sermaye Piyasası Kurulu, 1989 yılından itibaren bağımsız denetime tabi tutulacak 47 şirket daha belirlemiştir. SPK başkanı Prof. Dr. M. Şükrü Tekbaş, 1989 yılının sermaye piyasası açısından olumlu bir yıl olacağını kaydetmiş, şirketlerin bu piyasaya daha fazla yönelmelerini beklediklerini söylemiştir. Sermaye piyasasının geliştirilmesinde en önemli adımın açıklık ve güven sağlanması, şirketlerin mali tablolarının bağımsız denetim kuruluşlarının denetiminden geçirilmesi olduğunu kaydeden ve yıl içinde şirketlerin tek tip bilançoları için Muhasebe Standartları Tebliği çıkarılacağını, ayrıca Sermaye Piyasası kapsamında yer almayan halka açık şirketlerin tahvil veya finansman bonusu ihracında tabi olacakları denetim esaslarının belirleneceğini kaydeden Prof. Tekbaş; yıl içinde İzmir, Ankara ve Adana'da menkul kıymet borsaları kurulmasını düşündüklerini de ilave etmiştir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi
(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Ocak	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78	297.38	493.05	1711.69	714.75
Şubat	90.24	94.60	157.44	246.73	207.73	325.71	658.37	1465.45	822.11
Mart	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77	316.36	619.21	1351.48	
Nisan	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07	305.68	613.09	917.93	
Mayıs	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20	304.85	833.54	1005.71	
Haziran	91.83	106.38	176.25	220.66	210.89	306.66	1050.91	924.97	
Temmuz	97.63	106.22	176.40	207.07	213.75	323.22	1709.16	927.28	
Ağustos	98.53	113.08	186.42	204.24	218.60	360.80	2290.94	816.29	
Eylül	97.89	112.47	199.71	198.36	226.70	394.62	2015.20	861.71	
Ekim	97.35	115.27	212.63	200.20	238.27	384.48	1548.75	734.01	
Kasım	100.27	132.45	217.12	200.44	258.90	406.68	1374.18	777.53	
Aralık	94.18	133.33	242.03	202.10	261.35	438.99	1202.28	722.21	

◆ Başarıya ulaşmanın sırrı, yapılan denemelerden yararlanmaktır.

J. Tranehere

◆ İnsanların işlerinde mutlu olmaları için üç şarta ihtiyaç vardır: İşlerine uygun olmaları, çok fazla çalışmamaları ve başarı hissi duymaları.

John Ruskin

◆ Bir kimseye soru sormak, bütün cevapları bilmekten daha iyidir.

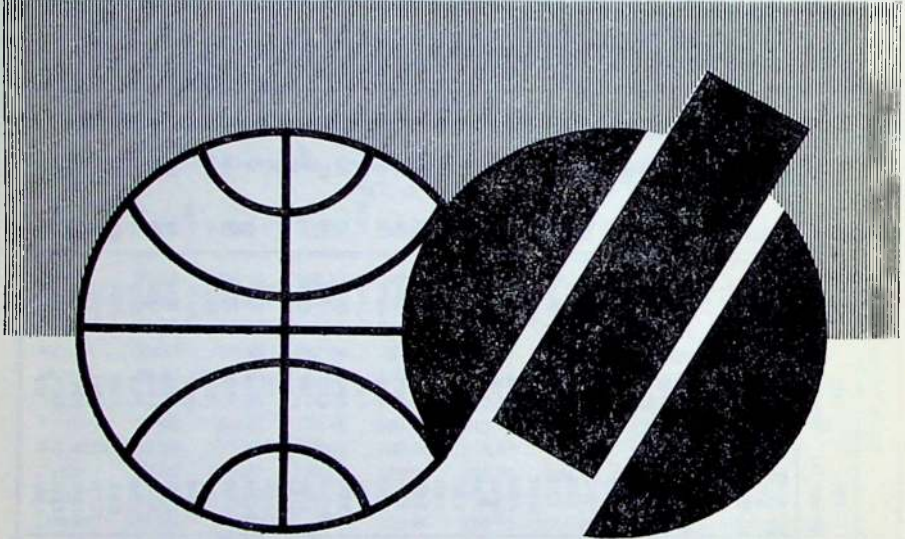
James Thurber

◆ Bir iş, alınan ücretin ötesinde, sosyal çevre yaratmak, arkadaşlık kaynağı olmak ve amaca ulaşmak gibi şeyler de ifade eder.

John Gardner

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkartılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Tahkim Yılı Mâri			Dağıtılan Kar Payı			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1997	1998	1999	1997	1998	1999	Şubat 1998	Aralık 1998	Ocak 1999	Şubat 1999
				(Milyon TL)	(Milyon TL)	(Milyon TL)	(Net)	(Net)	(Net)				
1	AKCIMENTO	—	15.750	6.553	2.590	3.784	163	180	235	46.500	2.200	2.200	2.600
2	ANADOLU CAM	20.000	13.000	5.203	1.240	2.540	50	29	30	5.900	1.450	1.525	2.500
3	ARCELİK	40.000	25.000	39.087	9.487	15.131	80	53	63	9.250	3.900	3.775	3.075
4	AYMAR	5.000	3.000	1.135	1.045	510	30	27	12	3.400	2.000	2.950	2.850
5	BAGFAŞ	—	40.000	9.313	5.507	7.005	85	50	55	24.000	1.325	1.275	1.575
6	LOLU CEMENTO	—	1.000	5.607	2.121	4.553	181,28	56,61	119,73	21.000	10.000	10.900	12.200
7	CELİK HALAT	5.000	5.000	7.559	1.857	3.729	100	100	60	10.000	4.000	4.000	4.575
8	ÇİMSA	—	16.800	13.567	3.077	7.791	203,87	76	175	28.000	4.500	4.000	4.300
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	90.000	30.000	11.939	17.392	32.169	200	150	100	19.800	7.100	7.250	8.350
10	DOĞTAŞ	12.000	7.000	8.317	511	2.224	100	25	50	19.100	3.150	2.900	3.200
11	ECZACIBAŞI YATIRIM	3.000	2.500	771	378	421	40	30	30	2.100	1.075	1.150	1.625
12	EGE BİRACILIK	4.200	4.200	3.315	227	1.560	35	4	20	2.875	5.100	5.000	6.000
13	EGE GÜBRE	12.000	12.000	1.720	2.113	2.603	50	71	60	6.250	1.000	940	600
14	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	40.000	38.400	119.616	26.531	41.097	55	16	23	5.025	5.200	5.750	7.550
15	GOOD YEAR	—	11.724	9.058	3.619	3.108	100	820	200	32.500	5.700	4.200	4.575
16	GÜBRE FABRİKALARI	30.000	19.600	Zarar	1.720	1.048	—	65	43,35	3.350	670	670	1.100
17	GÜNEY BİRACILIK	4.200	4.200	3.305	135	1.041	35	4	11	2.150	2.675	2.575	2.575
18	HEKTAŞ	10.000	2.700	2.173	720	1.014	35	68	38,16	3.325	2.425	2.400	2.350
19	İZMİR DEMİR ÇELİK	50.000	50.000	5.721	2.247	1.774	26,66	42	15,95	1.525	730	640	850
20	İZOCAM	10.000	3.000	2.250	2.425	387	35	126,5	16,80	13.400	5.650	5.900	7.350
21	KARTONSAN	27.000	27.000	4.478	2.621	1.054	35	30	17,91	5.200	1.300	1.325	1.550
22	KAV	—	1.200	3.694	787	4.221	150	170	300	26.300	17.400	17.100	17.900
23	KOC HOLDING	100.000	35.000	15.504	7.437	10.696	32,50	38	45,60	9.100	3.050	2.875	3.125
24	KOC YATIRIM	20.000	10.000	2.826	1.559	2.622	35	39	39	5.750	2.075	2.175	2.400
25	KORDSA	—	22.500	24.507	6.973	11.116	96	67	110	17.600	3.000	3.075	3.950
26	KORUMA TARIM	6.000	3.375	5.239	69	2.169	66	1,00	30	4.000	4.100	4.375	4.850
27	LASSA (BRISA)	—	27.000	23.102	7.355	11.236	63	25	32	23.000	4.500	3.400	3.750
28	MAKİNA TAKİM	3.000	1.500	Zarar	103	101	—	—	—	1.275	1.150	1.000	1.000
29	METAŞ	15.000	15.000	4.194	2.644	352	15	—	—	1.400	950	700	820
30	MİĞAŞ	14.000	14.000	2.653	1.131	1.218	30	13,5	15	3.700	780	720	940
31	OLMUKSA	—	11.000	6.884	2.500	2.625	45	41	22	20.000	2.500	2.500	2.400
32	OTOSAN	40.000	27.331	24.346	Zarar	Zarar	25,60	—	—	4.500	2.500	2.715	2.900
33	POLYLEN	—	4.500	2.540	516	330	20	50	25	3.650	1.700	1.700	1.900
34	RADAK	25.000	15.000	6.535	1.633	1.932	40	40	43	2.300	1.350	1.375	1.450
35	SAKILYAN	50.000	7.500	5.158	2.124	3.152	75	45	60	7.750	2.400	2.625	3.425
36	SİFAŞ	—	4.650	6.155	1.009	2.524	160	130	8	8.600	3.700	3.780	3.500
37	TÜRK DEMİR DÖKÜM	50.000	20.000	12.131	4.086	11.601	103	37,5	80	9.000	2.350	2.200	2.525
38	TÜRK SİEMENS	—	10.500	7.313	3.545	5.728	81	120,5	106	36.000	4.300	4.050	3.850
39	T. İ. BANKASI (B)	—	30.000	62.246	32.270	35.207	30,33	34,5	34,60	2.700	1.600	1.325	2.160
40	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	200.000	60.270	4.584	1.902	3.507	10	9	10	2.500	1.125	1.175	1.450

DÜNYANIN TANIDIĞI TÜRK BANKASI DIŞBANK

Modern bankacılık yönetimi,
çağdaş bankacılık sistemleri,
dünya ticaret ve finans merkezleriyle
kurulmuş güçlü işbirliği...

Dış ticaretiniz, dış bankacılık
işlemlerinizi ve tasarruflarınızı için..

Yarının olanaklarından bugün
yararlanın

DIŞBANK

BANKACILIKTA ENERJİ

Miran/Agib

Genel Müdürlük Yıldız Posta Cad. 54 80280 Gayrettepe - İstanbul P.K. 131 80692 Beşiktaş - İstanbul
Telgraf : Dişbankum - İstanbul Telex 27992 tdtb tr - 27951 disp tr Teletex : (18) 938007 diso tr Telefax : 172 52 78-79
Telefon : 174 42 80 (20 Hat) 175 40 25 (10 Hat) 172 52 93 (7 Hat)

AVRUPA PARA BİRİMİ (ECU) VE TÜRKİYE

DOÇ. DR. İHSAN ERSAN

AVRUPA Para Birimi (Ecu) Avrupa Topluluğu'nun sepet tipi hesap birimidir. Önceleri Topluluk kurumlarınca bütçe ve muhasebe amaçlarına yönelik olarak kullanılan Ecu'nun son zamanlarda özel amaçlı kullanımı giderek ilgi çekmektedir. Döviz kurlarının belirsizliği de uluslararası ticaret ve bankacılıkta sözkonusu hesap birimini çekici kılan bir diğer etken olmaktadır.

Avrupa Topluluğu'na tam üyelik için başvuran Türkiye, Ecu ile tanışma durumundadır. Gerçi banka mevduat ve kamu borçları faizlerinin enflasyona göre ayarlanmasında Ecu'dan medet umulmaktaysa da yine de sözkonusu hesap biriminin yeterince tanınmadığı belirtilebilir. Yazımımın amacı Avrupa'nın parasal bütünleşmesinde önemli bir adım olarak nitelenen Ecu'nun genel yapısı, işleyişi, resmi ve özel kullanımı hakkında tanıtıcı bilgiler vermek ve konuyu ülkemiz açısından öz bir biçimde değerlendirmektir.

Yapı ve İşleyiş

Ecu belirli miktardaki Topluluk üye ülke paralarından oluşan sepet

tipi bir hesap birimidir. Gerçekte Topluluğun ilk hesap birimi Avrupa Hesap Birimi (European Unit of Account) idi. Topluluk üyesi dokuz ülkenin paralarından oluşan bu hesap biriminin değeri 0.88867088 gram saf altına eşitti. Hesap biriminin ulusal paralara çevrilmesi, üye ülke paralarının Bretton Woods anlaşması ile belirlenen resmi merkezi kurları temel alınarak gerçekleşmekteydi.

13 Mart 1979 tarihinde Avrupa Para Sistemi'nin (European Monetary System-EMS) oluşturulması ile birlikte hesaplanma ilkeleri değişmeyen Avrupa Hesap Birimi'nin (EUA) adı Avrupa Para Birimi (ECU) olarak değiştirildi ve 1981 sonrası yeni hesap birimi Topluluk içi ve dışı işlemlerde kullanılmaya başlandı.

Ecu'nun değeri Avrupa Topluluğu'nun yeni iki üyesi dışındaki on ülke paralarından oluşmaktadır. İspanya ve Portekiz'in paraları yeni düzenlemenin yapılacağı 1989 sonbaharında sepete katılacaklardır. Yunan Drahmisinin de kapsandığı 17 Eylül 1984 tarihli son düzenleme ışığında Ecu'nun bileşimi şöyledir :

Ecu Sepetinin Bileşimi

Alman Markı	0.719
İngiliz Sterlini	0.0878
Fransız Frangı	1.31
İtalyan Lireti	140
Hollanda Guldeni	0.256
Belçika Frangı	3.71
Lüksemburg Frangı	0.14
Danimarka Kronu	0.219
İrlanda Poundu	0.00871
Yunan Drahmisi	1.15

Kaynak : The Ecu, European Documentation, second edition, Lüksemburg, 1987.

Ecu'nun ulusal paralar cinsinden değeri kolaylıkla hesaplanabilir. Söz-

gelimi Ecu'nun İtalyan Lireti cinsinden değeri sepet içindeki lired tutarı olan 140 ile diğer bileşkenlerin günlük kurlar temel alınarak lirete çevrilmesi ile bulunacak tutarın toplamına eşittir. Topluluk Komisyonu günlük kurları temel alarak Ecu'nun üye ülke paraları cinsinden değerini hesaplamakta ve yayımlamaktadır.

Halen 1 Ecu'nun üye ülke ve bazı önde gelen paralar cinsinden yaklaşık değeri şöyledir (1); 2.06 DM, 6.9 FF, 2.31 Gulden, 0.739 Sterlin, 7.8 Danimarka Kronu, 1483.58 Lired, 0.771 İrlanda Poundu, 1.147 Amerikan Doları, 1.74 İsviçre Frangı, 174.65 Japon Yeni.

Topluluk Bakanlar Konseyi Ecu bileşimini her beş yılda bir olağan gözden geçirme sırasında ve/veya sepeti oluşturan herhangi bir paranın tartışının yüzde 25'den fazla değişmesi durumunda yeniden düzenleme yetkisine sahiptir. Tartılar son olarak üye ülkelerin Topluluğun gayri safi ulusal gelir ve ticaretine katkılarını gözönüne alınarak 1984 yılında yeniden saptanmıştır.

Avrupa Para Sistemi İçindeki Rolü

Ecu Avrupa Para Sistemi içinde kur mekanizması, rezerv para, bütçe ve istatistik amaçlarıyla kullanılmaktadır. Ecu'nun resmi kullanımını aşığıdaki altbaşlıklar ile özetleyebiliriz:

i) Kur Mekanizması ve Rezervler: 5 Aralık 1978 tarihli Brüksel toplantısıyla oluşturulmuş olan Avrupa Para Sistemi'nde (EMS) her para için Ecu cinsinden merkezi kurlar (cen-

tral rate) saptanmıştır. Söz konusu kurların her iki yönde yüzde 2.5'lik dalgalanmasına izin verilmiştir. İtalyan Lireti için tanınan ayrıcalıklı sınır yüzde 6'dır. Belirtilen sınırların aşılması durumunda parası güçlü ülkenin Merkez Bankası zayıf parayı satın alacak ve de parası zayıf ülkenin Merkez Bankası güçlü parayı satacaktır. Rezervlerin yeterli olmaması halinde ise gerekli paranın diğer Merkez Bankalarından borçlanarak sağlanması gerekecektir.

Müdahale mekanizmasına göre Merkez Bankaları birbirlerine sınırsız kısa süreli kredi kolaylıkları sağlamak zorundadırlar. Bu işlemler 1973 yılında kurulmuş olan Avrupa Parasal İşbirliği Fonu (European Monetary Cooperation Fund-EMCF) kanalıyla gerçekleştirilmekte ve Ecu cinsinden ifade edilmektedir.

Avrupa Konseyi 1978 Aralık ayında Ecu'yu sunarken amacın yalnızca bir hesap birimi değil bir para ve rezerv biriminin temellerini oluşturma olduğunu belirtmiştir (2). Nitekim Avrupa Para Sistemi oluşturulurken katılımcılar altın ve dolar rezervlerinin yüzde 20'sini Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'na yatırmışlar. Fon da buna karşılık olarak katılımcı ülkeleri Ecu cinsinden alacaklandırmıştır. Topluluk bir yerde bu tür bir hesap birimi yaratımı ile hareketsiz parasal rezervlere likidite kazandırmayı amaçlamıştır. Üye olmayan Merkez Bankalarının da 12 Kasım 1985 tarihinden itibaren Ecu'yu rezerv para olarak kullanabilmeleri bu yolda atılmış bir diğer adımdır.

ii) Bütçe, Gümrük ve İstatistikler: Avrupa Para Birimi Topluluk kurumlarının bütçe hazırlanmasında temel aldıkları bir hesap birimidir. Top-

(1) Die Währungen der Welt, Statistische Beihefte der Deutschen Bundesbank, Reihe 50, Nr. 2, Mai 1988, s. 60-61.

(2) İbid, s. 15.

luluğun genel bütçesinde tüm gelir ve harcamalar da yine aynı birim cinsinden ifade edilmiştir.

1979 yılından beri gümrük tarifelerinin belirlenmesi ve vergilerin toplanmasında Ecu baz olarak alınmaktadır. Avrupa Topluluğu'nun İstatistik Bölümü Ecu'dan çeşitli karşılaştırmalı çalışmalarda yararlanmaktadır. Araştırma kredi ve hibelerinin de aynı birim cinsinden olduklarını belirtmek gerekmektedir.

iii) Ortak Tarım Politikası: Topluluğun tarım politikasının özünü oluşturan tek tip tarım fiyatları sistemi Ecu'ya dayanmaktadır. Buna göre fiyatlar önce Ecu cinsinden belirlenmekte, daha sonra da ulusal para birimlerine dönüştürülmektedir. Yalnız ne var ki, sistemin aksaksız işleyişi ulusal paralar arasında istikrarlı kurları gerektirmektedir. Zira herhangi bir para Ecu'ya karşı değer kazanır ya da yitirirse, sözkonusu para cinsinden tarım fiyatları da bu doğrultuda değişecektir.

iv) Avrupa Kalkınma Fonu ve Üye Olmayan Ülkeler: Topluluğun 60 kadar az gelişmiş Afrika, Karaib ve Pasifik ülkesi ile ilişkilerini düzenleyen Avrupa Kalkınma Fonu da Ecu kullanmaktadır. Lome sözleşmesi ile oluşturulmuş Fon 1986-90 döneminde sözkonusu ülkelere 8.5 milyar Ecu tutarında katkı öngörmektedir.

v) Avrupa Yatırım Bankası: Topluluğun uzun süreli finans kurumu olan Banka, Ecu birimli krediler vererek sermaye pazarının gelişimine katkıda bulunmaktadır. Avrupa Yatırım Bankası aynı zamanda Avrupa Kalkınma Fonu için kredi temininde ajan banka görevini üstlenmektedir. Ecu birimli menkul değer ihracı ve

nakit yönetimi Bankanın giderek etkinlik kazanan faaliyet alanları arasındadır.

Ecu'nun Özel Kullanımı

Avrupa Para Biriminin özel kullanımını ilk kez 1979 yılında Belçika bankalarının bu tür birimli mevduat hesapları açmaları ile başlamıştır. 1980 yılında ilk Ecu birimli banka kredisi, bir yıl sonra da uluslararası tahvil ihracı gündeme gelmiştir⁽³⁾. Ecu tahvilleri, kur riskinin giderek arttığı günümüzde, borçlu ve yatırımcıların ilgilerini çekmektedir. Nitekim uluslararası tahvil pazarında Ecu son yıllarda Amerikan Doları ile birlikte en fazla kullanılan değerleme birimidir. Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Avustralya Cumhuriyeti, yeni Zelanda ve Montreal belediyeleri Ecu tahvil pazarının gözde borçlularındır⁽⁴⁾.

Ecu seyahat çekleri, kredi kartları, mevduat sertifikaları, katılım belgeleri ve de opsiyonlar bankaların bu alanda müşterilerine sundukları yeniliklerin bazılarıdır. Döviz riski yönetiminde en gelişmiş tekniklerin başında gelen opsiyon ticaretinde alıcı gelecekteki bir tarihte sabit tutardaki Ecu'yu önceden belirlenmiş bir fiyattan alım-satım hakkına sahip olmaktadır⁽⁵⁾. Şikago ve Philadelphia gibi önde gelen borsalarda Ecu opsiyonları 1986 yılından beri işlem görmektedir.

⁽³⁾ Malthias S. Wolf, «The private use of Ecu», *Prospects*, Swiss Bank Co., No. 3, June 1984, s. 2-4.

⁽⁴⁾ Joanne Pitman, «Japan Gets a Taste for the Ecu», *Euromoney*, May 1988, s. 149-150.

⁽⁵⁾ Opsiyon konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: İ. ERSAN, «Döviz Opsiyonları «Para ve Sermaye Piyasası Dergisi», Temmuz 1986, s. 36-38.

Ecu kullanımının önem kazandığı bir diğer alan da dış ticarettir. İhracat kredisi, fiyatlandırma ve faturalama gibi işlemlerde Ecu kullanımını yeğleyenlerin başında İtalyanlar gelmektedir. Ecu birimli orta vadeli ihracat kredisi ilk kez bu ülkece 1984 yılında gerçekleştirilmiştir⁽⁶⁾. Düşük faiz nedeniyle Sovyetler'in de sözkonusu hesap birimine giderek ilgi duydukları gözlenmektedir.

Muhasebe amacıyla Ecu kullananların başında 16 ülkede 125 bin çalışanı ve 50'nin üstündeki şirketi

⁽⁶⁾ «Currency of the year», *Euromoney*, January 1985, s. 136.

ile Fransız sanayi devi Saint Gohain gelmektedir⁽⁷⁾.

Ecu'nun özel kullanımına artan ilginin kökeninde vurgulanmaya çalışıldığı gibi döviz riski minimizasyonu ve düşük faiz olgusu yatmaktadır. Bankalar açısından da Ecu ev sahibi ülke para otoritelerinin kullanımını kısıtlamadıkları bir Euro-para olmaktadır. Hal böyle olunca Ecu ürünlerinin müşteri taleplerine göre biçimlendirilebilmeleri fazlaca zor olmamaktadır.

⁽⁷⁾ «Exchange Risk; The Ecu Alternative», *Countertrade & Barter*, Published by Metal Bulletin Journals Ltd., No: 19, May 1988.

Bankamatik
İş Bankası'nın elektronik bankacılığa kazandırdığı boyut..
Bankamatik kartı
cebinizde, paranız 24 saat emrinizde!

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Ülkemiz Açısından

Avrupa'nın parasal bütünleşmesinde önemli evrelerden birini oluşturan ve de özel kullanımı giderek yaygınlaşan Ecu'nun bizde yeterince tanınıp, doğru olarak anlaşıldığını öne sürmek oldukça güçtür. Zira Türkiye dünya uygulamasından oldukça farklı olarak Ecu'dan ülke sınırları içinde, bir tür endeks olarak yararlanmayı amaçlamaktadır. Kamu borçlarının bu tür bir hesap birimine bağlanması yolundaki girişimler bu savı kanıtlamaktadır.

Yanlış ne var ki, bizim gibi yüksek enflasyon yaşayan ülkelerde endeksleme modellerinin başarısızlığı ve ulusal para üzerindeki olumsuz etkileri de bir gerçektir. Başta Brezilya olmak üzere bazı Latin Amerika ülkeleri ve de İsrail geçen yıllarda bu nedenle ciddi sıkıntılar yaşamışlardır. Bizde de kısa bir süre için denenen döviz endeksli borçlanma uygulamasının başarısızlığı henüz belleklerde. Kaldı ki, Ecu iç ve dış ekonomik dengeleri, uluslararası bütünleşmeyi sağlamış ülkelerde bile yeni yeni denenen bir hesap birimidir. Sözgelimi 1992 yılı sonunda gerçekleşecek Avrupa Tek Pazarı'na fazlaca sıcak bakmayan İngiltere'de bankalar halen Ecu hesabı açamamaktadırlar. Avrupa Topluluğu'nun güçlü ülkesi Federal Almanya'da ise ancak geçtiğimiz yıl bu tür banka mevduatlarına izin verilmiştir.

Ülkemiz açısından üzerinde durulması gereken Ecu'nun uluslararası kullanımı olmalıdır. Dış ticaret, uluslararası kredi ve tahvil işlemlerinde döviz riski minimizasyonu açısından bu tür teknikler giderek önem kazanmaktadır. Dünya ticaretinin zorlaşan koşullarında Ecu dışsatım finansma-

nında sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Bizde de nedense bir tür etkinlik kazanamayan Eximbank'ın, İtalyan modelini örnek alarak Ecu birimli ihracat kredisi uygulamasını başlatması düşünülmelidir. Her bakımdan zor geçmeye aday 1989 yılında ihracatçılarımız bu tür desteklere fazlaca gerek duyacağına benzemektedirler.

Uluslararası kredi ve tahvil pazarında Ecu borçlanmaları kur riski yönetimi açısından öneme sahiptir. Türkiye geçtiğimiz yıllarda Japonya ve Federal Almanya'da gerçekleştirdiği ihraçlar ile tahvil pazarında adından söz ettirmeye başlamıştır. Söz konusu pazarların kendine özgü koşulları ile sınırlı bu borçlanmalar sonrası sıra tüm dünya borsalarına yönelik bir uluslararası ihraca gelmiştir. Kendi itibarımızın sınıması anlamına gelecek bu tür bir Euro-tahvil borçlanmasında Ecu'dan yararlanılması yerinde olacaktır.

Sonuç

Öz olarak Ecu değeri Avrupa Topluluğu ülke paralarından oluşan sepet tipi bir hesap birimidir. Topluluk içinde bütçe, kur mekanizması ve istatistik gibi nedenlerle kullanılan Ecu'nun son zamanlarda özel kullanımı ilgileri çekmektedir. Dış ticaret ve uluslararası tahvil pazarı bu ilginç çarpıcı örnekleridir.

Türkiye ise vurgulanmaya çalışıldığı gibi, Ecu'dan ilginç bir biçimde ülke sınırları içinde yararlanmayı ummaktadır. Ecu birimli devlet tahvili çıkarımı bu yolda atılmış bir adımdır. Ve de korkarız ki, konvertibilenin uzaklarda olduğu yüksek enflasyon ortamında atılmış fantazi bir adım olacağına benzemektedir.

EKONOMİK GÖSTERGELER DİŞ DÜNYA (MART 1989)

Ülkeler	GDPH/SSRH *	Toplam Piyasalar *	Üretim Kazançları *	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi ** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Carî İşlenmiş Ürünler Dengesi (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Faiz Oranları (%)		
							Para Piyasası 3 Aylık	Ticari Bankalar	
								Kredi	3 Aylık Ortalama
A.B.D.	2.7	4.1	3.5	5.4	-110.7	-135.1	9.41	11.00	9.54
Australya	2.9	-1.0	5.9	7.0	- 1.2	-11.7	16.15	17.00	15.80
F. Almanya	2.7	0.9	3.4	8.0	72.9	48.4	6.45	6.50	5.87
İ. İngiltere	b.d.	3.6	2.2	10.8	1.0	3.0	8.20	10.25	7.00
Fransa	3.0	0.3	3.4	10.1	- 5.4	- 2.5	9.25	9.60	9.25
Hollanda	2.4	-0.4	0.8	13.9	2.9	5.9	6.55	8.75	6.95
İngiltere	3.3	2.7	0.8	7.0	-36.4	-25.6	12.95	14.00	12.94
İspanya	b.d.	10.9	7.0	18.2	-20.4	- 3.0	14.47	15.00	7.50
İsviçre	0.5	- 3.6	8.7	1.1	4.5	- 1.7	10.85	12.00	10.60
İrlanda	2.8	- 2.6	3.2	0.7	- 5.7	6.8	5.88	6.25	5.25
İtalya	3.9	7.7	5.3	16.4	- 9.8	- 3.9	12.88	15.00	b.d.
Japonya	5.6	9.5	3.0	2.3	95.2	70.6	4.21	3.38	1.76
Kanada	4.0	2.5	5.0	7.6	7.1	- 7.3	11.70	12.75	11.70

Açıklamalar : (b.d.) Bollü Değil ; (*) Yıllık Yüzde Değişim ;

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya ve Kanada İthalat F.O.B., İhracat F.O.B. ; Diğerleri C.I.F / F.O.B.

DIŞ BASINDAN

Derleyen :
Doc. Dr.
GÜLSEREN İZMİR

DIŞ BORÇLARIN SIFIRLANMASI (*)

1989'da OECD ülkelerinin ortalama bütçe açıklarının GSYİH'ya oranının son 15 yıldır gözlenen en düşük düzeyde olması beklenmektedir. Pek çok ülkede 80'li yılların başında yükselen kamu borçlarının GSYİH'ya oranı, son zamanda İtalya haricindeki ülkelerde ya düşmekte, ya da sabit kalmaktadır.

Ne geçmişteki gözlemler ne de teori bir ülkenin iç borcunun hangi düzeyde olmasının gerektiği konusunda pek yardımcı olmamaktadır. Halen İtalya, Belçika ve İrlanda'nın kamu borçlarının GSYİH'larına oranı % 100 civarında iken, geçmişte bunun çok üzerinde oranlar gözlenmiştir. Mesela İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İngiltere'de bu oran % 200 civarında idi. Ancak, kamu borçlarının artması ekonominin sağlığını şu üç yönden olumsuz etkilemektedir.

- Faiz oranları yükselme eğilimi göstermekte, bu ise özel sektör yatırımlarının azalmasına, ülkenin parasının aşırı değerlenmesine ve dolayısıyla ihracatın düşmesine yol açmaktadır;
- Hükümetler reel borç yükünü hafifletmek için enflasyonu teşvik edebilmektedirler;
- Reel faiz oranları gelişme hızından yüksek ise, borç oranı sınırsız bir şekilde artabilmektedir.

Klasik ekonomistler kamu borçlarının artmasını hoş karşılamamışlardır. Ancak yerinde kullanıldığı takdirde, borçlanma yararlı da olabilir. Kamu borçları,

(*) The Economist, 25 Şubat 1988.

hükümetin kendi vatandaşlarına olan borcudur. Dış borçlar gibi, faiz ana para ödemeleri ihracat gelirleri ile karşılanmak zorunda değildir. Dolayısıyla, bunlar ekonomi üzerinde bir yük değil de bugünkü ve gelecekteki nesiller arasında bir transfer olarak nitelenebilir. Böylece, kamu borçlarının miktarı bugünkü ve gelecekteki tüketim arasındaki tercihleri yansıtmaktadır. Gelecekte gelir veya sosyal yarar sağlayacak verimli yatırımları teşvik için borçlanma, elbette bürokratların maaşlarını ödemek için borçlanmaktan çok yararlıdır.

İngiltere'de Hazine'de görevli iki ekonomistin 1985 yılında yayınladığı bir makalede (1), kamu borçlarına doğru yaklaşımın borç/GSYİH oranının dengede tutulması değil, öz kaynaklarının (toplam aktifler ile borçlar arasındaki farkın) dengede tutulması olduğu savunulmaktadır.

OECD'nin geçici hesaplamalarına göre, hükümetlerin öz kaynakları (toplam aktiflerin yerine koyma değeri ile borçları arasındaki fark olarak tahmin edilmiş) Japonya haricinde, gelişmiş OECD ülkelerinde düşüş göstermiştir. Ancak burada önemli ölçme sorunları vardır. Mesela eğitim ve sağlık harcamalarının cari harcama olarak değil, yatırım harcaması olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulabilir. Ayrıca hapishaneler, milli parklar gibi önemli sosyal yararlar sağlayan fakat finansal getirisi olmayan varlıkların nasıl değerlendirileceği de tartışılabilir.

Diğer bir husus da, başlangıçtaki özkaynak düzeyinin «doğru» düzey olabileceğidir. Zira geçmişte izlenen yanlış politikalar neticesinde öz kaynaklar çok düşük bir düzeye inmiş olabilir. Yine, herhangi bir öz kaynak düzeyi farklı toplam aktif ve borç düzeyleri ve dolayısıyla hükümetin ulusal ekonomiye farklı katılım düzeyleri ima edebilir. Eğer hükümet ülke kaynaklarının özel sektör tarafından daha verimli kullanılacağına inanıyorsa, kamu yatırımları ve kamu borçları daha düşük düzeyde tutulmalıdır. Ancak yine de, kamu borçlarının düzeyini değerlendirmede, kamu borçlarının GSYİH'ya oranının sabit tutulmasından ziyade, bu «bilanço» yaklaşımı daha geçerli görünmektedir.

(1) Approaches to the PSBR. J. Odling-Smee and C. Riley. NIESR August 1985.

Sayın Okurumuz,
1989 yılı abonemenizi yenilediniz mi?
Bekliyoruz...

Turizm Yatırımları ve Turizmde Tekelleşme Eğilimleri

DOÇ. DR. MUSTAFA SAĞCAN

TÜRKİYE'nin ekonomideki değişik sektörlerindeki gelişmeye bakıldığında, turizm sektöründeki gelişme 1980'li yıllardan itibaren beklenenin üzerinde olmuştur. Sektörde kaydedilen hızlı gelişim plan hedeflerini de aşmış bulunmaktadır. Son beş yıla ilişkin veriler değerlendirildiğinde yatak kapasitesinin yüzde 100, elde edilen turizm gelirlerinin yüzde 400, turistik yatırım amacıyla ülkeye gelen yabancı sermayenin yüzde 600 oranında arttığı görülmektedir.

Son üç yıllık dönemdeki verilere baktığımızda, turizm sektöründe yapılacak yatırımların toplam yatırım teşvik belgeleri içindeki payı ve miktarı önemli oranda artmıştır. Nitekim 1986 yılında yatırım teşvik belgeleri toplamı olan 5.129.453.000 TL'de turizmin payı 307.561.000 TL olarak gerçekleşirken; 1987 yılında toplam teşvik belgeleri 6.837.372.000 TL'ye çıkmış, turizmin payı da 903.562.000 TL'ye yükselmiştir. 1988 yılının Ocak-Eylül döneminde ise toplam teşvikler 8.158.857.000 TL olarak belirlenirken, turizmin payı 1.278.099.000 TL'ye ulaşmıştır.

Turizm alanındaki hızlı gelişme, otellerin yatak kapasitelerini arttırmaya yönelik yatırımlarını uyarmak-

tadır. 1987'de 28.000 yeni yatak işletmeye açılmıştır. Sadece özel kesimin yatırım hacmi bir yıl içinde 241 milyar TL, toplam yatırımlar ise 421 milyar TL olmuştur. Böylece ulusal planda turizm yatırımlarının tüm yatırımlar içindeki payı ilk kez yüzde 3'ü aşmıştır.

Teşvik yasaları ile Turizm Endüstrisini Teşvik Yasası ve bunlara ilişkin yönetmelik ve çeşitli tebliğler ile turizm sektörü gerçekten devletin kolladığı ve öncelikle teşvik ettiği bir kesim haline gelmiştir. 1987 yılında verilen teşvik belgelerinin sayısı 297 ve yatırım tutarı 903.6 milyar TL'dir. Böylece turizm sektörü toplam teşvik belgelerinin % 10'unu ve toplam belgeli yatırımların % 13'ünü oluşturur bir hacme ulaşmıştır.

Kamu ve Özel Sektör Yatırımlarının Durumu :

Turizm sektörüne yapılan yatırımların kamu ve özel sektör yatırımları açısından incelenmesi yapıldığında; 1983 yılından sonra turizm yatırımlarında önemli değişimler görülmektedir. 1983 yılında turizm yatırımlarının yüzde 54'ünü kamu yatırımları, yüzde 46'sını özel kesim yatırımları oluşturuyordu. Bu oran 1984'te

% 55,4, 1985'te % 58, 1986'da % 47, 1987'de % 58 oranında özel sektör lehine değişiklik gösterdi. 1988 yılı programına göre yapılması planlanan toplam turizm yatırımları da 752.3 milyar liradır. 1993-1988 dönemine ait 5 yıllık rakamlar karşılaştırıldığında; turizm yatırımlarında cari fiyatlarda yüzde 1050 oranında bir artış görülür. Bu artış özel sektör yatırımlarında yüzde 1500 oranında gerçekleşmiştir. 1983 yılı toplam turizm yatırımları 65.3 milyar düzeyindeydi.

Turizm sektörünü cazip hale getiren olayların başında teşvik yatırım kolaylıkları, bakanlıklar düzeyindeki formalitelerin az olması ve turizm kredileridir. Bu sektöre 10 yıl içinde açılan krediler toplamında yüzde 40.000 oranında bir gelişme kaydedilmiştir.

Türkiye'de büyük holdingler son yıllarda turizm yatırımlarına ilgi göstermeye başlamıştır. Bu amaçla güney ve Ege kıyılarında tesisler kurmaya başladılar. Bu yatırımları yaparken, bu büyük sanayi şirketleri turizm yatırımına ya tek başlarına girmekte, ya da bir yabancı kuruluş ile girmeyi tercih etmektedirler. Yabancı kuruluşla girdikleri yatırımda; yabancı sermaye nedeniyle önemli bazı ayrıcalıklar elde etmektedirler.

Büyük şirketler, yurt dışında kurdukları şirketleri uygulanan teşvikten yararlanmak amacıyla Türkiye'de yabancı sermaye olarak döndürmektedirler. Böylece büyük şirketler yerli sermayeye oranla daha büyük avantajlar elde etmektedirler.

Altyapı ve Üstyapı Yatırımının Durumu :

Üstyapı yatırımları : 1988 yılının ilk on ayında 312 tesise turizm yatı-

rım belgesi verilmiş olup, tesis sayısı yüzde 38.32 artış ile 1126'ya, 57979 yeni yatak ile yatak sayısı 190435'e ulaşmıştır. Yatak sayısındaki artış yüzde 43,77 olmuştur. Son bir yılda seyahat acentelerinin sayısında da yüzde 16,6 merkez acenta, yüzde 33 de şube artışı olmuştur.

Üstyapı yatırımlarının geliştirilmesinde en etkili teşvik tedbirlerinden biri kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsis edilmesidir. Bu teşvik sonucunda 73 firmaya Hazine arazisi üzerinde 22.263; 101 firmaya orman arazisi üzerinde 54.286 yatak kapasiteli tesis kurma imkânı sağlanmıştır. Bu tesislerden 14.837 yatak kapasiteli 20 tesis yabancı sermaye iştiraki ile gerçekleştirilmiştir. Bunların arasında 67 firmanın 28.681 yatak kapasiteli tesisi proje, 92 firmanın 39.929 yatak kapasiteli tesisi inşa, 15 firmanın 8.935 yatak kapasiteli tesisi işletme aşamasındadır.

Altyapı yatırımları : Üstyapıda meydana gelen süratli artışlar sonucunda ortaya çevre kirliliği, ekolojik dengenin bozulması gibi olumsuz gelişmeler çıkmaktadır. Bu nedenle olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması için çeşitli yatırımlar yapmak gerekir. Bu altyapı yatırımlarının turizm yatırımlarının yoğunlaştığı alanlarda üstyapı yatırımlarından önce yapılması gereklidir. Bu altyapı yatırımlarının oluşturulmasında devlet tarafından ayrılan ödenekler yeterli olmadığından, altyapı giderlerine müteşebbislerin de katılması gerekmektedir. İşletmeler daha kuruluş aşamasında altyapı çalışmalarını tamamlayarak komple bir tesis durumuna geçmelidir. Belirli bir standarta ulaşılması ancak düzenli bir altyapı yatırımına bağlıdır.

Türkiye'de altyapı yatırımlarına yeterince önem verilmeyerek turistik yörelerin çekiciliğini oluşturan doğal, kültürel ve tarihi değerler kısa süre içerisinde turistik özelliğini yitirmekte ve elde edilmesi düşünülen nihai fayda kaybolmaktadır.

Bazı Sorunlar ve Öneriler :

Son yıllarda ülkemize yönelen turizm talebi ve yatırımlardaki artış pazarlama konusunu daha belirgin bir biçimde gündeme getirmiştir. Bu konuda asıl görev seyahat acentelerine düşmektedir. 1988 yılında, turizm tesislerinin kapasite artışı ile gelen turist sayısı arasında denge kurulması konusunda, acentelerin fonksiyonlarını tam olarak yerine getiremedikleri görülmüştür.

Burada başta gelen sorun hiç kuşkusuz planlanan kapasite hedefinin üstüne kısa sürede çıkılmasıdır. Öte yandan yabancı tur operatörlerinin piyasada süren egemenlikleri de yerli seyahat acenteleri için pazarlama konusunda ciddi engeller oluşturmaktadır.

Türkiye'nin, Asya-Avrupa arasında köprü oluşturması ve Akdeniz'in en az kirlenen kıyılarına sahip olması gibi üstün avantajlarına rağmen, dünya turizminden çok küçük bir pay aldığı gerçektir. Ancak bu durumu sadece konaklama kapasitesinin azlığına bağlamak yeterli bir açıklama değildir. Taşımacılığın ve özellikle hava taşımacılığının bu alanda çok ciddi bir sorun olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Paket tur bedelinin yaklaşık yüzde 40'ını oluşturan hava taşımacılığı büyük yabancı tur operatörlerinin veya çokuluslu turizm şirketlerinin tekelinde veya etki alanı içinde bulunmaktadır. Aynı tekelci

korum veya etkiyi konaklama tesisleri için de sergileyen çokuluslu şirketler ve büyük tur operatörleri, böylelikle kendi yolcularını kendi uçaklarıyla getirip kendi otellerine indirmeye özen göstermektedirler. Bütün bunlara ilâveten, yabancı personel istihdamıyla, buldukları ülkenin turizmden beklentilerine bir darbe daha indirmektedirler.

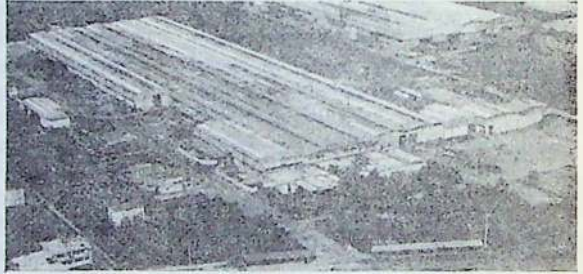
Az gelişmiş ülkelerin turizm zenginliklerinden en üst düzeyde yararlanma politikası diye nitelendirilebileceğimiz bu bütünleşme stratejisinin son halkasını da seyahat acenteleri oluşturmaktadır. Bu konu ile ilgili ülkemizdeki son uygulamalarda, bazı ulusal turistik kuruluşların hisselerine ortak olarak bu ad altında entegrasyonun tamamlandığına tanık olmaktadır. Görünüşte yerli bir acente ile yabancı tur operatörü turizm gelirlerini paylaşıyor görünmekte, oysa sağlanan gelirin aslan payını yabancı firma almaktadır.

Bugünkü görünümüyle ülke içi ve dışı faaliyet gösteren yerli acentelerin, taşımacılık sorunlarını kendi başlarına çözmeleri mümkün gözükmemektedir. Bu bağımlılığın doğal sonucu olarak serbest hareket etme ve doğrudan müşteri çekme olanakları söz konusu olamamaktadır. Bu uygulamadan hem yerli konaklama tesisleri hem de acentelerin dezavantajlı bir konuma düştükleri açıktır. Bu plansız ve ülke ekonomisinde olumsuz etkiler ortaya çıkaran duruma devletin müdahalesi, kanımızca kaçınılmazdır.

Bu konuda, Bakanlık ile T.H.Y. arasında organik bağ oluşturularak hava taşımacılığı sektörünün kapasitesinin artırılması, çözüm önerilerinin başında yer almalıdır.

ÇELİK HALAT

EN BÜYÜK ÜRETİCİ
OLMANIN
SORUMLULUĞUNU
TAŞIYOR.

ÇOKDEMETLİ HALAT
MONOTORON
ÖNGERİLİMLİ BETON TELİ
YAYLIK TEL
GALVANİZLİ TEL ve
LASTİK TELİ

Öncü oluşumuzu bize duyduğunuz güvene borçluyuz.

ÇELİK HALAT
ve
TEL SANAYİ A.Ş.

Kabataş, Setüstü No 27 80040-İstanbul

Tel: (1) 152 45 00 (4 hat) Ffx: 24230 caha tr Fax: (1) 149 89 22

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

26 MART 1989'da yapılacak olan yerel seçimlerin, ekonomik faaliyetleri ikinci plana ittiği anlaşılmaktadır (*). Bu durum, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin ve hükümetin zam alışkanlığını ertelemelerine de yol açmıştır. Sayın Başbakanımız, seçim arifelerinde zam yapacak kadar «akılsız» davranmamakla ünlüdür! Bu durumda tüketiciler, seçimler dışında «akılsız» mı oluyorlar? Yoksa daima seçim ortamında yaşamayı mı temenni edelim?

Piyasalardaki durgunluk ve peşin vergi uygulaması, şirket tasfiyelerinin artmasına yol açmıştır. İflaslar ve tasfiyelerin yanında bazı tanınmış firmaların (Narin Mensucat'tan sonra Kastel İnşaat ve Türk Telefon gibi...) konkordato talebinde bulunmaları; ekonomik durumun zorlaması, kamu borçlarının alacaklı firmalara ödenmemesi ve yönetim sorunu gibi nedenleri tekrar gündeme getirmektedir. Nitekim, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Başkanı da peşin vergiden şikâyet ederek yılbaşından bu yana 6300 esnafın işyerini kapattığını açıklamaktadır.

Yatırımlar için kaynak ihtiyacı devam etmekte, çeşitli kamu ve özel yatırımlarda dış borçlanma imkânlarından yararlanılmaktadır. Dünya Bankası'nın 1988'de sağladığı 3,5 milyar dolar finansman ile kamu yatırımları desteklenmektedir. Bu suretle dış borçlarımızın daha ne kadar büyüyeceği merak ve endişe konusu olmaktadır.

Geçen dönemde, IMF ve Dünya Bankası'nın, ülkemizde bir yıl süre ile ücretlerin ve fiyatların dondurulması önerisine gösterilen tepkiler; böyle bir uygulamanın Türk ekonomisini olumsuz etkileyeceği ve enflasyonun düşmesine yararlı olmayacağı şeklinde olmuştur.

Petrol ürünleri satışının serbest bırakılmasıyla ilgili Bakanlar Kurulu Kararı, 7 Şubat 1989 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Bu karar ile bazı petrol ürünleri Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu kapsamından çıkarılmıştır. Ancak, bu uygulamanın bazı zorluklara yol açacağı anlaşılmaktadır.

Öte yandan, ekonomiyi ilgilendiren sıkı tedbir ve uygulamaların 1989 Mart ayından sonra getirilmesi beklenmektedir.

Geride bıraktığımız bir aylık dönemde, ekonomiyi ilgilendiren olaylar ve mevzuat aşağıda özetlenmektedir. Bu olayların çoğu dış ticaretle ve özellikle ihracatla ilgilidir.

(*; Dergi'nin Notu : Yukarıdaki yazı 4 Mart 1989 tarihinde kaleme alınmıştır.

- **Eximbank'tan İhracat Teşvikleri**

İhracatın, vergi iadesi şeklinde doğrudan teşviki yerine, dolaylı veya üretim aşamasında teşviki esasına dönülmesi zorunlu görülmektedir. Ancak, bu tür dolaylı teşviklerin gecikmesi veya yetersiz olmasının da, ihracatçıların şikâyetine yol açmakta olduğu bilinmektedir. İhracatın teşviki amacıyla, Eximbank, sevk sonrası kredilerine ek olarak sevk öncesi kredi ve ihracat sigortası verilmesi uygulamasına başlamaktadır. Bankalar aracılığı ile ihracatçılara verilecek krediler için, kredinin geri dönüş hızının önemli olduğu bilinmektedir. 1-4 ay vadeli olan sevk öncesi kredilerin faiz oranları % 35 ile % 50 arasında değişmektedir. Eximbank'ın şimdilik 150 milyar lira olan sevk öncesi kredi fonunun, 1989 sonuna kadar 600 milyar liraya çıkartılması beklenmektedir.

- **Türk-İran Ticaret Hacmi 2 Milyar Dolar**

Türk-İran Karma Ekonomik Komisyon Protokolü, 1989 Şubat ayında Ankara'da imzalanmıştır. Yıl içinde Türkiye'nin İran'a 1 milyar dolarlık demir-çelik,

petro-kimya ürünleri, makine, tekstil mamulleri ve gıda maddeleri ihrac etmesi; buna karşılık petrol ithal etmesi; imzalanan protokolle kabul edilmiş bulunmaktadır.

• **Ticari Amaçlı Olmayan İthal Mallarında Gümrük Vergileri Artırıldı**

22 Şubat 1989 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, yolcu beraberinde veya posta yolu ile gelen ve ticari mahiyette bulunmayan vergiye tabi eşyalardan alınacak gümrük vergileri, 50 ile 400 mark arasında değişen miktarlarda artırılmıştır. Yılbaşı, dini bayramlar ve özel günler nedeniyle yurda getirilecek hediyelik eşyaların 500 mark'tan az değerinde olanları ise vergiden muaf tutulmuştur.

• **İhracat ve Döviz Kazandırıcı Faaliyetleri Teşvik Tebliği'ne Ek Tebliğ**

9 Şubat 1999 tarihli Resmî Gazete'de, 89/2 sayılı İhracatı ve Döviz Kazandırıcı Faaliyetleri Teşvik Tebliği'ne ek 89/5 sayılı Tebliğ yayınlanmış ve 89/2 sayılı Tebliğ'in bazı maddeleri değiştirilmiştir. Değiştirilen maddelerin başlıkları şunlardır. İhracatı teşvik tedbirleri; İhracatı Teşvik Belgesi almak için müracaat; İhracatı Teşvik Belgesi'nin düzenlenmesi; İhracatı Teşvik Belgesi'nin bağlayıcılığı; İhracat süresi; Ek süre; Vergi, resim ve harç istisnası; Gümrük muafiyetli döviz tahsisi; Döviz tahsis oranı; Gümrük muafiyetli global ithal hakkının bankalarda kullanımı; Gümrük muafiyetinin gümrüklerce uygulanışı; İhracat taahhüdünün kapatılması; Uygulanacak müeyyideler.

• **Turizm Bankası'nın Devri ile İlgili Scrunlar Sürüyor**

Turizm Bankası'nın Türkiye Kalkınma Bankası'na bir gecede devredilmesi dolayısıyla tüm işlemlerin durdurulduğu malumdur. Banka içi işlemlerle harekete geçen operasyon, akreditiflerin açılması ve Kredi Kullanımını Destekleme Fonu işlemleriyle normale dönmeye başlamıştır.

• **İmalatçı-İhracatçı Firmalara İndirimli Enerji**

İhracatın üretim aşamasında teşviki ile ilgili olarak imalatçı-ihracatçı firmalara sağlanacak enerji sübvansiyonu 1980 Şubat ayında yürürlüğe girmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından, imalatçı-ihracatçılara verilmeye başlayan enerji teşvik belgelerinin süresi 1 yıldır. Bu belgeyi alan firmalar 1 yıl içinde yapacakları ihracatı belirterek, enerji satan kuruluşlardan ucuz enerji alacaklardır. Üreticilerin ton/kg başına harcadıkları enerji değerleri, ihrac edilen mala göre hesaplanacaktır. Bu uygulamanın, çok düşük oranlı bir teşvik sağlaması nedeniyle, enerji teşvikinin yeterli olmadığı, sanayiciler arasında eleştiri konusu yapılmaktadır.

• **Katma Değer Vergisi (KDV) Genel Tebliğleri**

16 Şubat 1989 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 31 seri no.lu Tebliğ ile, KDV uygulaması konusunda bazı açıklamalar yapılmıştır. Buna göre, % 1 vergi oranına tabi ürünlerin perakende safhasındaki teslimlerinde genel vergi oranı olarak % 10 uygulanacağı açıklanmıştır. 3 Mart 1989 tarihli Resmî Gazete'de

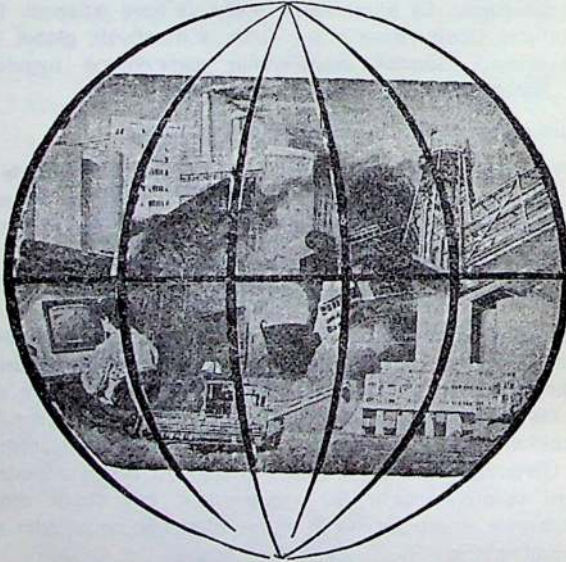
yayınlanan 17 seri no.lu Tebliğ ile, yazarkasa kullanan mükelleflerin cihazlarını buna göre ayarlatmaları gerektiği açıklanmıştır.

3 Mart 1989 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan KDV Genel Tebliği seri no. 32 ile, şehir içi yük taşımacılığı yapan ve işletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin, uluslararası ve şehirler arası yük taşımaları gibi uygulamalarda KDV beyanlarının 3 aylık olması bildirilmiştir.

• **Zamlarda Duraklama**

Yerel seçimlerin, zamları şimdilik durdurduğunu anlıyoruz. Kamu kuruluşlarındaki bu zam ertelenmesine özel sektör firmaları da genellikle uymuşlardır. Bununla beraber, Tofaş ve Renault otomobillerinin fiyatlarına, % 4.9 ile % 5 arasında değişen oranlarda zam yapıldığı öğrenilmiştir.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine
ve yönlendirilmesine
güsterdiği
özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine
büyük katkılar sağlamaktadır.
Mutluğuz, gururluğuz.

**Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.**

TURK İÇİTİCARET BANKASI
TÜRK BANK

Türk bankacılığında yeni bir boyut: Nixdorf teknolojisi.

Bütün dünyada ve Türkiye'de, hem teknoloji hem de iş dünyası için zaman boyutu giderek değer kazanıyor. Bilginin hızla işlenmesi, sonuçların hemen somutlaştırılması ve bunun mümkün olduğunca çok birime aynı zamanda yansıtılması...

Bu yüzden bankacılık çok yönlü bir alan: Ulusal ve uluslararası düzeyde uzmanlaşmayı gerektiriyor. Bir yandan günlük ve tekdüze, bir yandan da son derece karmaşık.

Bu zorlukların içinden çıkabilmek için, bütün dünyada birçok banka, Nixdorf'un Bütünsel Bankacılık Çözümü'ne başvuruyor. Özel olarak bankaların gereksinimlerini karşılamak için tasarlanmış bir donanım ve yazılım birleşimi; buna ek olarak hizmet ve eğitim... Nixdorf'u bütün dünyaya tanıtan ve tercih nedeni yapan özellikler gelişen Türk Bankacılığında da başarının yolunu çiziyor. Dostlarıyla ilişkileri her gün daha çok gelişen Türkiye'nin birçok önemli bankasında Nixdorf'un Bütünsel Çözümü'nden yararlanılıyor. Türkler ve Almanlar, aynı değeri, aynı zaman içinde aynı hızı ve çözümleri paylaşıyorlar.

Bankacılar, bütünsel haberleşme sistemlerinin bir parçası olarak işleyebilecek bilgisayarı istiyor. Bilgisayara sahip olmak da yeterli değil. Bunun ötesinde o bilgisayar sisteminin arkasında deneyimi ve bilgisiyile sürekli destek olacak bir kuruluş gerekiyor.

Nixdorf, donanım alanında modüler yapıya sahip. Teknolojinin gelişimine paralel olarak eski modül yenisiyle değiştirilebiliyor.

Aynı işlem, yazılımdaki gelişmeler için de geçerli. Evet, Nixdorf bilgisayar hep genç kalır ve uzun bir süre donanım ve yazılım yatırımı korunmuş olur.

Avrupa bankalarının yarısından fazlası Nixdorf'la çalışıyor. Bütün dünyada 150.000'in üzerinde terminal, bankalarda hizmet vermeyi sürdürüyor.

Bütün bankacılar Nixdorf'u tanır.

Şimdi siz de tanıyorsunuz.

Türk-Alman dostluğu geleceğe bakıyor.

NIXDORF
COMPUTER

Türkiye'de ilk defa kredili kredi kartı: Yapı Kredi VISA.

Bütün batı ülkeleri gibi,
Türkiye'de nihayet "kredi" si de olan,
gerçek bir kredi kartı var:
Yapı Kredi VISA.

Yapı Kredi VISA, sadece ödeme aracı
değildir. Harcamalarınızı bir imzayla
yaparsınız, isterseniz ödemenizin önemli
bir bölümünü ileri tarihlere bırakabilir,
Yapı Kredi'den **kredi** kullanırsınız.*

Hesabınızda yeterli para bulunmasa bile,
nakit ihtiyacınızı Yapı Kredi VISA ile
karşılarırsınız. Kredi limitiniz dahilinde,
her an nakit para çekebilirsiniz.**

Yapı Kredi VISA ile, Yapı Kredi'deki
vadesiz hesaplarınızı kullanabilir.
TELEBANKA'lardan **günde 24 saat**,
yılda 365 gün hizmet alırsınız.

Yapı Kredi VISA ile tüm bu ayrıcalıklara
ve dünyanın en çok kabul gören kredi
kartına sahip olursunuz.

Siz de Yapı Kredi'ye gelin.
Türkiye'nin ilk gerçek kredi kartını,
Yapı Kredi VISA'yı alın.
Bu avantajlardan ve Aktif Bankacılık
Çağının daha birçok kolaylığından,
olanağınızdan yararlanın.

Bugün "yeni bir hayat" a adım atın.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"

* Yurtiçi harcamalarınızda ekstreyi izleyen on gün içinde kredi kartı harcamalarınızın en az % 25'ini ödemek kaydıyla, borcunuzu ileri tarihlere erteleyebilirsiniz.

** 583 Yapı Kredi şubesi, 24 saat hizmet veren TELEBANKA'lar, dünyanın dört bir yanında VISA sistemine dahil 20.000 hankanın şubeleri ve VISA sistemine bağlı 30.000'i aşkın ATM'den (otomatik vezne) nakit çekebilirsiniz.